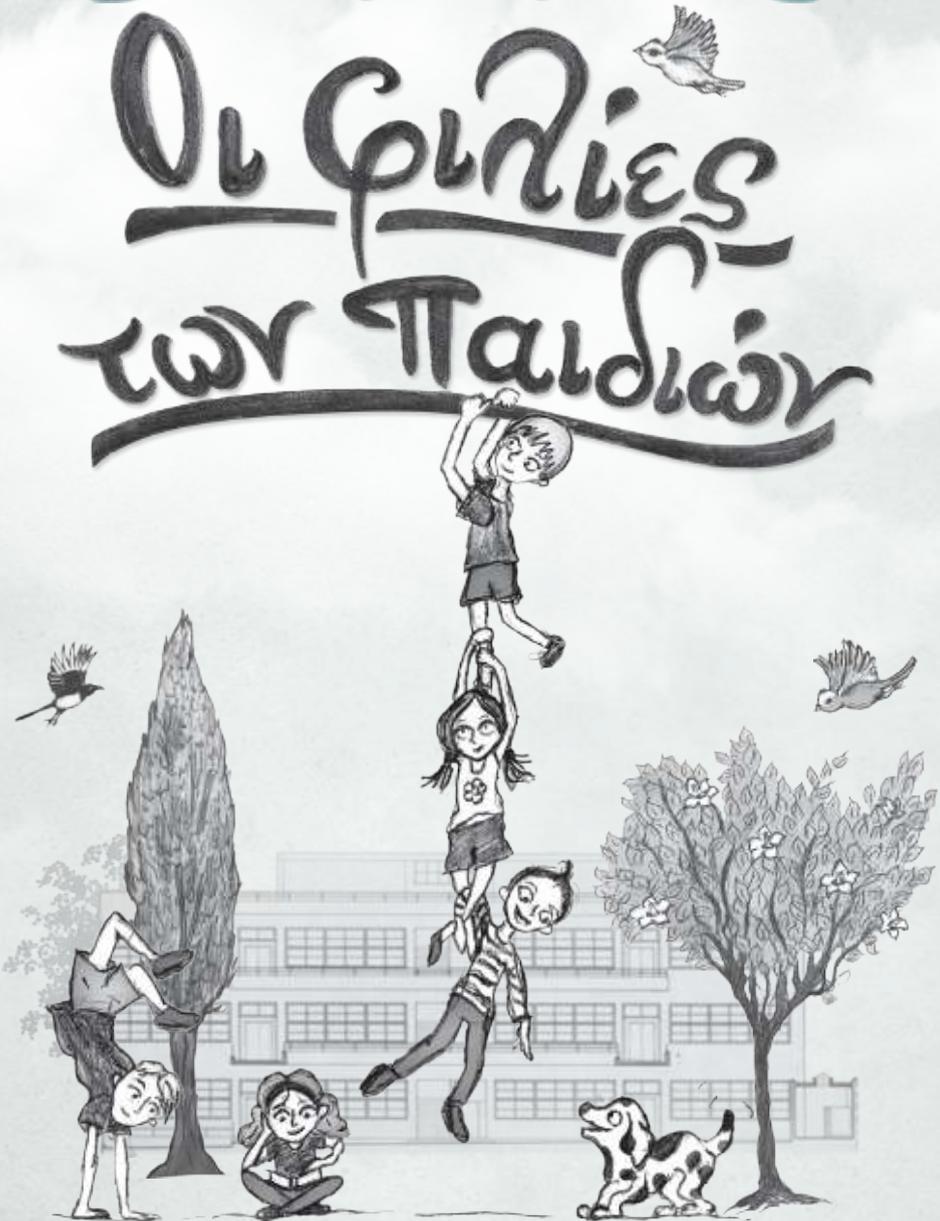

αναγνωστικό

δ' και ε' δημοτικού

Οι Φιλιές των Παιδιών

Κείμενα: Παναγής Δημητράτος
Ανθολόγηση - Επίμετρο: Χαράλαμπος Μπαλτάς
Εικονογράφηση: Λίζα Παντελιάδου
Επίλογος: Γιάνους Κόρτσας

35° Δημοτικό Σχολείο Αθηνών

Αθήνα 2014

Παναγής Δημητράτος

Ο Παναγής Δημητράτος (1886 - 1944) γεννήθηκε στην Κεφαλονιά και ασπάστηκε τις σοσιαλιστικές ιδέες της εποχής του. Συμμετείχε από διάφορες θέσεις από το 1918 στη συνδικαλιστική ζωή της χώρας και στη Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδας (ΔΟΕ) και ήρθε στο σχολείο μας το 1932. Έγραψε πολλά βιβλία για τα παιδιά αφότου ήρθε, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζουν τα αναγνωστικά για την β', δ' και την στ' τάξη. Στα χρόνια της κατοχής συντάχθηκε με το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ). Εκτελέστηκε για τον αντιφασιστικό του αγώνα το 1944.

Γιάνους Κόρτσας

Ο Γιάνους Κόρτσας (1878 - 1942) γεννήθηκε στη Βαρσοβία. Ήταν εβραϊκής και πολωνικής καταγωγής και ήταν γιατρός και δάσκαλος. Το δημοφιλές παρατσούκλι του ήταν «Γερο - Δόκτωρ» και ήταν από τους πρώτους που μίλησαν για την υποκειμενικότητα του παιδιού και τα δικαιώματά του, ήδη από το 1924. Ίδρυσε το πρωτοποριακό ορφανοτροφείο το Σπίτι των Ορφανών και εξέδωσε το πρώτο παιδικό περιοδικό, Η Μικρή Επιθεώρηση (1926 - 1939), ένηθε στην εβραϊκή εφημερίδα, Η Επιθεώρηση μας. Πέθανε στους θαλάμους αερίων το 1942 μαζί με τα παιδιά του. Το 2012 ήταν πανευρωπαϊκό έτος αφιερωμένο στη μνήμη του.

Χαράλαμπος Μπαλτάς

Ο Χαράλαμπος Μπαλτάς γεννήθηκε το 1968 στα Καμένα Βούρλα. Είναι δάσκαλος στο 35ο Δημοτικό Σχολείο Εξαρχείων, υποψήφιος διδάκτορας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, αρθρογραφεί τακτικά στα περιοδικά Σύγχρονη Εκπαίδευση και Παιδεία και Κοινωνία και επιμελείται το βραβευμένο μαθητικό έντυπο, Οι φίλιες των παιδιών (2008 - 2013). Την περίοδο 2010/2012 ήταν Υπεύθυνος Αγωγής Υγείας στην Α' Διεύθυνση Αθηνών.

Λίζα Παντελιάδου

Η Λίζα Παντελιάδου γεννήθηκε στο Μόναχο της Γερμανίας το 1982. Είναι δασκάλα στην Αθήνα και εικονογράφος παιδικών βιβλίων. Συμμετείχε στην έκδοση μαζί το Χαράλαμπο Μπαλτά και τη Λενέτα Στράνη, Τα παιδιά - πουλιά των Εξαρχείων (Αθήνα 2013).

Οι μαθητές & οι μαθήτριες

Αντρέας Γκαζιάνη
Βασιλική Γιαννούλη
Γιάννης Γκαζιάνη
Δημήτρης Μιχαήλ
Ελένη Γκαζιάνη
Ερσέλα Πάγια
Ζαΐρα Κατιγκάι
Ηλιάνα Τσενόλι
Μάρκος Μαρτίνι
Νερελίνα Μαρίνοβα
Παντελής Κίτσας
Ρέντι Τσάπα
Ρόζα Σούσα
Σεμπάστιαν Πάγια
Τζόσουα Ναουνγκαϊάν
Τζούλια Τζαφεράι

Οι Φιλιές των Παιδιών

Οι Φιλιές των Παιδιών

Αναγνωστικό
Δ' και Ε' δημοτικού

35° Δημοτικό Σχολείο Αθηνών
«Ναπολέον Λαπαθιώτης»
Κωλέττη 34, Εξάρχεια, Αθήνα

Κείμενα: **Παναγής Δημητράτος**
Ανθολόγηση - Επίμετρο: **Χαράλαμπος Μπαλτάς**

σε συνεργασία με
τους μικρούς ποιητές
και τις μικρές ποιήτριες:

Αντρέας Γκαζιάνη
Βασιλική Γιαννούλη
Γιάννης Γκαζιάνη
Δημήτρης Μιχαήλ
Ελένη Γκαζιάνη
Ερσέλα Πάγια
Ζαΐρα Κατιγκάι
Ηλιάννα Τσενόλι
Μάρκος Μαρτίνι
Νερελίνα Μαρίνοβα
Παντελής Κίτσας
Ρέντι Τσάπα
Ρόζα Σούσα
Σεμπάστιαν Πάγια
Τζόσουα Ναουνγκαϊάν
Τζούλια Τζαφεράι
Επίλογος: **Γιάνους Κόρτσακ**

Εικονογράφηση & σελιδοποίηση:

Λίζα Παντελιάδου
Δασκάλα, συνεργάτης
του προγράμματος
lizaparak@hotmai.com

Υπεύθυνος προγράμματος:
Χαράλαμπος Μπαλτάς
Δάσκαλος
babisbaltas@gmail.com

*Ο ήσος που δεν γίνεται δάκρυ γίνεται ορμή
Καθό ταξίδι Killah P.*

(σύνθημα στην οδό Σφακτηρίας)

*Ο Παύλος Φύσσας (Killah P.) δολοφονήθηκε στις
18.09.2013. Το βιβλίο είναι αφιερωμένο στη μνήμη του.*

Φθινόπωρο

Το κυπαρίσσι βλέπει

Το κυπαρίσσι βλέπει
να παίζουν τα παιδιά.
Το κυπαρίσσι βλέπει
το κουδούνι να χτυπά.
Το κυπαρίσσι βλέπει
να τσακώνονται τα παιδιά.

Το κυπαρίσσι βλέπει
τον κύριο Μπάμπη να μαθαίνει τα παιδιά.
Το κυπαρίσσι βλέπει
να πετούν τα πουλιά.
Το κυπαρίσσι βλέπει
Να! Όλα τα παιδιά πετάνε καλά!
Το κυπαρίσσι λέει
κουράστηκα ξανά και ξανά.

Δημήτρης Μιχαήλ

Ο γερο – πλάτανος

Στην όμορφη βουνοπλαγιά, κοντά στη κρύα βρύση
που το κοπάδι του ο βοσκός φέρνει για να ποτίσει
απλώνει ο γερο – πλάτανος θεόρατα κλαδιά.

Εκεί ο διαβάτης σταματά τη δίψα του να σβήσει
κι αφού θα πει κρύο νερό και στη δροσιά καθίσει
αρχίζει να του τραγουδά γλυκά και από καρδιά:

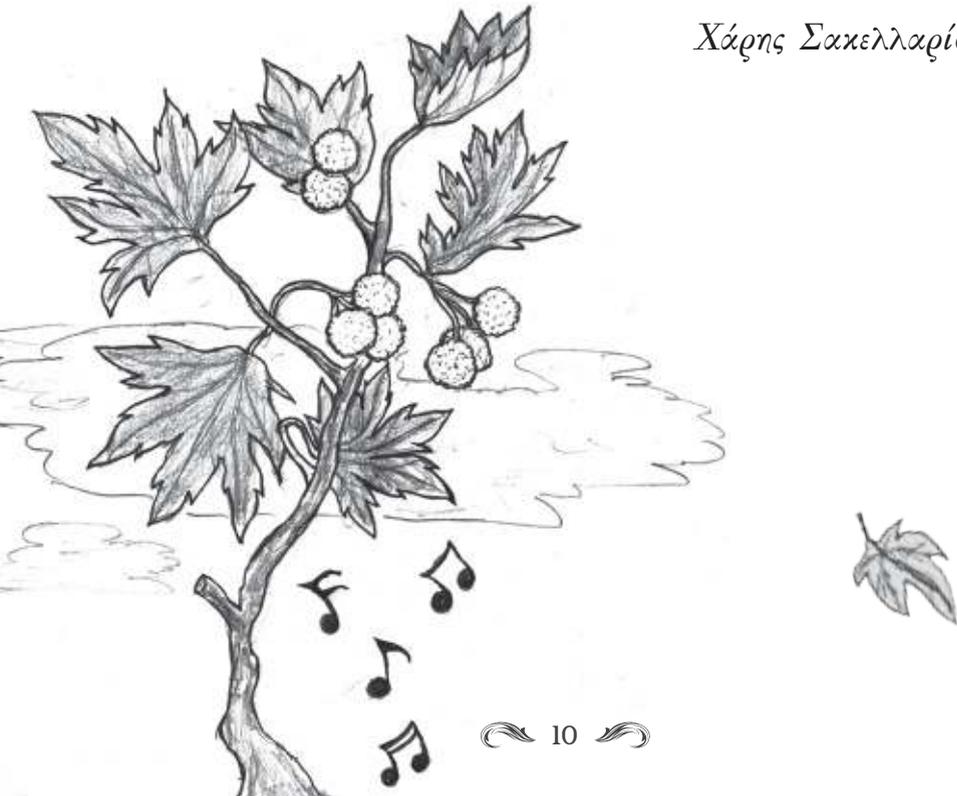
- Γεια σου, χαρά σου πλάτανε! Να ζήσεις χίλια χρόνια!
Μη σε λυγίζουν οι καιροί, βοριάδες, πάγοι, χιόνια.

Ρίχνε τον ίσκιο σου παχύ τα λαύρα μεσημέρια
κι άπλωνε κι όλο ψήλωνε, να φτάσεις ως τα αστέρια!
Του κάκου το φθινόπωρο τα φύλλα του όλα ρίχνει
πράσινο πάλι η άνοιξη και πιότερο τον δείχνει
λεβέντη στα γεράματα και πάντα θαλερό.

Πόσες γενιές στον ίσκιο του, να δροσιστούν καθίσαν
και τ' όνομά τους φεύγοντας στη φλούδα του σκαλίσαν
και του γλυκοτραγούδησαν τέτοιον σκοπό:

- Γεια σου, χαρά σου, πλάτανε! Να ζήσεις χίλια χρόνια!

Χάρης Σακελλαρίου

Αν όλα τα παιδιά της γης

Αν όλα τα παιδιά της γης
πιάναν γερά τα χέρια
κορίτσια αγόρια στη σειρά
και στήνανε χορό
ο κύκλος θα γινότανε
πολύ πολύ μεγάλος
κι ολόκληρη τη Γη μας
Θ' αγκάλιαζε θαρρώ.

Αν όλα τα παιδιά της γης
φωνάζαν τους μεγάλους
κι αφήναν τα γραφεία τους
και μπαίναν στο χορό
ο κύκλος θα γινότανε
ακόμα πιο μεγάλος
και δυο φορές τη Γη μας
Θ' αγκάλιαζε θαρρώ.

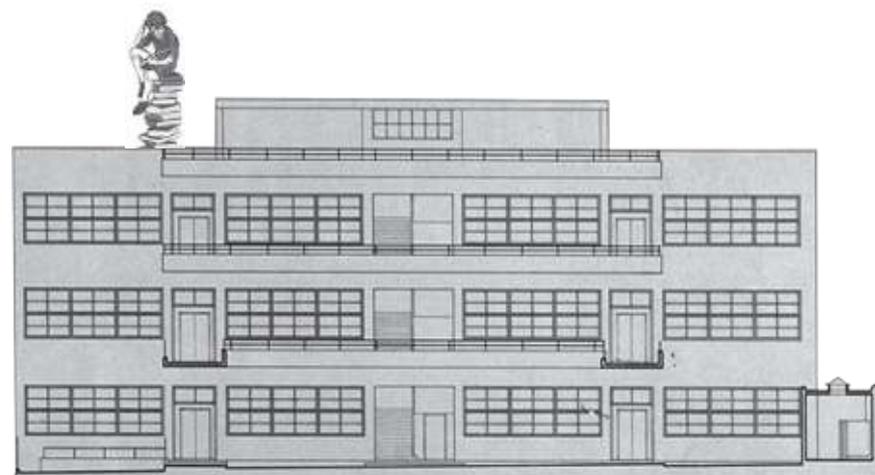
Θα 'ρχόνταν τότε τα πουλιά
θα 'ρχόνταν τα λουλούδια
θα 'ρχότανε και η άνοιξη
να μπει μες στο χορό
κι ο κύκλος θα γινότανε
ακόμα πιο μεγάλος
Και τρεις φορές τη γη μας
Θ' αγκάλιαζε θαρρώ!

Γιάννης Ρίτσος

Το σχολείο μου

Για να φτάσει στο σχολείο της, στην οδό Κωλέττη, η Φραγκίσκη κατηφορίζει, φορτωμένη τη βαριά σάκα, την οδό Θεμιστοκλέους, συναντά τους κάθετους δρόμους, προσπερνά ολόκληρη την πλατεία Εξαρχείων με τα μαγαζιά της και...στις οχτώ και δέκα, το αργότερο, βρίσκεται στο κτίριο της οδού Κωλέττη. Η ευρύχωρη αυλή με τα ψηλά κάγκελα γεμίζει απ' τα παιδιά της γειτονιάς, μαθητές και μαθήτριες. Γίνεται η προσευχή και έπειτα μπαίνουν στις τάξεις. Τα παιδιά της πρώτης και της δεύτερης τάξης μπαίνουν στις αίθουσες του ισόγειου, της τρίτης και της τετάρτης στου πρώτου ορόφου, της πέμπτης και της έκτης στου δεύτερου. Μια φαρδιά τσιμεντένια σκάλα ενώνει τους ορόφους, ενώνει και τα δύο κτίρια των σχολείων, γιατί ακόμα ένα δημοτικό στεγάζεται στην άλλη πλευρά του κτιρίου. Τα γραφεία των δασκάλων στεγάζονται σ' ένα άλλο κτίριο, μικρό και χαμηλότερο. Προς την οδό Σουλτάνη υπάρχει μια δεύτερη καγκελόπορτα που όμως μένει πάντα κλειστή. Δίπλα της, ένα πανύψηλο κυπαρίσσι ορθώνει τη σκουροπράσινη σιλουέτα του με καμάρι, σαν να ξέρει πως είναι η ομορφότερη πινελιά μες στο γκρίζο του σχολείου. Στο βάθος της αυλής, οι βρύσες όπου στριμώνχονται τα παιδιά για λίγο νερό, και παραδίπλα... οι τουαλέτες. Η μυρουδιά τους, η πιο άσχημη πινελιά μες στο σχολείο.

Σχέδιο του αρχιτέκτονα Νικόλαου Μητσάκη για το Διδακτήριο της οδού Κωλέττη, 1932

Το σχολείο τους, ένα πολύ ωραίο κτίριο, είναι καινούριο, κτίστηκε λίγα χρόνια πριν με σχέδια γνωστού αρχιτέκτονα και για αυτό θεωρείται «υποδειγματικό από αρχιτεκτονικής απόψεως», όπως λέγεται. Μα ο φοβερός πόλεμος άφησε τα επισκεπτήριά του στους τοίχους – βαθιά σημάδια και τρύπες από βλήματα. Οι μεγάλοι προσπαθούνε να τα επιδιορθώσουν. «Θα επουλώσουμε τα τραύματα του πολέμου», λένε. *Μήπως πρέπει πρώτα να επουλώσουν τα δικά τους;* σκέφτεται η Φραγκίσκη. Να, ο δάσκαλος της τετάρτης κουτσαίνει αρκετά, επειδή τραυματίστηκε σε κάποια μάχη. Είναι «ανάπηρος πολέμου», καταπώς λένε οι μεγάλοι, όμως αυτό δεν φαίνεται να τον απασχολεί ιδιαίτερα. Είναι πάντα χαμογελαστός, σχεδόν κεφάτος, αντίθετα από τις δασκάλες της πρώτης, της δευτέρας και της τρίτης, που είναι σχεδόν πάντα νευρικές και φωνάζουν με το παραμικρό. Τι φταίει; «Δε φταίει κανένας, ο πόλεμος και η Κατοχή, η πείνα κι όλα τ' άλλα μας τσάκισαν», λέει στο σπίτι ο θείος Γιωργάκης, που κι αυτός είχε πάει στο πόλεμο κι έπαθε κρουσπαγήματα. Όμως κι αυτός χαμογελάει συχνά. Τι παράξενο! Μπορεί τάχα να είναι το χαμόγελο ένα φάρμακο για τις πληγές;

Φράνση Σταθάτου

Η Φράνση Σταθάτου ήταν μαθήτρια του σχολείου μας τη δεκαετία του '40. Ο δάσκαλος του σχολείου μας Παναγής Δημητράτος, που εκτελέστηκε το 1944 από τους Γερμανούς, δεν την είχε μάλλον μαθήτρια, όμως δίδαξε άλλα παιδιά στο ίδιο σχολείο. Ο αρχιτέκτονας του σχολείου μας ήταν ο Νικόλαος Μητσάκης, τον οποίο χάσαμε το 1941 καθώς επέστρεφε από το αλβανικό μέτωπο. Το κτίριο θεωρείται σύμβολο του μοντερνισμού.

Το κείμενο αυτό είναι από το βιβλίο της Φράνσης Σταθάτου, «Μυστήρια, μυστικά και μάγια στη μεγάλη πόλη» (Ψυχογιός 2012). Τη σχολική χρονιά 2013/2014 η δ' τάξη διάβασε το βιβλίο της σε όλη τη διάρκεια του έτους και στο «χαλί» τις Παρασκευές τα παιδιά μοιράζονταν τις αναγνωστικές τους εμπειρίες για την παιδική ηλικία εκείνων των χρόνων.

Η διώρυγα της Κορίνθου

ΠΑΝΤΑ τό 'λεγε ο καπετά - Νικόλας:

- Παιδιά, μια μέρα θα τον κόψουν αυτόν το λαιμό και να με θυμάστε.

- Μα κόβεται το βουνό, καπετά - Νικόλα;

- Ε, μην το λέτε δα και βουνό! Εβδομήντα-ογδόντα μέτρα ψηλό είναι και δεν είναι. Το μάτι του καπετά Νικόλα δε γελιέται. Μα και βουνό να 'τανε, θα μπορούσε να κοπεί. Χέρια, μου δίνετε χέρια; κι ότι θέλετε σας φτιάνω.

Ο καπετά - Νικόλας, από το Γαλαξίδι, είχε φορτώσει το καϊκι του, τον «Αη Νικόλα», σαλωνίτικες ελιές για τον Πειραιά και τώρα ήταν αραγμένος στην Κόρινθο και ξεφόρτωνε. Δεν είχε ανοιχτεί ακόμα η διώρυγα να περνούν τα καράβια κι ήταν αναγκασμένα να ξεφορτώνουν στην Κόρινθο το φορτίο τους, από κει με τα κάρρα να το κουβαλούν στο Καλαμάκι κι από κει πάλι να το φορτώνουν σ' άλλα καϊκια για τον Πειραιά.

- Κρίμα στον καιρό που πάει χαμένος! Μωρέ παιδιά, αν δεν ήταν αυτός ο λαιμός εδώ μπροστά να κόβει τη θάλασσα, θα 'μωνα πρωί-πρωί στον Πειραιά. Μα μια μέρα θ' ανοίξουν εδώ κανάλι και να με θυμάστε, ξανάπε ο καπετά - Νικόλας.

- Φτάνει να ζούμε, καπετάνιο, του αποκρίθηκαν από την παρέα του που δεν πολυπίστευαν πως μπορεί να κοπεί ένας ισθμός έξι χιλιόμετρα πλατύς.

...Πέρασαν από τότε χρόνια... Ο καπετά - Νικόλας γέρασε, παράτησε τη θάλασσα κι έμεινε στην πατρίδα του. Γέρο - απόμαχος πια, συχνά καθότανε στην ακρογιαλιά στο Γαλαξίδι και διηγόταν ιστορίες της ζωής του.

- Μια φορά ερχόμουνα με μια μπρατσέρα από το Τριέστι φορτωμένος καφέ και ζάχαρη για τον Πειραιά. Για να γλιτώσω το φόρτωσε - ξεφόρτωσε στην Κόρινθο, είπα να κάνω το γύρο του Μωριά. Έφτασα στον κάβο - Μαλιά και βρήκα φουρτούνα, μα τι φουρτούνα! Η μπρατσέρα μου χοροπηδούσε σαν καρυδότσουφλο πάνω στα κύματα. Καλά που τη γλίτωσα. Πρόφτασα και χώθηκα στα Βάτικα. Έμεινα εκεί κλεισμένος μερόνυχτα. Δυο φορές δοκίμασα να περάσω τον κάβο και πάλι γύρισα πίσω. Όχι πως φοβόμουνα μην πνιγώ, μα ήθελα να πάω το φορτίο που μου

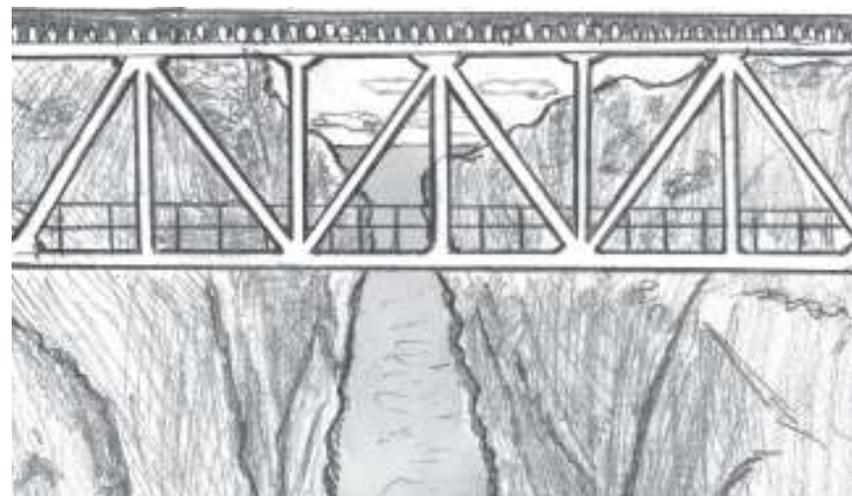
εμπιστευτήκανε, σώο και ακέραιο στο λιμάνι.

Και πάντα τέλειωνε τη διήγησή του λέγοντας:

- Α μωρές παιδιά, και πότε θ' ανοίξουν κανάλι στην Κόρινθο!

Και να, αλήθεια, που το άνοιξαν. Πάνε τώρα κοντά πενήντα χρόνια που άρχισαν τα έργα. Βάσταξαν χρόνια και χιλιάδες εργάτες δούλεψαν, ώσπου ν' ανοιχτεί το κανάλι και να γίνει αυτό που είναι σήμερα. Άλλο είναι, βλέπεις, να το λες κι άλλο να το κάνεις. Λογαριάστε μονάχα τους όγκους τα χώματα, που έπρεπε να κόβουν και να κουβαλούν μακριά. Γιατί δεν ήτανε ν' ανοίξουν ένα χαντάκι όπως - όπως. Έπρεπε να προνοήσουν να μη γκρεμίζονται από τα πλάγια τα χώματα και φράζουν τη διώρυγα. Γι' αυτό την έκαναν πολύ πλατύτερη ψηλά, κι όσο κατέβαιναν, τη στένευαν για να 'ναι τα πλάγια γερτά σαν τα πλευρά της σκάφης. Και πάλι δεν τ' άφησαν έτσι, παρά όπου ήτανε μαλακά χώματα κι αμμουδερά κι εύκολα μπορούσε να ξεκολλήσουν, έχτισαν απάνω τους τοίχο να τα συγκρατεί.

Σαν έφτασαν σκάβοντας ίσια με την επιφάνεια της θάλασσας, τότε η δουλειά έγινε δυσκολότερη. Έπρεπε να κατέχουν ακόμα οχτώ μέτρα πιο βαθιά και για να το καταφέρουν, έφραξαν πρώτα τα νερά με δυο παχιούς τοίχους. Έτσι τα νερά δε μπορούσαν να χυθούνε μέσα στο σκάμμα και να εμποδίζουν τις δουλειές.

Σαν τέλειωσε το σκάψιμο, χτίσανε σ' όλο το μάκρος της διώρυγας, από το 'να κι από τ' άλλο μέρος, δύο χοντρούς σαν πεζοδρόμια προστατευτικούς τοίχους. Έπειτα δεν έμενε παρά να γεμίσει το βαθύ χαντάκι με θάλασσα. Θα μπορούσαν βέβαια να τινάξουν στον αέρα με φουρνέλα τους δυο τοίχους που φράζανε το Σαρωνικό και τον Κορινθιακό. Αυτό θα 'ταν εύκολο, μα πολύ επικίνδυνο. Η θάλασσα θα ορμούσε στο χαντάκι μέσα σαν ορμητικός ποταμός με τόση βία και δύναμη, που θα μπορούσε να καταστρέψει όλο το έργο. Θα έσκαβε το βυθό της διώρυγας και θα ξεθεμέλιωνε τους προστατευτικούς τοίχους. Τα νερά του Σαρωνικού και τα νερά του Κορινθιακού με τρομερή ορμή θα συναπαντόντανε στη μέση της διώρυγας, θα υψωνόντανε σε τεράστιο κύμα, που ύστερα στην υποχώρησή του, θα παράσερνε τα πάντα. Έπρεπε με κάθε τρόπο ν' αποφύγουν το απότομο γέμισμα και να πωσ το κατόρθωσαν. Στους δυο τοίχους, που έφραζαν τη διώρυγα να μη μπουν μέσα τα νερά, είχανε αφήσει γι' αυτό το σκοπό πόρτες σιδερένιες. Τώρα λοιπόν που ήρθε η ώρα άνοιξαν λίγο - λίγο αυτές τις πόρτες κι η θάλασσα από το Σαρωνικό κι από τον Κορινθιακό αφρίζοντας όρμησε στη διώρυγα. Οχτώ μέρες κι οχτώ νύχτες τα νερά των δύο κόλπων χύνονταν, ώσπου να γεμίσουν το κανάλι.

Έτσι χωρίς βία και καταστροφές ο Σαρωνικός κι ο Κορινθιακός ένωσαν τα νερά τους, που έμεναν χωρισμένα από χιλιάδες αιώνες πριν. Και μαζί μ' αυτούς ενώθηκαν πιο στενά η δυτική κι η ανατολική Ελλάδα. Δέκα χιλιάδες πλοία περνούν κάθε χρόνο από το θαλασσινό αυτό διάδρομο και φέρνουν τον πλούτο και την ευτυχία στα παράλια του Αιγαίου και του Ιονίου. Ο κάβο - Μαλιάς, που τρόμαζε τους ταξιδιώτες με τις φουρτούνες του και τα ναυαγιά του, μισοξεχάστηκε πια. Μαζί του ξεχάστηκε κι η παροιμία, που λέγανε στα παλιά τα χρόνια: «Το Μαλέα πέρασες; ξέχασε το σπίτι σου».

Την ημέρα που πρωτοπέρασε το πρώτο ελληνικό βαπόρι από τη διώρυγα της Κορίνθου, πανηγύρισε όλη η Ελλάδα. Μόνο ο καπετά - Νικόλας από το Γαλαξίδι δε ζούσε πια για να περάσει κι αυτός τραγουδώντας από το κανάλι που ονειρεύτηκε, με το καΐκι του φορτωμένο χοντρές σαλωνίτικες ελιές.

Παναγής Δημητράτος

Διαρκώς

Μια μέρα τα Ουσιαστικά ήταν συγκεντρωμένα στο δρόμο.
Ένα Επίθετο πέρασε βαδίζοντας, σκοτεινά όμορφο.
Τα Ουσιαστικά εντυπωσιάστηκαν,
συγκινήθηκαν, μεταμορφώθηκαν.
Την επόμενη ήρθε με αμάξι ένα Ρήμα
και δημιούργησε την Πρόταση.

Κάθε Πρόταση λέει κάτι - για παράδειγμα:
«Αν και ήταν σκοτεινή και βροχερή η μέρα
όταν το επίθετο πέρασε βαδίζοντας,
θα θυμάμαι την αγνή και γλυκιά έκφραση στο πρόσωπό του
ως την ημέρα που θα χαθώ από αυτή την πράσινη, γόνιμη Γη.»
Ή: «Αντρέα, κλείνεις σε παρακαλώ το παράθυρο;»
Ή για παράδειγμα: «Η ροζ γλάστρα με τα λουλούδια
στο περβάζι άλλαξε προσφάτως χρώμα κι έγινε ανοιχτοκίτρινη
εξαιτίας της θερμότητας από το διπλανό εργοστάσιο.
Σας ευχαριστώ».

Την άνοιξη οι Προτάσεις και τα Ουσιαστικά
ήταν ξαπλωμένα σιωπηλά στο γρασίδι.
Εδώ κι εκεί, ένας μοναχικός Σύνδεσμος φώναζε:
«Και!», «Αλλά!»

Αλλά το Επίθετο δεν εμφανίστηκε.

Όπως το επίθετο χάνεται στη πρόταση,
Έτσι κι εγώ χάνομαι στα μάτια, τα αυτιά,
τη μύτη και το λαιμό σου.
Με μάγεψες με ένα μοναδικό φιλί
Που ποτέ δεν θα αναιρεθεί
Μέχρι την καταστροφή της γλώσσας.

Kenneth Koch

Ο γλάρος

Περπατάμε μες στο δάσος
Παίζουμε κρυφτό
Τρέχουμε, τρέχουμε για να κρυφτούμε
Γρήγορα, γρήγορα, να βιαστούμε!

Μόλις τελειώνει ένα παιχνίδι
Έρχεται το άλλο
Δεν θα μας ξεφύγει
Ελάτε να παίξουμε καινούριο παιχνίδι!

Τρέξτε, τρέξτε στο νερό
Να τι θέλω να σας πω
Ένα παιχνίδι σημαντικό
Που λέγεται «γλάρος»

Ένας τρέχει προς τα 'κει
Άλλος προς τα 'δω
Συναντιούνται μαζί
Και κάνουν ένα γλάρο!

(Ομαδικό, δ' τάξη)

Ο γλάρος

Στο κύμα πάει να κοιμηθεί
Δεν έχει τι να φοβηθεί
μήνας μπαίνει μήνας βγαίνει
γλάρος είναι και πηγαίνει.

Από πόλεμο δεν ξέρει
ούτε τι θα πει μαχαίρι
Ο θεός του 'δωσε φύκια
και χρωματιστά χαλίκια.

Αχ αλί κι αλίμονό μας
μες στον κόσμο το δικό μας
Δε μυρίζουνε τα φύκια
δε γυαλίζουν τα χαλίκια.

Χίλιοι δυο παραφυλάνε
σε κοιτάν και δεν μιλάνε
Είσαι σήμερα μονάρχης
Κι ώσαμ' αύριο δεν υπάρχουνεις.

Οδυσσεάς Ελύτης

Το ποίημα έγινε σε συνεργασία με το Κέντρο Πρόληψης «Παλλάς-Αθηνά» και τη δ' τάξη, στο πλαίσιο της σταθερής συνεργασίας του σχολείου μαζί του από το 2000 έως σήμερα. Τη σχολική χρονιά 2013/2014 συνεργαστήκαμε και υλοποιήσαμε μέσα στην τάξη σε έξι συναντήσεις το παραμύθι που έχουν εκδώσει «Παραμύθι χωρίς σύνορα» (Αθήνα 2010).

Τη σχολική χρονιά 2013/2014 υλοποιήθηκε μια δράση απόδοσης με νοηματική γλώσσα δύο κειμένων, του «Γλάρου Ιωνάθαν» του Τζόνθαν Λίβινγκστον και του μύθου του Αισώπου «Ο λαγός και η χελώνα» από τη Μαρία Κούνα. Η δράση είχε ως στόχο την εξοικείωση των παιδιών μ' αυτή τη διαφορετική γλώσσα επικοινωνίας πολλών ανθρώπων γύρω μας και αγαπήθηκε πολύ.

Έλα να φτιάξουμε μια πόλη

Έλα να φτιάξουμε μια πόλη
να τη ζηλεύουν όλες κι όλοι
παραμυθένια, αστεράτη
όλο παιδιά να 'ναι γεμάτη.

Να έχει πάρκα και πλατείες
να 'χει τζάμια και εκκλησίες
μεγάλους δρόμους και αλάνες
και μιναρέδες και καμπάνες
και σιντριβάνια και δεντράκια
και σινεμά και θεατράκια.

Να έχει σπίτια ένα κι ένα
ωραία, νοικοκυρεμένα.

Να είν' οι κήποι ανθισμένοι
κι οι τοίχοι τους ζωγραφισμένοι
να 'χουν βεράντα και μπαλκόνι
να κουβεντιάζουν οι γειτόνοι.

Να 'ναι οι άνθρωποι όλοι φίλοι
φίλοι και οι γάτες και οι σκύλοι.

Έλα να φτιάξουμε μια πόλη
να τη ζηλεύουν όλες κι όλοι!

Παυλίνα Παμπούδη

Ξενάκια

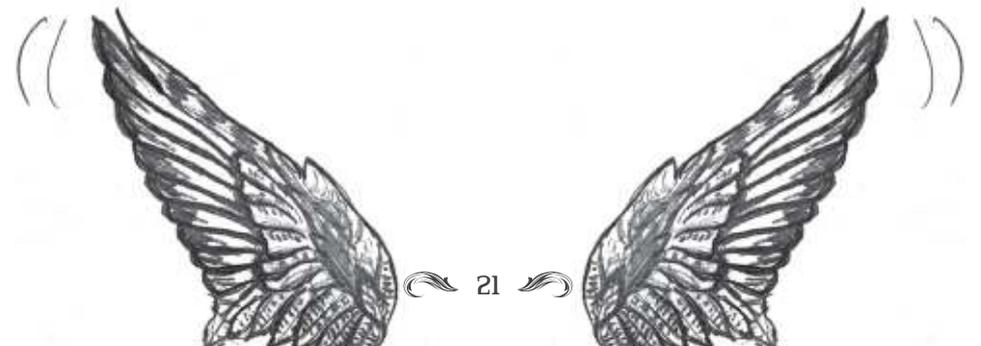
Ξενάκια, το ταξίδι σας
να 'ναι ζωή γεμάτο.
Σηκώστε τα κουπάκια σας
να πούμε άσπρο πάτο.

Στο 'να φτερό είναι η χαρά
Στ' άλλο φτερό η λύπη.
Ούτε το έν' απ' τα πουλιά
Ούτε το άλλο λείπει.

Με τον πόνο μεγαλώνεις
Με την ξενιοασιά ψηλώνεις.
Στάξε δάκρυ να ποτίσεις
χαμογέλα να θερίσεις.

Λενέτα Στράνη

Το ποίημα είναι από το βιβλίο της Λενέτας Στράνη «Το ξενοπούλι και ο Συνορίτης ποταμός» (Σαββάλας, 2012). Με τη Λενέτα Στράνη συνεργάστηκε η δ' τάξη τη σχολική χρονιά 2012/2013 και τύπωσε το βιβλίο «Τα παιδιά - πουλιά των Εξαρχείων» (Αθήνα, 2013).

Ο Πέτρος ο Ρουπακιάς

Ο ΠΕΤΡΟΣ ο Ρουπακιάς ήταν ο αγροτικός ταχυδρόμος σε τέσσερα-πέντε χωριά, που το ένα με το άλλο απέχανε μια-δυο ώρες. Ήταν πια πολύ γέρος, κι ο ίδιος δε μπορούσε να πει από πότε άρχισε αυτή τη δουλειά. Αν ρωτούσες τους χωρικούς, θα σου λέγανε: μα από μικρά παιδιά έτσι τον θυμόμαστε. Οι πιο πολλοί είχαν ξεχάσει και το βαφτιστικό του όνομα και τον λέγανε μόνο Ρουπακιά! Στους νεώτερους τ' όνομα Ρουπακιάς έφτασε να σημαίνει «αγροτικός ταχυδρόμος». Αν κανένας απ' αυτούς πήγαινε σε ξένο χωριό κι ήθελε να στείλει γράμμα, να πούμε, ρωτούσε: Δεν έχετε δω Ρουπακιά; Φυσικά οι άνθρωποι ξαφνιάζονταν, κι όχι λιγότερο παραξενευόταν εκείνος που ρωτούσε, γιατί να λέγεται ταχυδρόμος κι όχι Ρουπακιάς. Ο Ρουπακιάς λοιπόν έπαιρνε το ταχυδρομείο από την παραλιακή πόλη, κι από κει ανέβαινε το βουνό τέσσερις ώρες, για να φτάσει στο πρώτο χωριό. Εκεί είχε και το σπιτάκι του. Τον περίμενε η γερόντισσά του κι ένα ορφανό από μάνα και πατέρα, αγγονάκι του ως δέκα χρονών. Δεν έφερνε μονάχα τα γράμματα ο γέρο-Ρουπακιάς, αλλά κι άλλα μικροψώνια, προπάντων βιβλία και τετράδια και μολύβια και τα τέτοια στα παιδιά του σχολείου.

Τον Οχτώβρη που ανοίγανε τα σχολεία, ερχόταν καταφορτωμένος δέματα. Τα παιδιά τον τριγύριζαν σαν τα κλωσσόπουλα την κλώσσα. Κι έπρεπε να θυμάται τι παράγγειλε το ένα και τι το άλλο. Αν και ήξερε αρκετά γραμματάκια, ποτέ του δεν κρατούσε σημείωση. Ήτανε γερό μυαλό ο Ρουπακιάς και θυμότανε χίλια δυο διαφορετικά μικροπράματα.

Ο Ρουπακιάς, αν και ποτέ του δεν αρρώστησε και ποτέ του δεν πονοκεφάλιασε, καταλάβαινε πως δε μπορούσε και να ζήσει αιώνια. Όμως ήταν ανάγκη να ζήσει για το αγγονάκι του, ώσπου να το ξεπετάξει, όπως έλεγε. Σ' ένα δύο χρόνια έπρεπε να το στείλει σε ανώτερο σχολείο, κάτω στη χώρα. Τα μέσα δεν τα είχε να του νοικιάσει ιδιαίτερο δωμάτιο. Η γερόντισσά του πάλι με κανένα τρόπο δεν άφηνε το χωριό της για να πάει με το αγγονάκι της στην πόλη.

Στη μέση του δρόμου από τη χώρα στο χωριό, ήταν ένα χτηματάκι μ' ένα σπιτάκι, που είχε δυο καμαρούλες. Να το είχε

αυτό, συλλογιζόταν ο Ρουπακιάς. Θα ξεκουραζόταν και θ' άντεχε ποιος ξέρει πόσα χρόνια ακόμη. Και για το αγγονάκι του ήταν μεγάλη ευκολία. Δώδεκα χρονών που θα πήγαινε στο σχολείο θα μπορούσε να φεύγει το πρωί και να 'ρχεται το βράδυ. Τι ήταν; Ένας μικρός περίπατος. Και θα δυνάμωνε και θα γινόταν γερό παλικαράκι, όπως το θελε ο Ρουπακιάς.

Στη γερόντισσά του, που είπε τη σκέψη του αυτή, της άρεσε. Αν ήταν για το χτηματάκι αυτό, δεχόταν. Είχε το κρύο του νεράκι, τα δεντράκια του, ένα μικρό αμπελάκι και το κηπαράκι του. Τι άλλο θέλανε! Μα το πουλεί ο ιδιοκτήτης; Εδώ ήταν ο κόμπος.

Ρώτησε τον ιδιοκτήτη τι θέλει. Θέλει να του το πληρώσει ο Ρουπακιάς, ή να κάμουνε ανταλλαγή με ένα άλλο του χτηματάκι. Όπως ήθελε.

Κι ο νοικοκύρης του είπε πως μ' ευχαρίστησή του θα του 'κανε τη χάρη του Ρουπακιά, γιατί και μακριά του πέφτει αυτού και ανάγκη από χρήματα έχει, μα το έχει υποσχεθεί σε άλλον.

- Σε ποιόν; ερώτησε ο Ρουπακιάς.

- Στο Γιάννη τον Ψαρό, απάντησε ο νοικοκύρης.

- Μ' αυτός, καθώς ξέρεις λείπει τώρα και τρία χρόνια στην Αμερική.

- Ναι, είπε ο νοικοκύρης. Του υποσχέθηκα όμως να τον περιμένω δύο χρόνια, κι αν δε λάβω γράμμα του, να είμαι λεύτερος να το πουλήσω, αν μου το ζητήσουν.

Και ο Ρουπακιάς χαρούμενος:

- Να λοιπόν που πέρασε κι ένας χρόνος παραπάνω.

- Μα μου είπε, πως όταν περάσει η προθεσμία και μου το ζητήσουν, αν δεν έχω μεγάλη ανάγκη να τον περιμένω άλλο ένα χρόνο. Και του 'δωσα ρητή υπόσχεση πως όσο μεγάλη ανάγκη κι αν έχω, θα τον περιμένω. Ωστε, μπάρμπα-Ρουπακιά, αν σ' ένα χρόνο δεν πάρω γράμμα από τον Ψαρό, το χτήμα λογάρισε πως είναι δικό σου.

ΜΙΑ - ΜΙΑ λογάριαζε τις μέρες που περνούσαν ο γερο-Ρουπακιάς. Έτσι πέρασαν έξι, οχτώ, δέκα μήνες. Αχ, να ξημέρωνε η πρώτη του άλλου χρόνου! Πήγαινε να τελειώσει και ο δωδέκατος μήνας, όταν ανέβαινε το δρόμο του ο Ρουπακιάς. Ο ήλιος έγερνε προς τη δύση, όταν έφτασε στο χτηματάκι. Στάθηκε και το κα-

μάρωσε. Σε λίγες μέρες θα ήτανε δικό του. Και τ' απομεσήμερο τις περισσότερες φορές θ' ανέβαινε μαζί με το αγγονάκι του, θα ξεκουραζότανε και πρωί-πρωί την άλλη μέρα θα πήγαινε στα χωριά, να τους μοιράσει τα γράμματά τους και τα ψώνια τους.

Πήγε στην κρυοβρυσούλα κι έβρεξε το ιδρωμένο του μέτωπο. Ξεκουράστηκε λίγο κι έπειτα ήπιε!

- Χα! έκανε νεκρούς ανασταίνει. Αν δε μου χαρίσει ο Θεός τα δέκα χρόνια, που έχει την ανάγκη μου το αγγονάκι μου τα πέντε τα 'χω σίγουρα. Έχει τύχη το χαϊδεμένο μου.

Τα γράμματα πούφερνε εκείνη τη φορά ήταν πολύ λίγα. Πέντε - έξι όλα - όλα. Τα 'βγαλε από την τσάντα του και διάβαζε τις επιγραφές. Το τελευταίο τον κέρωσε! Λίγο έλειψε να σβήσει. Πάνε τα όνειρά του!

Ήτανε γράμμα από το Γιάννη τον Ψαρό στο Βαγγέλη τον Κράπα, που θα του πουλούσε το χτήμα.

Τι να του έγραφε; Πρώτη φορά, στα τόσα χρόνια που ήταν ταχυδρόμος, του γεννήθηκε η περιέργεια τι γράφουνε τα ξένα γράμματα. Το δίχως άλλο θα του 'γραφε πως έρχεται ή πως θα του στείλει τα χρήματα. Τι άλλο! Τόσα χρόνια, τέσσερα τώρα δε θυμότανε να του είχε στείλει γράμμα του Βαγγέλη του Κράπα, ο Γιάννης ο Ψαρός. Καθώς το στριφογύριζε το γράμμα στα χέρια του ο Ρουπακιάς, παρατήρησε πως η κόλλα δεν είχε πιάσει καλά. Ήτανε σχεδόν ανοιχτό. Μπορεί και στη βιασύνη του να μην το είχε προσέξει ο Γιάννης ο Ψαρός. Χωρίς λοιπόν να σκεφτεί περισσότερο ο Ρουπακιάς, άνοιξε το γράμμα και διάβασε:

Αγαπητέ Βαγγέλη Κράπα,

Μην τα ρωτάς τι τράβηξα, ώσπου να οικονομήσω τα χρήματα για το χτήμα. Πιστεύω να προλάβει το γράμμα μου και να μην το 'χεις πουλημένο, σύμφωνα με την υπόσχεση που μου 'δωσες, χωρίς εγώ να σε αναγκάσω. Αν δεν το πούλησες, να μου γράψεις αμέσως. Κι αν το πούλησες, πάλι να μου γράψεις. Κι αν δε σου κάνει κόπο, να μου γράψεις τότε, αν υπάρχει κανένα άλλο χτήμα εκεί κοντά που να πουλιέται.

Γιάννης Ψαρός

Ο Ρουπακιάς έπεσε σε συλλογή. Τ' άλλα γράμματα πέσανε κάτω σκόρπια. Το γράμμα που του έσβηνε τ' όνειρό του, πως θα

βρισκε κι αυτός ανάσα στα μεγάλα του γεράματα και θα ζούσε για το αγγονάκι του, το έσφιγγε στο δεξί του χέρι στηριγμένο απάνω στο γόνατο. Με τ' αριστερό του χέρι κρατούσε το μέτωπό του. Πως έκαιγε! Πέρασε πολλή ώρα. Ο ήλιος κρύφτηκε πίσω από το βουνό και χρύσωνε πέρα το πέλαγο. Αθέλητα κοίταξε γύρω του, κοίταξε τη θάλασσα και είπε:

- Τι ωραία θα ξανάσαινα εδώ!... Μα!...

Ζαφνικά αγρίεψε τα μάτια του, το χέρι του χτύπησε το γράμμα σα να χτυπούσε επίβουλο εχθρό και είπε:

- Και γιατί δε θα γίνει δικό μου; Γιατί!... Το γράμμα! Χα, χα! Το γράμμα! Ποιος το 'χει το γράμμα; Εγώ το 'χω! Εγώ το κρατώ! Κομμάτια το κάνω και το σκορπώ στον άνεμο, να έτσι!...

Και πήγε να κομματιάσει το γράμμα. Μα κρατήθηκε.

- Όχι, δε θα το ξεσκίσω... Θα το κάψω. Στάχτη θα το κάνω και τη στάχτη του θα τη σκορπίσει ο άνεμος. Και τότε το χτήμα είναι δικό μου! Αμέ!

Άναψε ένα σπίρτο. Το κράτησε ώσπου του 'καψε το χέρι. Πόνεσε και το πέταξε. Πήγε ν' ανάψει άλλο σπίρτο, μα στάθηκε. Κοίταξε γύρω του να μην είναι κανείς. Σηκώθηκε πάνω κι αγνά-ντεψε ολούθε. Ψυχή πουθενά! Τα φλογισμένα από τον πυρετό μάτια του ζητούσαν κάποια απόμερη μεριά, κάποιον κρυψώνα. Κοίταξε το σπιτάκι κι είδε πως ο στάβλος του ήταν ανοιχτός.

- Εκεί μέσα θα πάω να το κάνω στάχτη, είπε. Θα πεις μπορεί να στείλει κι άλλο γράμμα. Χα! Χα! Δεν πάει να στείλει. Ας στείλει όσα θέλει... Εγώ θα τα κουβαλώ, κι εγώ θα τα καίω. Κι όταν έρθει, εγώ θα 'μαι ο νοικοκύρης. Κι αν παραπονεθεί πως έστειλε γράμμα, και με ρωτήσουνε τι έγινε το γράμμα, θα πω:

- Σας έλειψε ποτέ γράμμα που με ρωτάτε; Ζέρω εγώ τι έγινε από τόσον κόσμο που πέρασε;

Στάθηκε για λίγο δίβουλος, έπειτα είπε:

- Ωχ, αδερφέ, αυτά θα με σκοτίζουν τώρα εμένα; Ποιος με είδε; Ποιος με βλέπει; Ποιος θα με δει; Κι έτρεξε να σπρώξει την πόρτα του στάβλου να μπει μέσα. Μα στο κατώφλι στάθηκε.

- Ποιος με βλέπει!... έκανε. Κακόμοιρε Ρουπακιά, πως κατάντησες! Μα δε βλέπεις εσύ τι κάνεις; Τι πας να κάνεις; Στραβός είσαι!...

Γύρισε αργοπατώντας στη βρυσούλα. Είδε τ' άλλα γράμματα χάμω σκόρπια.

- Ντροπή σου, γέρο Ρουπακιά, φώναξε και μαζεύοντας ένα-ένα τα γράμματα είπε: αν περνούσε κανένας και τα βλέπε! Θα 'θελες πια να ζήσεις τρελο-Ρουπακιά; ε;

ΑΦΟΥ τοποθέτησε τ' άλλα γράμματα στην τσάντα του, κόλλησε και το γράμμα του Γιάννη Ψαρού στο Βαγγέλη τον Κράπα και το βόλεψε κι αυτό με προσοχή ανάμεσα στ' άλλα. Έπειτα δρόσισε το φλογισμένο του μέτωπο, ήπια λίγο νερό και χαρούμενος πήρε τον ανήφορο. Είχε νικήσει το μεγάλο πειρασμό. Σιγοψιθύριζε τα παλιά τραγούδια του καιρού του και πότε - πότε σφύριζε τους σκοπούς τους. Έτσι μπήκε στο χωριό. Είπε να στείλει το γράμμα του Βαγγέλη του Κράπα με το αγγονάκι του, μα προχώρησε μοναχός του. Τα πόδια του βαστούσαν.

- Ο Πετράκης, είπε για το αγγονάκι του, πάντα παιδί είναι. Ζέρεις τι μπορεί να σε βρει;

Κοντά να πλησιάσει στο σπίτι του Βαγγέλη του Κράπα, κοντοστάθηκε.

- Μπα! Μπα! Τι είναι αυτά πάλι; είπε στον εαυτό του και μ' ένα-δυο πηδήματα πλησίασε, ανέβηκε βιαστικά τις σκάλες, χτύπησε την πόρτα, κι έδωσε το γράμμα. Το πήρε η γυναίκα του Κράπα και είπε:

- Δεν μπαίνεις μέσα, γερο-Ρουπακιά, να πάρεις ένα κρασάκι;

- Ευχαριστώ άλλη φορά. Άργησα και θα με περιμένουν στο σπίτι, είπε κι έφυγε.

Στο σπίτι που έφτασε, αφού έφαγε, κοιμήθηκε με τη σκέψη: Με το σαράκι που θα 'μπαινε στην καρδιά μου, δύσκολα να ζούσα. Η χαρά, που δε ντροπιάστηκα στα γεράματά μου, θα μου χαρίσει τη ζωή που μου χρειάζεται...

Κι αλήθεια έτσι έγινε. Και σήμερα ακόμη, όποιος τύχη και περάσει από τα χωριά, που ήταν αγροτικός ταχυδρόμος ο Ρουπακιάς, θ' ακούσει να λένε:

- Τίμιος σαν το Ρουπακιά!

Και όταν έρχεται ο νέος αγροτικός ταχυδρόμος θ' ακούσει να λένε:

- Έρχεται ο Ρουπακιάς, ή φεύγει ο Ρουπακιάς.

Παναγής Δημητράτος

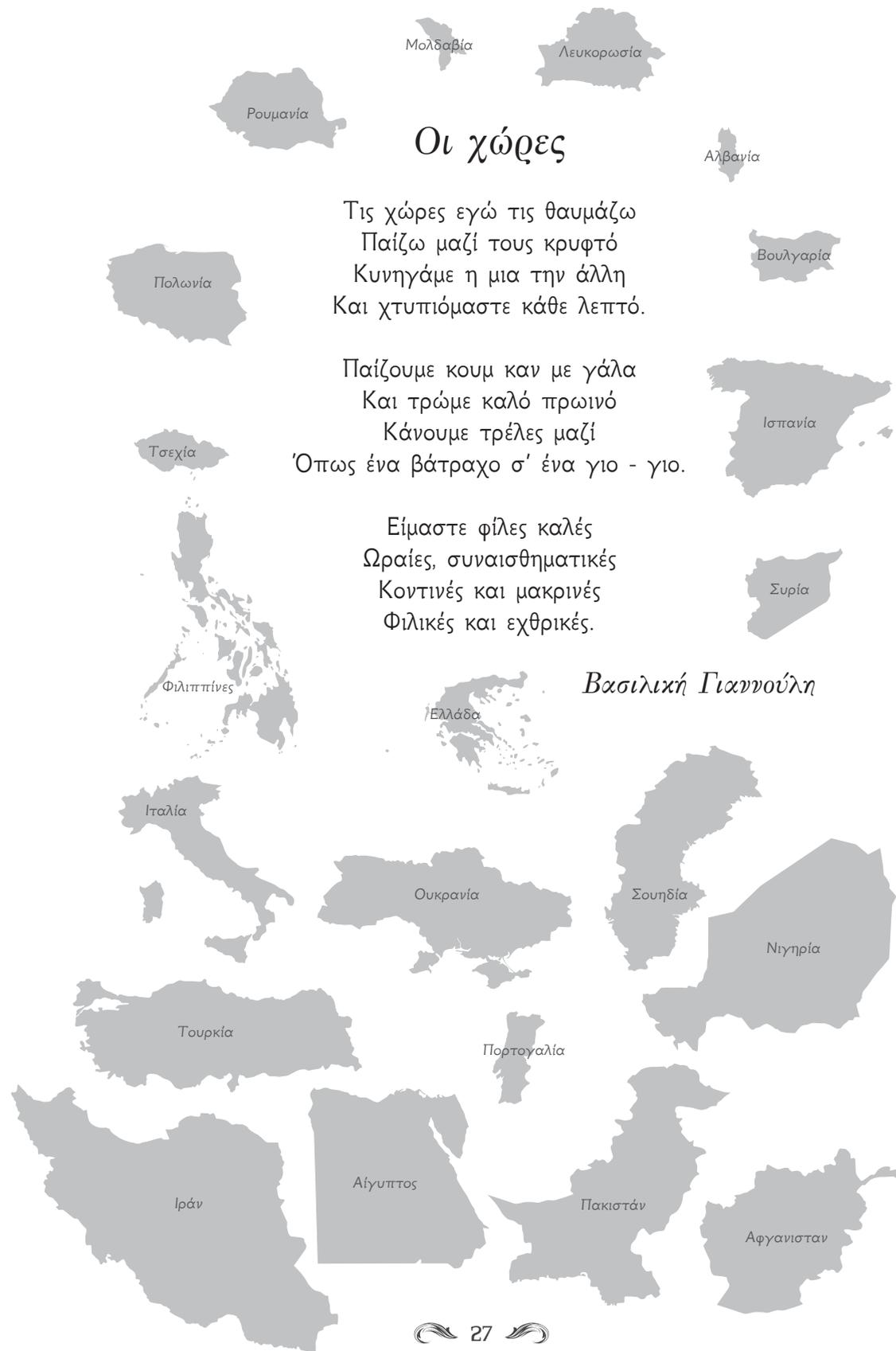
Οι χώρες

Τις χώρες εγώ τις θαυμάζω
Παίζω μαζί τους κρυφτό
Κυνηγάμε η μια την άλλη
Και χτυπιόμαστε κάθε λεπτό.

Παίζουμε κουμ καν με γάλα
Και τρώμε καλό πρωινό
Κάνουμε τρέλες μαζί
Όπως ένα βάτραχο σ' ένα γιο - γιο.

Είμαστε φίλες καλές
Ωραίες, συναισθηματικές
Κοντινές και μακρινές
Φιλικές και εχθρικές.

Βασιλική Γιαννούλη

Το Αετόπουλο

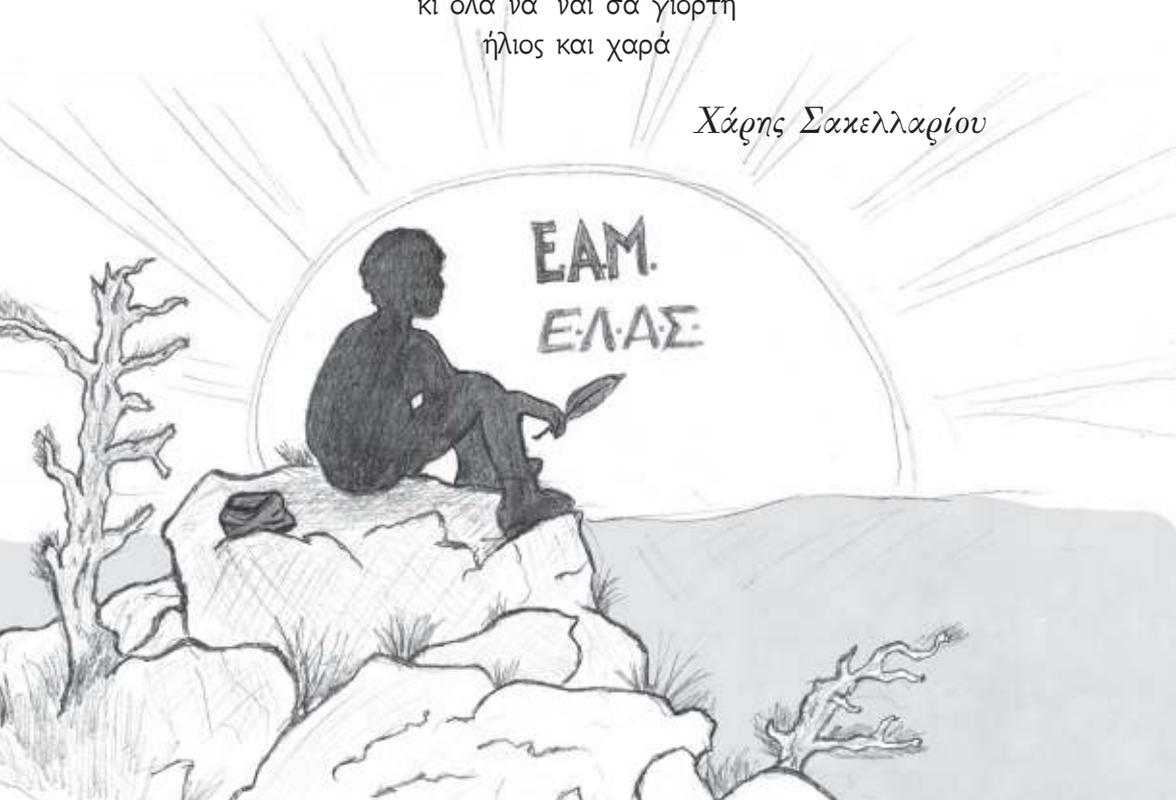
Είμ' εγώ Αετόπουλο
πεταχτό, γοργό
άφοβο Ελληνόπουλο
και όλο γελαστό

Τουφεκάκι ξύλινο
κοφτερό σπαθί
ποιος φασίστας να το δει
να μη φοβηθεί!

Ανταρτάκι αδειλιαστο
στον ΕΛΑΣ κοντά
τους φασίστες πολεμώ
πάντα θαρεττά.

Να 'ρθει σαν την άνοιξη
πάλι η λευτεριά
κι όλα να 'ναι σα γιορτή
ήλιος και χαρά

Χάρης Σακελλαρίου

Ειρηνικό εμβατήριο

Εν δυο, εν δυο
στην πόλη, στο χωριό
φυτεύουμε χαμόγελα
εν δυο, εν δυο

Και πλέκουμε στεφάνια
με παπαρούνες κι όνειρα
τα λόγια μας απόνηρα
αερόστατο στα ουράνια

Εν δυο, εν δυο
Φύγε μακριά θηριό,
Παραμυθάκι μου, έλα,
Εν δυο, εν δυο

Τρελό να στήσουμε χορό
στου φεγγαριού τ' αλώνι
και με χρυσό βελόνι
κεντίδια πάνω στο νερό.

Χρήστος Μπουλώτης

Πόλεμος

Υπάρχει πόλεμος τρελός
Κι όχι ειρηνικός
Κάθε μέρα σκοτώνοντας
Γυναίκες και παιδιά.

Στρατιώτες πάνε στο βουνό
Πολεμάνε για το καλό
Σκοτώνοντας τον εχθρό
Τον πολύ κακό.

Κάθε σφαίρα χτυπάει.
Το κεφάλι του δολοφόνου
Γλιτώνει το θάνατο.

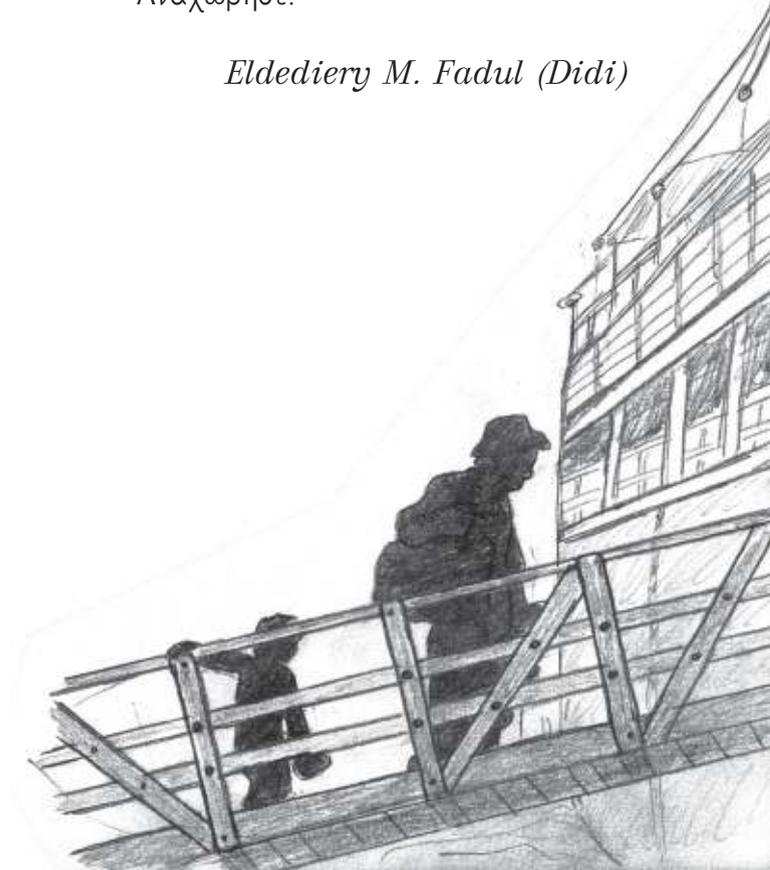
Και τον πόλεμο χειροκροτούσαν
Και χτυπούσαν
Όμως έλεγαν
Να τον πετούσαν.

Σεμπάστιαν Πάγια

Αναχώρηση

Άκουσε το δελτίο καιρού
Η ομίχλη παρέσυρε την πόλη
Άκουσε τον ήχο
Της άρπας που θρηνεί
Άκουσε τα κύματα
Που σπάνε πάνω στα βουνά
Βογκώντας, μαρτυρώντας
Την αναχώρηση αγαπημένων προσώπων
Γείρε τ' αυτιά σου στους
Σφυγμούς του σκότους
Γείρε και άντεξε
Τη μηχανή του χρόνου
Κλωτσώντας...βασάνισε
Καρφώνοντας... βασάνισε
Τικ.. τικ.. τικ... τικ και
Αναχώρησε.

Eldediery M. Fadul (Didi)

Οι τρεις μέρες

Ήταν του αύριο η γενιά
δεκαοχτώ, δεκαεννιά
ήταν χιλιάδες τα παιδιά
και τρία τα μερόνυχτα.

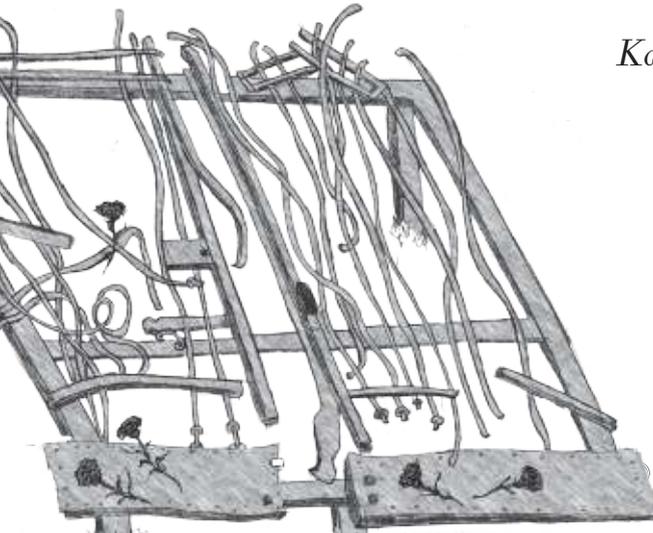
Την πρώτη μέρα τραγουδούν
την πρώτη νύχτα μας καλούν
την πρώτη μέρα η λευτεριά
γραμμένη λέξη με μπογιά.

Τη δεύτερη τη μέρα τους
τη μάνα, τον πατέρα τους
καμώνονται πως τους ξεχνούν
κι όλη τη μέρα τραγουδούν.

Την τρίτη τη φαρμακερή
φωνή λαλεί απ' το πρωί
το όνειρο να μη χαθεί
κι η ιστορία να γραφτεί.

Ήταν του σήμερα η γενιά
παιδιά με ανοιχτή καρδιά
τα σημάδεψαν στα τυφλά
και σκότωσαν τη λευτεριά.

Κωστούλα Μητροπούλου

Ο μέρμηγκας

Ένας μέρμηγκας κουφός με πήρε απ' το χέρι
Είμαι λέει ο πιο σοφός σ' ολόκληρο τ' ασκέρι

Και τα μικρά του τα μερμηγκάκια
χειροκροτάνε μ' ενθουσιασμό
εν δυο προσκυνάμε,
εν δυο πολεμάμε,
εν δυο δεν πεινάμε

Τα βολεύεις μια χαρά σπουδαίο μου μυρμήγκι
όμως πρόσεχε καλά τ' ωραίο σου λαρύγγι

Και τα μικρά του τα μερμηγκάκια
χειροκροτάνε μ' ενθουσιασμό
εν δυο προσκυνάμε,
εν δυο πολεμάμε,
εν δυο μα πεινάμε

Πριν προλάβω να του πω το σύστημα ν' αλλάξει
πλάκωσε όλο το χωριό το μέρμηγκα να χάψει

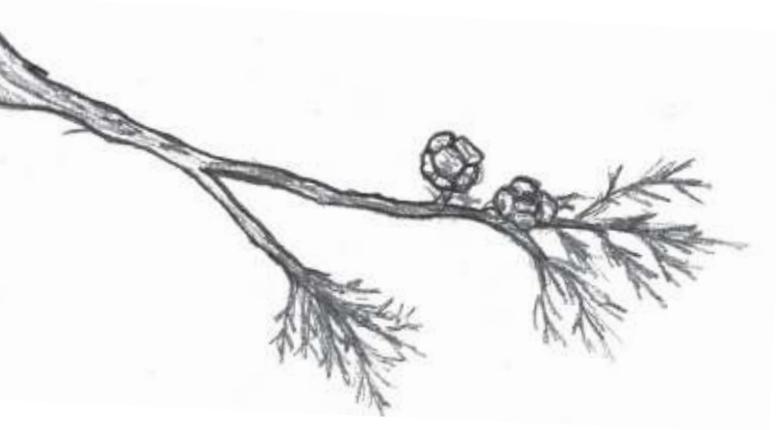
Και τα μικρά του τα μερμηγκάκια
χειροκροτάνε μ' ενθουσιασμό
εν δυο προσκυνάμε,
εν δυο μα πεινάμε,
εν δυο θα σε φάμε!

Μάνος Λοΐζος

Χειμώνας

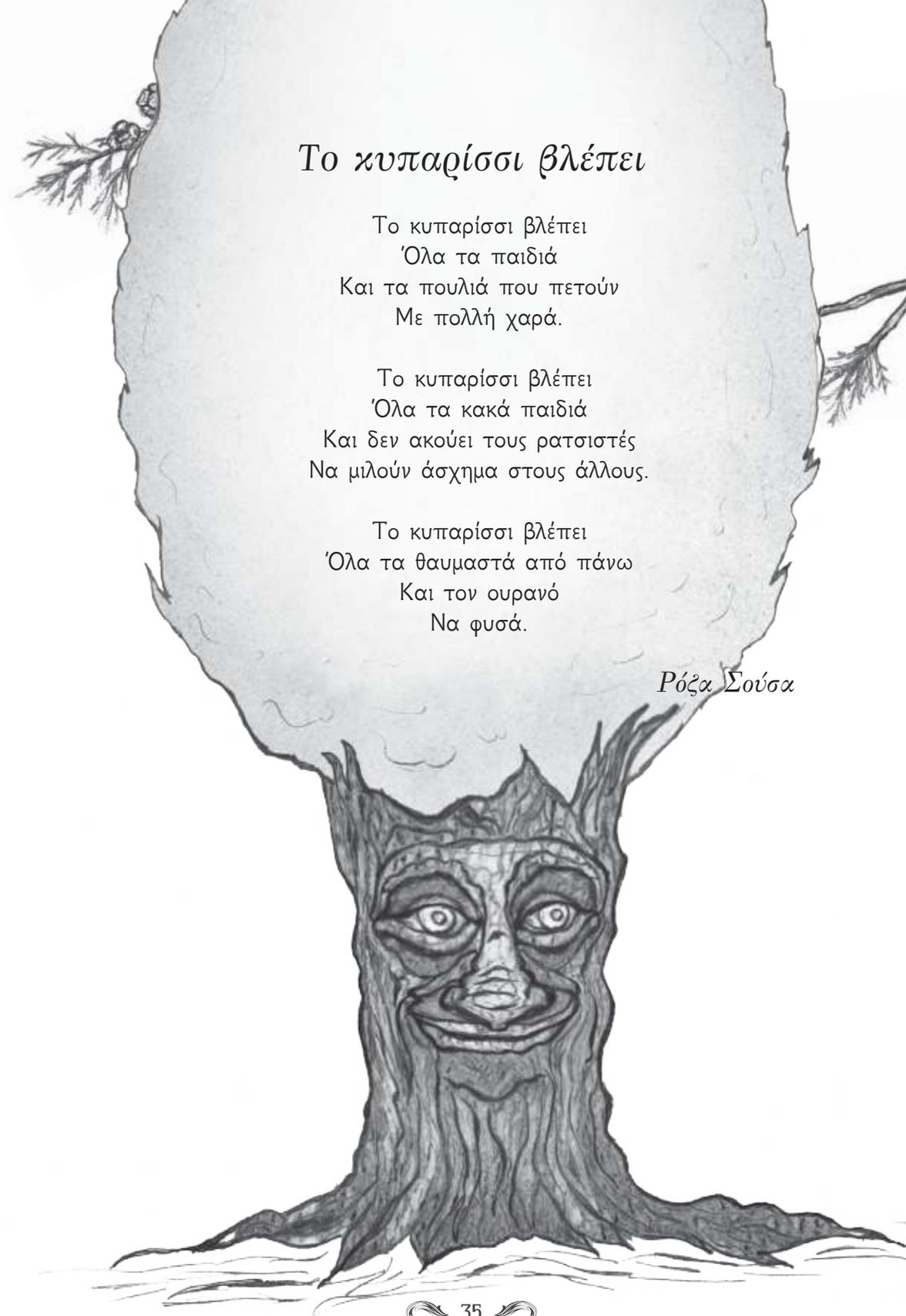
Το κυπαρίσσι βλέπει

Το κυπαρίσσι βλέπει
'Όλα τα παιδιά
Και τα πουλιά που πετούν
Με πολλή χαρά.

Το κυπαρίσσι βλέπει
'Όλα τα κακά παιδιά
Και δεν ακούει τους ρατσιστές
Να μιλούν άσχημα στους άλλους.

Το κυπαρίσσι βλέπει
'Όλα τα θαυμαστά από πάνω
Και τον ουρανό
Να φυσά.

Ρόζα Σούσα

Ανέλπιστα σωτηρία

ΤΟ ΧΩΡΙΟ μου είναι χτισμένο στην πλαγιά ενός βουνού. Απέναντι είναι άλλο βουνό. Τα δυο βουνά σχηματίζουν έτσι μια στενή λαγκαδιά, που προχωρεί αρκετές ώρες κατά τη δύση.

Στο απάνω μέρος του χωριού, ξέχωρα από τ' άλλα σπίτια και σ' αρκετή απόσταση, ήταν το σπίτι του Παντελή του Χούνη. Πιο ψηλά κατάκορφα, ως μίαν ώρα μακριά, ασπρολογούσε ένα εκκλησιάκι της Παναγίας. Αγριοβελανιδιές σκέπαζαν το βουνό, από το σπίτι του Παντελή του Χούνη ως ψηλά κοντά στην κορυφή. Η κορυφή γυμνή και μονάχα το εκκλησιάκι το αγκάλιαζαν δυο πελώρια πουρνάρια. Το βουνό, από τον Αύγουστο και πέρα ως το Μάη, ήτανε σχεδόν κάθε μέρα ανταριασμένο. Τις μέρες που έπεφτε πυκνή ομίχλη, ακόμα και οι χωρικοί, που γνώριζαν πιθανή - πιθανή τον τόπο, έχαναν το δρόμο τους. Αλλού θέλανε να πάνε κι αλλού βρίσκονταν. Αν πεις για τις μέρες που χιόνιζε κι ο τρελοβοριάς το στριφογύριζε το χιόνι, κινδύνεψαν πολλές φορές εκείνοι, που η ανάγκη τους έκανε να περνάνε το βουνό.

Εκεί ψηλά στο εκκλησιάκι ανέβαινα πολύ συχνά την άνοιξη και το καλοκαίρι και χαϊρόμουν την ανατολή του ήλιου. Τι ωραία που έβγαινε, κόκκινος, κατακόκκινος, μες από το μακρινό πέλαγο, που φαινόταν από κει σα να ήταν μια δρασκελιά τόπος. Στο εκκλησιάκι αυτό, μέρα παραμέρα, έβρισκα και τον Παντελή το Χούνη. Άναβε ταχτικά τα καντήλια, αν δεν πρόφταινα να τ' ανάψω εγώ, ή κάποιος που ανέβαινε με την οικογένειά του και με το σεβάσμιο παπά, τον παπα - Γιώργη το μακαρίτη, να λειτουργηθεί. Όταν πανηγύριζε το εκκλησιάκι, ο Παντελής ο Χούνης ήτανε στις χαρές του. Αυτός το στόλιζε κι αυτός φρόντιζε να μη λείψει τίποτα από τους πανηγυριώτες, να διασκεδάσουν όσο μπορούσαν καλύτερα.

Όποιος πρόσεχε, θα 'βλεπε και τις πιο σκοτεινές νύχτες, προπάντων το χειμώνα, να τρεμολάμπει το φως των καντηλιών μέσα από το μοναδικό παράθυρο που είχε το εκκλησιάκι. Κι έλεγαν, πως αυτό το φρόντιζε ταχτικά από χρόνια τώρα, πριν εγώ να γεννηθώ, ο Παντελής ο Χούνης. Για ποιο λόγο, δεν ήξερα, κανείς δεν ήξερε. Όμως έτσι ταχτικά που ανέβαινα στο εκκλησιάκι, γνωρίστηκα με τον Παντελή το Χούνη.

Μια μέρα που ανταμώσαμε, μου είπε:

- Αν τύχει και δεν ξενιτευτείς, όταν εγώ πια δε θα ζω, να φροντίζεις ν' ανάβεις ταχτικά τα καντήλια. Προπάντων βράδυ - βράδυ ν' ανεβαίνεις να τ' ανάβεις. Κι αν τύχει ποτέ και νυχτωθείς στο βουνό, και χάσεις το δρόμο, μη λησμονήσεις να κοιτάξεις κατά δω! Άμα δεις το φως, γέρνεις κατά το χωριό και προχωρείς ίσα. Σε κάποιο σπίτι θα βρεθείς.

Τον ευχαρίστησα και του υποσχέθηκα πως έτσι θα κάνω. Έπειτα τον ερώτησα:

- Γιατί δεν το κάνουν αυτό κι άλλοι;

- Πως! Το κάνουν, μου απάντησε. Αλλά σε μένα έρχεται πιο βολικά. Είναι πιο κοντά στο σπίτι μου. Έχω εδώ γύρω τα χτήματά μου. Έχω κι ένα λόγο παραπάνω από τους άλλους.

Αυτό που ήθελα τόσο καιρό να μάθω. Ήμουν όλος αυτιά. Με πήρε και καθίσαμε στον αυλόγυρο. Εκείνη την ώρα ο ήλιος κρυβόταν πίσω από τις βουνοκορφές, που τις είχε βάψει μ' ένα βουσσινί χρώμα.

- Άκουσε, μου είπε. Ήτανε μια βαρυχειμωνιά. Πλησίαζαν οι απόκριες. Ήμουν μοναχογιός και παντρεμένος. Ο πρώτος μου γιος θα ήταν ως δέκα χρονών. Το ένα χιόνι κοντά στο άλλο έπεφτε. Πες πως δεν πρόφταινε να λιώσει ούτε τόσο δα το ένα, που ερχόταν τ' άλλο. Χιόνισε, θυμάμαι, όλη την ημέρα και κοντά το βράδυ έπαψε. Τη νύχτα, ήτανε μια ωραία αστροφεγγιά.

Λησμόνησα να σου πω πως είχα μανία με το κυνήγι. Ήταν αδύνατο να γυρίσω στο σπίτι μας, αν δεν είχα πετύχει ένα δύο λαγούς ή άλλο κυνήγι. Μπορούσα να μείνω νηστικός όλη την ημέρα κυνηγώντας. Εκείνη λοιπόν τη βραδιά άρχισα να ετοιμάζουμε για το κυνήγι. Ο πατέρας μου ο μακαρίτης μου λέει:

- Που θα πας με τέτοιο καιρό! Πού ξέρεις αν δε γυρίσει ο καιρός αύριο; Δόξα να 'χει ο Θεός έχουμε να φάμε. Ας μας λείψει το κυνήγι.

Αλίμονο, ο κυνηγός δεν κυνηγά για το κέρδος. Κυνηγά γιατί το κυνήγι τον διασκεδάει, τον μεθά. Ο πατέρας μου πρόσθεσε:

- Αν επιμένεις, μην ανεβείς στο βουνό. Κυνήγα στην πλαγιά. Το βουνό είναι επίβουλο. Δεν ξέρεις τι σε βρίσκει.

- Καλά - καλά, είπα ετοιμάζοντας ότι μου χρειαζόταν. Μικρό παιδί δεν είμαι.

Πολύ πρωί σηκώθηκα κι ανέβηκα στο βουνό. Περνώντας από δω έκαμα το σταυρό μου, μα δε θυμάμαι αν ήταν τα καντήλια αναμμένα. Το δίχως άλλο δε θα ήταν. Με τέτοιον καιρό ποιος θ' ανέβαινε να τ' ανάψει;

Προχώρησα κι άρχισα να ψάχνω, για να βρω αχνάρια των λαγών. Παρασυρμένος από το κυνήγι, δε θυμάμαι πότε με τύλιξε το σκοτάδι. Κι άρχισε ένας χιονοστρόβιλος Θεέ μου φύλαγε. Δεν ήξερα αν ήταν μεσημέρι ή βράδυ.

Ούτε θυμάμαι αν είχα φάει τίποτε. Μα μήπως ήξερα και που βρισκόμουν; Κάποιο σημάδι ξεχώρισα κι αποφάσισα να βαδίσω ίσα, ανηφορικά. Τι τράβηξα, ένας Θεός το ξέρει. Ήρθαν στιγμές που είπα να τυλιχτώ, να με σκεπάσει το χιόνι κι ότι γίνει ας γίνει. Μα προχώρησα. Καλά που τα πόδια μου ήταν συνηθισμένα, να πατούν σίγουρα και στο πιο πυκνό σκοτάδι. Άκουσε τώρα τι γινότανε στο σπίτι μου, όπως τα 'μαθα υστερότερα.

Το δειλινό ο πατέρας μου ανησύχησε πολύ. Όσο κι αν προσπαθούσε να κρύψει τους φόβους του, η γυναίκα μου και η μακαρίτισσα η μητέρα μου το κατάλαβαν πως κινδύνευα. Στο χωριό ήταν ησυχία, μα το βουνό ήταν ανταριασμένο κι ο πατέρας μου ήξερε τι γινόταν εκεί ψηλά. Είχε την ελπίδα πως θα 'ρχόμουν ενωρίς. Μα νύχτωσε και που να φανώ.

- Άναψέ μου το φανάρι, είπε στη μητέρα μου.

- Πού θα πας; ρώτησε.

- Πρέπει ν' ανεβώ ν' ανάψω τα καντήλια. Μόνο η Παναγιά μπορεί να σώσει το γιο μας.

- Τι λες; του είπε. Μπορείς ν' ανεβείς εσύ με τόσα χιόνια εκεί ψηλά;

- Μπορώ δεν μπορώ, έτσι θα γίνει, είπε ο πατέρας.

- Θα 'ρθώ κι εγώ, είπε η μητέρα.

- Όχι, κανείς άλλος δε θαρθεί.

Η γυναίκα μου όμως, που ένιωσε τον κίνδυνο, αδύνατο να κρατηθεί. Ετοιμάστηκε ν' ακολουθήσει τον πατέρα μου. Στην ανάγκη θα πήγαινε και μοναχή της. Α, να μην το καταλάβει να πάει ενωρίς μόνη της! Και τά 'βαλε με τον εαυτό της.

Και ο μικρός μας ο γιος ήθελε κι αυτός να πάει κοντά.

- Σε παιγνίδι λες πως θα πας; του είπε ο παππούς του. Άκουσε δω. Να τι θα γίνει. Εσύ με τη γιαγιά σου θα μείνεις εδώ. Θ' ανάψετε τα φώτα και θα 'χετε ανοιχτό το πίσω παράθυρο προς το βουνό.

- Θ' ανέβω στο κυπαρίσσι να δέσω ψηλά το φανάρι, είπε ο γιος μου.

Ο πατέρας μου δεν ανησύχησε. Όλοι μας τον είχαμε δει το μικρό να σκαρφαλώνει σα γάτος ως την κορφή.

- Κάμε γρήγορα, του είπε. Πριν ξεκινήσουμε με τη μητέρα σου, να ιδώ το φανάρι εκεί ψηλά. Κοίταξε να είναι γεμάτο λάδι.

Με το φανάρι ο πατέρας μου και η γυναίκα μου πήραν τον ανήφορο. Αν ήταν ο ένας μονάχος, το δίχως άλλο θα χανόταν. Χίλιες δυο φορές κινδύνεψαν. Κι όταν ανέβηκαν ψηλά, με δυσκολία βρήκαν το εκκλησάκι.

Κατακουρασμένοι, όπως έφτασαν, άναψαν τα καντήλια. Είπαν ύστερα να κατεβούν, μα είχαν κοκαλιάσει από το κρύο. Καλά που ήρθε στο νου της γυναίκας μου, ν' ανάψουν φωτιά. Βρήκαν αρκετά παλιосάνιδα. Ρίξαν κι ένα δυο χαλασμένα και παραπεταμένα στασίδια στη φωτιά. Τι να κάνουν! Να δώσει η Παναγιά να σωθούν και να τα κάμουν καινούργια.

Εγώ πάλι πάλευα με τα χιόνια, με τον ανεμοστρόβιλο που με στράβωνε.

Εκεί που ήμουν απελπισμένος, κάποιο φως είδα να χαράζει μέσα στο σκοτάδι. Ποιος ξέρει, αν δεν ήμουν εκεί κοντά από ώρες και δεν γύριζα όλο στο ίδιο μέρος! Γιατί βέβαια, αν ήμουν πολύ μακριά, αδύνατο να 'βλεπα το φως. Με τη δύναμη που μου έμενε, τράβηξα ίσια στο φως.

Φαντάζεσαι πόσο ξαφνιαστήκα, όταν μπαίνοντας μισοπεθαμένος, αντίκρισα τον πατέρα μου και τη γυναίκα μου! Θερμή βγήκε η προσευχή από τα βάθη της καρδιάς μου.

- Γρήγορα, τώρα που είσαι ζεστός ακόμη, να κατεβούμε, είπε ο πατέρας μου.

Κατακομμένοι από τον κόπο και παγωμένοι φτάσαμε στο σπίτι. Η καημένη η μητέρα μου με τη βοήθεια του μικρού μας γιου είδαν κι έπαθαν ώσπου να μας συνεφέρουν.

Παναγής Δημητράτος

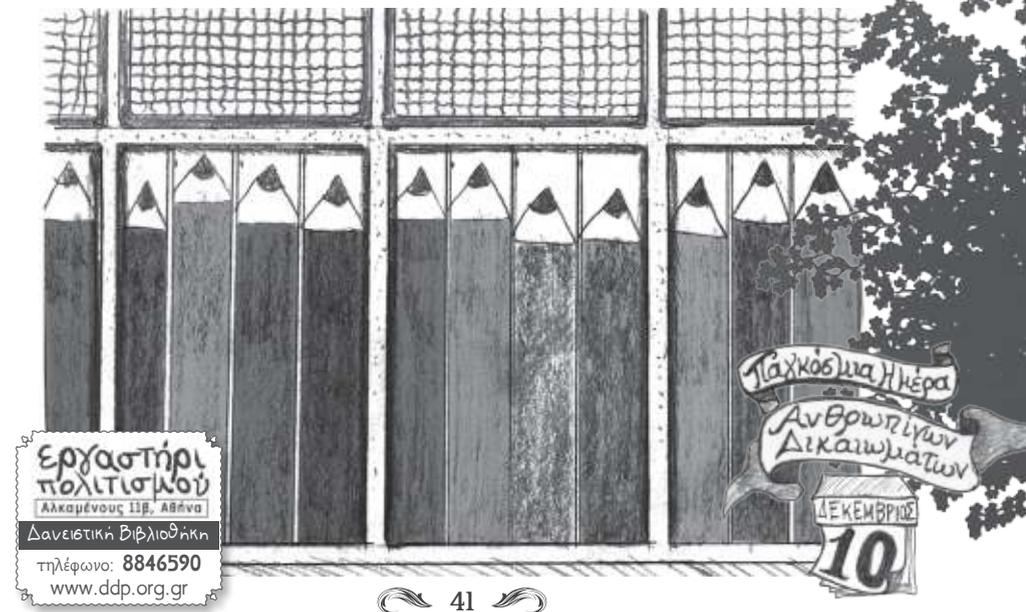
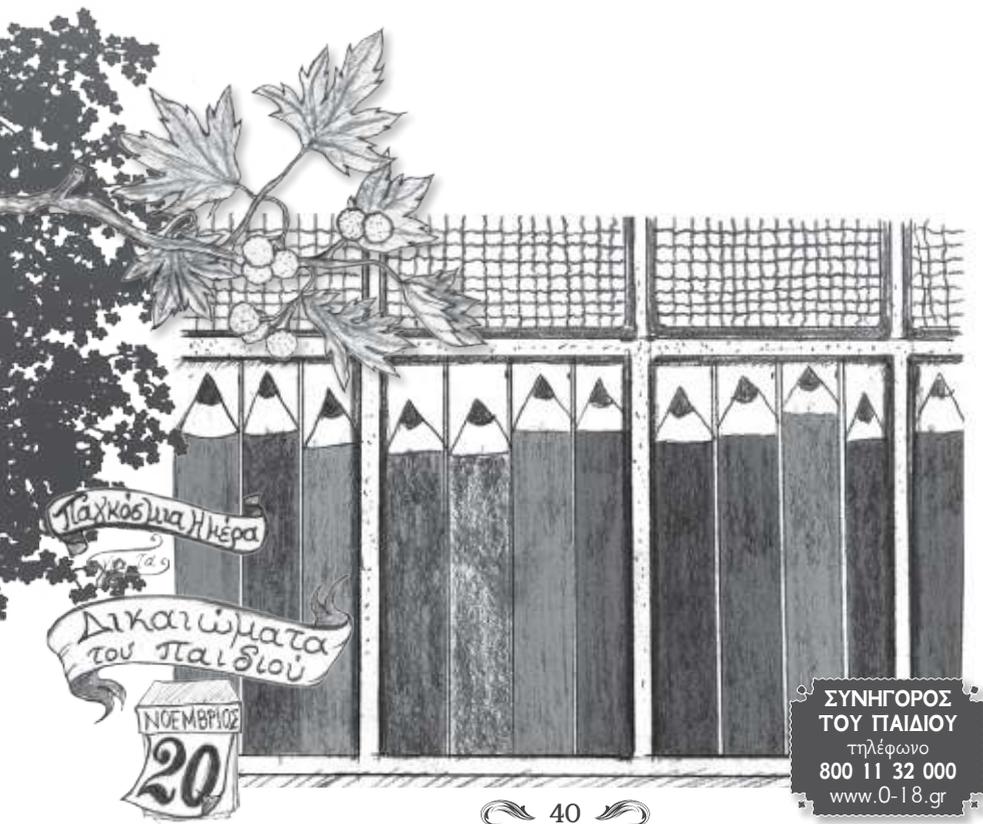
Τα δικαιώματα του παιδιού

Υστερα από αυτό που ζήσαμε μετά τη διαδήλωση, όλοι ήταν πολύ σκεπτικοί. Δεν μάθαμε ποτέ τι έγινε με το παιδί στο νοσοκομείο. Βρεθήκαμε ωστόσο σε μια περίεργη θέση για πρώτη φορά, γιατί έπρεπε να δεχτούμε ότι για κάποιους ανθρώπους δεν είναι η ζωή τους πάνω από την θρησκεία, αλλά το αντίθετο, η θρησκεία είναι η ίδια η ζωή τους! Νομίζω πως για δυο μέρες δεν μιλήσαμε καθόλου για δικαιώματα, και δεν αγγίξαμε τη Σύμβαση για άλλες τόσες. Κάποιοι αισθάνθηκαν πως όλα αυτά που μας έμαθε η Αλίκη ήταν κάπως μάταια, γιατί είτε υπάρχουν τα δικαιώματα είτε όχι δεν έκανε και σπουδαία διαφορά. Όμως η Αλίκη έλεγε και ξανάλεγε πως καμιά νίκη δε χαρίζεται, παρά μόνο κερδίζεται. Αυτό λοιπόν που καταλάβαμε όλοι μας μια και καλή είναι ότι έξω από την παρέα της κατασκήνωσης υπήρχαν πάρα πολλοί άνθρωποι που δεν είχαν ιδέα για αυτά που πιστεύαμε, και για αυτόν τον λόγο οφείλαμε να τους ενημερώσουμε ότι τα παιδιά έχουν πλέον δικαιώματα «αναγνωρισμένα».

Είχαμε ανάψει μια μικρή φωτιά για να «ζεστάνει τον κύκλο μας», όπως είχε πει χαρακτηριστικά η Αλίκη. Θυμάμαι ότι ο Μιχάλης είχε σηκωθεί ανήσυχος από τον κύκλο της φωτιάς και άρχισε να μιλάει δυνατά. «Χρειαζόμαστε τρόπους για να εξασφαλίσουμε όρια». «Τι όρια;» είπε παραξενεμένος ο Ορέστης. Ο Μιχάλης δεν άκουσε την ερώτηση και συνέχισε να αγορεύει λες και ήταν στο δικαστήριο. «Τις τελευταίες μέρες διαβάζω συνεχώς τη Σύμβαση και σε ένα συμπέρασμα φτάνω κάθε φορά που κλείνω το βιβλίο. Πρέπει να μάθουμε όσο το δυνατόν περισσότερα πράγματα για τα δικαιώματά μας κι αν χρειαστεί να διατυπώσουμε και καινούρια δικαιώματα, που δεν υπάρχουν μέσα στη Σύμβαση». «Όμως δεν αρκεί να σκεφτούμε εμείς τα δικαιώματά μας», είπα εγώ. «Και οι μεγάλοι πρέπει να σκεφτούν τα όρια της εξουσίας πάνω μας! Δεν έχει κανείς αντίρρηση πως μέχρι να ενηλικιωθούμε βρισκόμαστε στην εξουσία των ενηλίκων».

Άννα Μερτζάνη

Απόσπασμα από το βιβλίο της Άννας Μερτζάνη, «Έχω δικαίωμα να πω μια ιστορία;» (Απόπειρα 2011). Η Άννα Μερτζάνη συνεργάστηκε με τη δ' τάξη του σχολείου μας τη σχολική χρονιά 2013/2014 και υλοποιήσαμε ένα πρόγραμμα για τα δικαιώματα του παιδιού μέσα στην τάξη.

Τα μικρά παιδιά παίζουν με όπλα

Τα μικρά παιδιά παίζουν με όπλα
Κι ο ήλιος τα πληγώνει

Βαρούν καμπάνες στον Αι Λιά
Κι η νύχτα όλο σιμώνει

Και τα παιδιά μαζεύονται
Όνειρα παν να πλέξουν

Κάστρα να χτίσουν θέλουνε
Που για καιρούς θα αντέξουν

Τα μικρά παιδιά παίζουν με όπλα
Τα μικρά παιδιά παίζουν με όπλα

Θάνος Ανεστόπουλος

Καλάβρυτα του '43

Παν τα Καλάβρυτα
Το Αρκάδι - το Κούγκι να 'βρουν.
Θεία η φυγή
Σκλάβα μου η γη.

Τι, τα Καλάβρυτα - τ' Αρκάδια
Δε ζουν στ' ανήλια τα λαγκάδια...

Κι ως ο χιλιόψυχος καπνός
πολύβουος όλο και ανεβαίνει
'Ηλιε μου, στάσου
Και βουβάσου
Χαμοβλεπούσα εσύ, Οικουμένη.

Και μόνο του παλιού καιρού
τ' αηδονοκαριοφύλια ας κραίνουνε.
Της γης οι θεοί στ' άστρα ανεβαίνουνε!

Και ω! Να 'ταν τέτοια κι η φυγή μου
ψυχή μου...

Γιάννης Κουτσοχέρας

Στα Καλάβρυτα οι ναζί εκτέλεσαν στις 13/12/1943 όλο τον άρρενα πληθυσμό άνω των 12 ετών.

Ο ποιητής, που κατάγεται από αυτά τα χώματα, έγραψε τότε ως επιτύμβιο επίγραμμα το παραπάνω ποίημα.

Το σχολείο μας συμμετέχει τακτικά από το 2004 στο διαγωνισμό ποίησης «Γιάννη Κουτσοχέρα», τον οποίο διοργανώνει η Βιβλιοθήκη των Καλαβρύτων και έχει αρκετές βραβεύσεις μαθητών/τριών.

Η έβδομη βροχή

Η γυναίκα σφάλισε πίσω του με το ξύλινο μάνταλο
την πόρτα,
Πέρασε τη σκουριασμένη λάμα πέρα ως πέρα
ανασήκωσε το φυτίλι της λάμπας,
Το ξάκρισε διπλώνοντας προσεχτικά
με τ' ακροδάκτυλα,
Σκούπισε κι από τις δυο μεριές την καρβουνήθρα
στην ποδιά της κι έδωσε φωτιά.
Το λαμπόγυαλο πού κάθισε πάνω από
την πορτοκαλένια φλόγα,
Με την φουρκέτα από τα μαύρα κάρβουνο μαλλιά της,
Διχάλα διπλωμένη στην κόψη στο παστρικό γυαλί,
Μοίρασε δίκαια και ταχτικά το φως στη καλύβα.
Εδώ κοιμούνται στο πάτωμα τα παιδιά παραπέρα,
Τυλιγμένη στα μάλλινα χράμια η μπάμπω,
Πιο πέρα απλωμένα τα κοφίνια με τα ψωμιά.
Κοίταξε από το παράθυρο, η μέρα μικρή και θολή.
Με καταχνιά με πούσι πήρε γρήγορα να σκοτειδιάζει.
Το γαύγισμα της σκύλας πότε ερχόταν από δίπλα της
από κοντά,
Πλεγμένο πές και τυλιγμένο, νωπή κληματόβεργα
στα πόδια της,
Πότε από μακριά από το θαμπό νερό και πότε
από το φαράγγι Πανταβρέχι,
Όπως το εκινούσε πίσω μπρός και το έφερνε
κοντά της ο ατιθάσευτος αέρας.
Τα παιδιά και τα μάτια σου τον έβλεπε στο
κατώφλι αφανέρωτος να της λέει,
Η πείνα και η δίψα μας το βίός μας η πρώτη
αρχή του κόσμου η απαντοχή.

Λευτέρης Εανθόπουλος

Χριστούγεννα

Άλλοτε χαρούμενα παιδιά
ετραγούδαγαν το βρέφος της Μαρίας Θεοτόκου.
Ετραγούδαγαν τη φάτνη της Βηθλεέμ, τους αγγέλους
τους ποιμένες που αγραλούσαν
και τους Μάγους με τα δώρα: το χρυσό, το λιβάνι
τη σμύρνα

Πρόσφορα, αντιπρόσφορα, δώρο
αντίδωρο, προσδοκίες και όνειρα
ήσαν τα τραγούδια των παιδιών, που έλεγαν τα κάλαντα.

Τώρα πού είναι της Βηθλεέμ το βρέφος;
Πού είναι το άστρο;
Πού είναι τα παιδιά; Τα χαρούμενα παιδιά;

Γιάννης Κουτσοχέρας

Ο μικρός ο Φώντας

ΠΛΗΣΙΑΖΑΝ τα Χριστούγεννα. Ο μοναδικός αγωγιάτης του χωριού, ο Πέτρος Αλούπης, θα κατέβαινε με το κάρο του στην πόλη να ψωνίσει για τα μικρομάγαζα του χωριού και για τους γειτόνους και για τους φίλους και γνωστούς και για το σπίτι του.

- Δε θα με πάρεις και μένα πατέρα; ρώτησε ο μικρός ο Φώντας, ο γιος του και στύλωσε τα μικρά έξυπνα μάτια του στα μάτια του πατέρα του παρακαλεστικά.

- Είσαι μικρός ακόμη, του απάντησε.

- Εννιά χρονών παλικάρι, είμαι μικρός ακόμη; Και ποιος θα σου προσέχει τόσα ψώνια, ποιος θα σε βοηθήσει; λέει ο Φώντας και τρίβεται χαϊδευτικά σα γατάκι γύρω από τον πατέρα του.

- Να τον πάρεις, πατέρα, παρακαλεί και η μικρούλα, η χαϊδεμένη Μπήλιω. Θα μου κάνεις τη χάρη να τον πάρεις.

- Γιατί; Ρωτά ο πατέρας χαμογελώντας.

- Γιατί ο Φώντας θα μου αγοράσει ένα σωρό πράγματα, αποκρίνεται η μικρούλα η Μπήλιω.

- Και δεν τα αγοράζω κι εγώ;

- Α! όχι, εσύ δεν ξέρεις να μου τ' αγοράσεις.

- Για δεξ τα, για δεξ τα, δουλειές που μ' ανοίγουν! Έκανε ο πατέρας.

- Έλα, πατέρα, παρακάλεσε η Μπήλιω και καθώς ο Πέτρος ο Αλούπης έσκυψε κάτι να διορθώσει στο κάρο του, του άρπαξε το κεφάλι και του έσκασε δύο φιλιά. Αυτό ήταν! Ο πατέρας δε μπορούσε πια να αντισταθεί.

Πριν φέξει, την παραμονή, ξεκίνησε ο Πέτρος ο Αλούπης με το γιο του για την πόλη.

- Το νου σου στο παιδί, του είπε μυστικά η γυναίκα του η Κρουσταλλένια.

- Να πεις στη Μπήλιω, μητέρα, άμα ξυπνήσει, πως δε θα ξεχάσω τίποτε. Όλα θα της τα φέρω.

Το κρύο ήταν τσουχτερό κι ο Πέτρος ο Αλούπης έκρυψε το Φώντας στην αγκαλιά του, και τον τύλιξε με το τριμμένο του παλτό.

Την ώρα που έβγαινε ο ήλιος, είχαν περάσει τη μεγάλη στροφή και φάνηκε κάτω, κοντά στη θάλασσα η πόλη.

- Για ιδές εκεί! Είπε ο Πέτρος Αλούπης ξεσκεπάζοντας το κεφάλι του Φώντας.

Κι αυτός, αφού έτριψε τα μάτια του έκαμε! «Α!» και κοίταζε, όλο και κοίταζε. Πότε καμάρωνε τη θάλασσα, που ήταν σαν αναλυτό ασήμι που τρεμόλαμπε και πότε την πόλη, που την είχανε χρυσωμένη οι αχτίνες του ήλιου.

Λίγο παρακάτω απάντησαν ένα σταυροδρόμι.

- Ο δρόμος αυτός πηγαίνει στο χωριό του κουμπάρου μας του Στέφανου, είπε ο Πέτρος Αλούπης.

-Μα πέρσι που πήγαμε στο πανηγύρι το Δεκαπενταύγουστο, δεν ήρθαμε από δω, είπε ο Φώντας.

- Από δω, εξήγησε ο Πέτρος Αλούπης, είναι πολύ μακριά. Κατεβήκαμε από τον άλλο δρόμο του χωριού μας. Από τούτον εδώ το δρόμο πηγαίνουν όσοι ανεβαίνουν από την πόλη.

- Α, κατάλαβα, είπε ο Φώντας.

ΠΟΛΥ ΑΡΓΑ το βράδυ γυρίζανε στο χωριό τους, πατέρας και γιος. Όσο ήτανε στον κάμπο είχανε συντροφιά τους χωρικούς, που γυρίζανε στα χωριά τους, χτισμένα άλλα κατάκαμπα κι άλλα στα ριζά του βουνού. Γύριζαν ύστερα από τη δουλειά της ημέρας, άλλοι πεζοί κι άλλοι με τ' άλογα ή τα γαϊδουράκια τους κι άλλοι στα κάρα και στ' αμάξια. Πότε - πότε περνούσε και κανένα αυτοκίνητο. Α-ου-α! ξεφωνούσε και μύριζε τον αέρα με βενζίνα και σήκωνε σύννεφο τη σκόνη κι όσο ν' ανοιγοκλείσεις τα μάτια σου, χανόταν στην άκρη του δρόμου.

Στη μέση του κάμπου πήραν το δρόμο για το χωριό τους. Κατά κει δεν πήγαινε πια κανείς. Ο ήλιος βύθισε στη θάλασσα και τα έβαψε όλα κόκκινα, κατακόκκινα. Σιγά - σιγά, ήρθε το σούρουπο, κι έπειτα τα σκέπασε όλα η νύχτα. Και δεν ήταν ακόμη παρά στην αρχή του δρόμου! Α, δεν τους τύχαινε τίποτε, θα φτάνανε περασμένα μεσάνυχτα στο χωριό τους. Ο δρόμος γινόταν όλο και πιο ανηφορικός. Το άλογό τους, ο αγαπημένος τους ο Ντορής, πολύ δύσκολα έσερνε το βαρυφορτωμένο κάρο.

Ο Πέτρος ο Αλούπης κουνούσε τα γκέμια και χτυπούσε στον αγέρα τη μάστιγα:

- Ντε Ντορή μου! Ντε, γέρο μου, να φτάσουμε γρήγορα, ν' αναπαυτείς στο στάβλο σου, να φας το κριθαράκι σου και να κοιμηθείς. Ο Ντορής το 'ξερε το καλό φαΐ που τον περιμένε, κι έβαζε όλη του τη δύναμη. Μα είπαμε, ήτανε βαρυφορτωμένος και γέρος.

Όσο ανέβαιναν, τόσο το κρύο γινόταν πιο τσουχτερό. Ο Πέτρος ο Αλούπης έβαλε το Φώντα ν' ακουμπήσει τις πλάτες του στις δικές του πλάτες και να κοιτάζει τα πράγματα προς τα πίσω. Τα είχε δέσει καλά, μα δεν ξέρε κανείς τι γίνεται με το τράνταγμα. Έπειτα έτσι θα είχαν κι οι δυο ζεστές πλάτες κι όταν έχεις ζεστές πλάτες, δεν φοβάσαι να κρυολογήσεις. Έτσι πηγαίνοντας σε λίγο βυθίστηκαν κι οι δυο τους σε συλλογή.

Ο Πέτρος ο Αλούπης συλλογιζόταν πως δεν έπρεπε ν' αργήσει τόσο. Μα τι να έκανε; είχε τόσα πολλά να ψωνίσει κι έπρεπε να μην ξεχάσει τίποτε. Μόνο του γερο - Ψιμούλη του μπακάλη του 'φερνε μια νταμιτζάνα ούζο κι άλλη μια κονιάκ και τρία - τέσσερα γαλόνια με άλλα ποιά κι άφησε το ρύζι και τα μακαρόνια και την άλλη μπακαλική. Άλλες μικρότερεςμποτίλιες με ποιά είχε ψωνίσει για τη θεια - Λάμπραινα κι ακόμη ζάχαρη και καφέ και λουκούμια. Η θεια - Λάμπραινα, διεύθυνε το καφεενεδάκι του χωριού, γιατί ο άντρας της, ο Λάμπρος Σταβάρας, ήταν πιασμένος χεροπόδαρο ο δύστυχος από χρόνια. Για τη χήρα την κυρα - Μπιρμπίλω, την εμπόρισσα του χωριού, είχε ψωνίσει πανικά, χασέδες και κλαδωτά τσίτια και τόπια κι άλλα αγιοβασιλιάτικα παιγνίδια για τα παιδιά. Τις φυλλάδες με τα κάλαντα τις είχε αγοράσει στο περασμένο ταξίδι και τις είχε ξοδεμένες η κυρά - Μπιρμπίλω. Του είχε πει λοιπόν να προφτάσει να 'ρθει γρήγορα να της φέρει κι άλλες. Μα τι να γίνει τώρα; Είχε αργήσει. Έπειτα είχε ψωνίσει κι άλλα κι άλλα...

Και κάθε τόσο έκοβε τη συλλογή του ο Πέτρος ο Αλούπης και παρακινούσε το Ντορή του!

- Έι! Ντορή μου, τράβα γέρο μου και φτάσαμε.

Ο Φώντας πάλι συλλογιζόταν τα τόσα που είχε ιδεί στην πόλη. Μέρη και βδομάδες θα είχε να διηγείται στην αδερφούλα του τη Μπήλιω. Θα της έλεγε πως ήταν η θάλασσα, που δε φαινόταν από το χωριό τους, τα καράβια στο λιμάνι, που κάνανε

δάσος τα κατάρτια τους. Θα της έλεγε για την αγορά και για τα εμπορικά.

Για όλα θα της μιλούσε, κι όλα θα της τα ξηγούσε. Ποτέ δε θα λησμονούσε να της πει για τους σωρούς τα χρυσοκόκκινα πορτοκάλια, τα μανταρίνια και τ' άλλα φρούτα.

Αμ' τα ζαχαροπλαστεία, τι θαύμα! Ακόμα είχε τη γλύκα της πάστας που έφαγε. Μα είχαν ψωνίσει και για τη Μπήλιω και για τη μητέρα. Το κομματάκι του θα το έπαιρνε κι από τις δυο.

Πόσο θ' άνοιγε το στόμα της η Μπήλιω, άμα θα 'βλεπε την ωραία κούκλα, που της αγόρασε με τα δικά του λεφτά. Τα φύλαγε μήνες τώρα γι' αυτόν το σκοπό. Της είχε αγοράσει κι ένα τόπι κι έναν караγκιόζη, που έκανε τούμπες χαριτωμένες. Α, αν είχε πιο πολλά λεφτά, πόσα θα της αγόραζε ακόμα!

Κι ο άνεμος φυσούσε όλο και πιο άγρια και σφύριζε στ' άφυλλα κλαδιά των δέντρων, που ήταν στις άκρες του δρόμου και το κρύο γινόταν όλο και πιο τσουχτερό και η φωνή του Πέτρου Αλούπη μόλις ακουόταν:

- Έι, Ντορή μου, βιάσου, καημένο μου γέρο και φτάσαμε!...

- Ξαφνικά στην καμπή του δρόμου ένα «κρακ» ακούστηκε και το κάρο έγειρε στο ένα του πλευρό! Ο γέρο - Ντορήςπισωπάτησε ένα δυο βήματα και σταμάτησε. Ο Πέτρος Αλούπης πήδησε στη στιγμή κάτω. Η πρώτη του φροντίδα ήταν ν' αρπάξει το μικρό Φώντα και να τον απιθώσει κάτω, λίγο μακριά από το κάρο. Έπειτα άρχισε να ξεφορτώνει πρώτα τις νταμιτζάνες και τα γαλόνια που ήταν γεμάτα από τα ποιά, κι ύστερα τ' άλλα ψώνια. Καλά που δεν είχε πάθει τίποτε κανένα απ' αυτά.

Σε μια γωνιά του δρόμου μάζεψε αγριορίγανες, στιβιές, αγριοφασκομηλιές και άναψε φωτιά. Με τη λάμψη που ανάδινε η φωτιά, μάζεψε κι ο Φώντας μαζί με τον πατέρα του κι άλλα ξερόκλαδα κι έγινε η φωτιά μεγάλη. Έπειτα κάθισε απάνεμα, κοντά στη φωτιά, ο Πέτρος Αλούπης, κι άρχισε να συλλογίζεται τι έπρεπε να γίνει.

Να μείνουν εκεί όλη τη νύχτα, θα κοκάλωναν από το κρύο. Τόσα ξύλα που χρειάζονταν να συντηρήσουν τη φωτιά, που να τα βρουν. Έπειτα το δίχως άλλο θα τους πέθαινε ο γερο-Ντορής και που θα 'βρισκαν έπειτα τις χιλιάδες που θα χρειάζονταν ν' αγοράσουν νέο άλογο! Μα τι έπρεπε να γίνει;

Σηκώθηκε πάνω ο Πέτρος ο Αλούπης κι έκανε μερικά βήματα. Μετά φώναξε το Φώντα να 'ρθει κοντά του.

- Θυμάσαι, που σου είπα πως πάει αυτός ο δρόμος; τον ρώτησε.

- Στου κουμπάρου του Στέφανου.

- Ναι, είπε ο Πέτρος ο Αλούπης. Αν πάρεις το δρόμο ίσα χωρίς να στρέψεις πουθενά, θα βγεις στου κουμπάρου του Στέφανου. Είναι στην κορφή του λόφου, κι ύστερα που κατηφορίζει, αρχίζουν τ' άλλα σπίτια του χωριού. Τα φώτα του σπιτιού, καθώς θα πλησιάσεις στην κορφή, θα φανούν.

- Θυμάμαι, θυμάμαι, απάντησε ο Φώντας. Από το χωριό μας όταν πηγαίνουμε, ανεβαίνουμε πρώτα το δρόμο του χωριού, κι έπειτα φτάνουμε στου κουμπάρου το σπίτι.

- Λοιπόν, τι λες; Πας να φωνάξεις τον κουμπάρο το Στέφανο να 'ρθει με το κάρο του;

- Πηγαίνω, πατέρα, είπε και ξεκίνησε.

- Ίσα να πηγαίνεις και θα φτάσεις.

Σε λίγο μια καμπή έκρυψε τον ίσκιο του μικρού Φώντα.

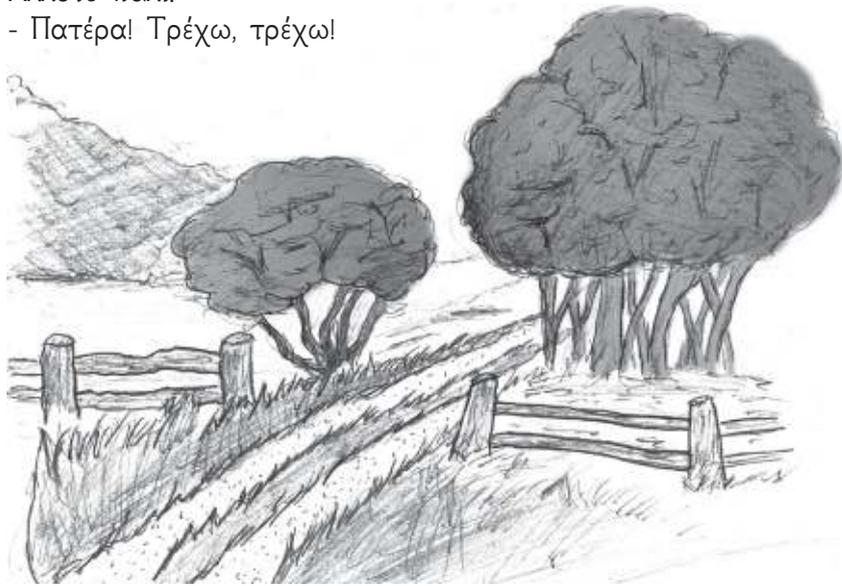
Ο Πέτρος ο Αλούπης άρπαξε βιαστικά δώθε - κείθε φρύγανα και καθώς τα 'ριχνε στη φωτιά, φώναζε;

- Πας καλά, Φώντα;

- Ναι, πατέρα.

Άλλοτε πάλι:

- Πατέρα! Τρέχω, τρέχω!

- Καλά. Φώντα μου, μπράβο καλό μου παιδί! Δεν πέρασε πολλή ώρα και οι φωνές τους δεν ακούγονταν πια.

Η αντιφεγγιά της φωτιάς δε φώτιζε το δρόμο του κι ο Φώντας βυθιζόταν όλο και πιο πολύ στο σκοτάδι.

Και ο άνεμος ούρλιαζε και κάποτε σήκωνε άμμο και τον χτυπούσε πότε από πίσω και πότε στα πλάγια και σα να τον έσπρωχνε να τρέξει πιο πολύ.

Στην αρχή ο Φώντας δεν είχε άλλη σκέψη παρά πώς να τρέχει μ' όλη του τη δύναμη, να φτάσει στο σπίτι του κουμπάρου του Στέφανου και να γυρίσουν γρήγορα στον πατέρα του. Ο καημένος ο πατέρας θα υπόφερε από το κρύο και ο γερο-Ντορής το ίδιο. Και στο σπίτι τους η αδερφούλα του και η μητέρα του πόσο θ' ανησυχούσαν! Πόσα δε θα έβανε ο νους τους, που άργησαν τόσο!

Σιγά - σιγά όμως κουράστηκε και το βήμα του γινόταν όλο και πιο αργό. Σύγκαιρα στο νου του αναδεύονταν όλα όσα είχε ακούσει για καλικάντζαρους.

Ο κουτσούλιακας ο καλικάντζαρος είχε βγει πια κι αν είχαν περάσει τα μεσάνυχτα, θα είχαν βγει κι οι άλλοι. Τάχα ο άνεμος σήκωνε τα μικρά κουκάκια του άμμου ή οι καλικάντζαροι; Ανατρίχιασε λιγάκι, μα πάλι πήρε θάρρος και χαμογελώντας θυμήθηκε πως οι καλικάντζαροι είναι κουτά πράματα, και θα 'βρισκε τρόπο να τους ξεγελάσει, αν του 'κλειναν το δρόμο.

Θυμήθηκε την κόρη που την έστειλε η μητριά της ν' αλέσει τη νύχτα στο μύλο κι ήθελαν να την πάρουν οι καλικάντζαροι. Όμως αυτή τους γέλασε, στέλνοντάς τους να της φέρνουν φορέματα κι άλλα στολίδια, ώσπου άλεσε, φόρτωσε στο μουλάρι το άλεσμα και κρύφτηκε κι αυτή μεσογόμι. Οι καλικάντζαροι ψάχνανε να τη βρουν, μα δεν την έβρισκαν. Κι όταν ο κουτσούλιακας είπε πως θα ήταν μεσογόμι, έβαλε αυτή τις φωνές. Αμέσως τότε έτρεξαν οι χωρικοί με αναμμένα δαυλιά, κινήγησαν τους καλικάντζαρους κι έτσι σώθηκε η ορφανή κόρη.

Κι ο Φώντας τώρα κάπου θα τους έστελνε, ώσπου να φτάσει στο σπίτι του κουμπάρου του Στέφανου. Με τη θύμηση αυτή δεν ένιωθε την κούραση και προχωρούσε όσο μπορούσε καλύτερα.

Έπειτα θυμήθηκε το πάθημα του καλικάντζαρου από το μωλανά τους τον Αγγελή τον Κούτρη. Εκεί, λέει, που έψηνε στη σούβλα του το χοιρινό κρέας, να σου κι ένας καλικάντζαρος με μια σούβλα βατράχια και κάθετα αντικρύ του!

- Πώς σε λένε, μπάλμπα; ρωτά τσεβδά ο καλικάντζαρος.

- Κανένα με λένε, αποκρίνεται ο Αγγελής.

- Άφησέ με, μπάλμπα Κανένα, ν' αλείπθω το πθητό μου με το τσιγκάκι, λέει ο καλικάντζαρος και πλησιάζει τη σούβλα του στη σούβλα του Αγγελή του Κούτρη.

- Μη μου μολεύεις το ψητό, γιατί σ' έκαψα, του λέει ο Αγγελής ο Κούτρης.

Που ν' ακούσει ο καλικάντζαρος! Πατ! Πατ! Κι ο Αγγελής ο Κούτρης του δίνει απανωτές πέντ-έξι με τη σούβλα του. Φωνές και κακό ο καλικάντζαρος. Σε λίγο μαζεύτηκαν χιλιάδες καλικάντζαροι γύρω από το μύλο.

- Τι έχειθ, βλε που φωνάδειθ έτθι; ρωτούν κι εκείνοι τσεβδά.

- Ο Κανέναθ μ' έκαπθε! Ο Κανέναθ μ' έκαπθε.

- Βλε, να μην είθαι μεθυδμένοθ του λένε οι καλικάντζαροι και φεύγουν γελώντας. Χι, χι, χι, ακούθ, τον έκαπθε ο Κανέναθ και φωνάδει!

Γέλασε κι ο Φώντας και προχώρησε. Κι ο άνεμος φυσούσε και ούρλιαζε περνώντας επάνω στ' άφυλλα δέντρα.

Ο πατέρας του πάλι, ο Πέτρος Αλούπης, έκοβε βόλτες γύρω από το πεσμένο του κάρο, κι ήταν ανήσυχος.

Δεν έπρεπε να στείλει το Φώντα τόσο μικρό, συλλογιόταν. Αν του πάθει τίποτε; Αν χάσει το δρόμο;

Ο ουρανός σκεπαζόταν με μαύρα σύννεφα, που φάνταζαν σαν παράξενα ξωτικά, που κυνηγιόνταν. Δεν θα τρόμαζε το παιδί; Αι έπρεπε να πάει αυτός να φωνάξει τον κουμπάρο του το Στέφανο. Μα πάλι, πως μπορούσε ν' αφήσει τα ξένα ψώνια μόνα τους; Αν χάνονταν! Και στην ανησυχία του φώναξε:

- Φώντα! Φώντα! Μα δεν ακουόταν παρά το άγριο φύσημα του αγέρα.

Ο Φώντας προχωρούσε. Τον ξάφνιαζαν πότε τα σύννεφα, που, καθώς περνούσαν, έκαναν το σκοτάδι πιο πηχτό και πότε κανένα χοντρό δέντρο ή βράχος. Όμως κάτι ευχάριστο θυμόταν κι έδιωχνε το φόβο. Κάποτε ένωθε τον εαυτό του τόσο κουρασμένο, που του ερχόταν να καθίσει κάπου να ξεκουραστεί. Μα φοβότανε μην τον πάρει ο ύπνος και ποιος ξέρει πόσο θα τον κρατούσε. Μπορούσε και να μην ξυπνούσε πια. Ποιός ξέρει; Καθώς ήταν ιδρωμένος θα κοκάλιαζε από το κρύο. Κι είχε ακουστά πως πολλοί έτσι βρήκαν το θάνατο. Έπειτα θα τον περίμενε ο πατέρας του και στο σπίτι η μητέρα του και η αδερφούλα του θ' ανησυχούσαν. Μπορεί και να χτύπησαν οι καμπάνες για την εκκλησία. Και η μητέρα του και η αδερφούλα του να ήταν εκεί και να παρακαλούσαν το Θείο Βρέφος για τη σωτηρία του.

- Βοήθα, Χριστούλη μου, είπε κάνοντας το σταυρό του ο Φώντας και προχώρησε βάζοντας όλη του τη δύναμη.

Ξαφνικά σε μια στροφή του ανηφορικού δρόμου ένας κατάμαυρος όγκος του έκλεισε το δρόμο και δυο πελώρια φλογερά μάτια καρφώθηκαν στα δικά του:

- Στάσου, πού θα μου πας; Νόμισε πως άκουσε.

- Άσε με να περάσω, δράκο και με περιμένει ο πατέρας μου, φώναξε ο Φώντας και κοντοστάθηκε.

Έπειτα προχώρησε κι ο μαύρος όγκος με τα φλογερά μάτια κινήθηκε καταπάνω του.

- Βοήθεια! Φώναξε ο Φώντας, χωρίς να σταματήσει. Στη φωνή του το ένα μάτι του δράκου μεγάλωσε κι ανάμεσα παρουσιάστηκε μια μορφή ανθρώπου.

- Ποιος φωνάζει; ακούστηκε μια φωνή.

Ο Φώντας γνώρισε τη φωνή του κουμπάρου του Στέφανου. Αμέσως κατάλαβε πως ο μαύρος όγκος ήταν οι δυο θεόρατες πουρναριές, που αγκάλιαζαν το σπίτι και τα φλογερά μάτια ήταν το φως από τα δυο μικρά του παράθυρα.

- Εγώ είμαι ο Φώντας, του κουμπάρου σου του Πέτρου του Αλούπη.

- Έλα Χριστέ και Παναγιά, τέτοια ώρα! Ακούστηκε και σε λίγο βγήκε ο κουμπάρος ο Στέφανος μ' ένα φανάρι και πήρε μέσα το Φώντας.

Τη στιγμή εκείνη ακούστηκαν οι καμπάνες από την εκκλησιά του χωριού. Η γυναίκα του κουμπάρου του Στέφανου είχε ξυπνήσει κι ετοιμάζε τα δυο της αγόρια και την κόρη της για την εκκλησιά.

Ο Φώντας είπε σύντομα τι τους συνέβηκε.

- Έλα Χριστέ και Παναγιά, έκανε η κουμπάρα και σταυροκοπήθηκε. Τα παιδιά της, αγουροξυπνημένα καθώς ήταν, άνοιξαν το στόμα τους. Τόσο μικρός και να 'ρθει τόσο δρόμο και με τέτοιον καιρό! Α, αυτά δε θα κατέβαιναν και τα τρία μαζί να πάνε ούτε κάτω στο χωριό, στο σπίτι της γιαγιάς τους!

- Κάνε του παιδιού ένα ζεστό και δώσ' του να φάει κι εγώ να ετοιμάσω το κάρο. Να πάτε στην εκκλησία και να μην ανησυχείτε. Κοντά το μεσημέρι θα είμαι πάλι εδώ, είπε ο κουμπάρος ο Στέφανος και βιάστηκε να ετοιμάσει το κάρο με το δυνατό και νέο άλογό του.

Δεν πέρασε πολλή ώρα και το κάρο του Στέφανου, κυλούσε προς το μέρος που περίμενε ο κουμπάρος του ο Πέτρος ο Αλούπης. Στο μεταξύ η ορμή του ανέμου έπεφτε και τα σύννεφα μαζεύονταν όλο και πιο πυκνότερα. Μικρές σπίθες από χιόνι χτυπούσαν πότε και πότε το πρόσωπο του Φώντας. Μα δεν τις ένιωθε. Ο νους του ήταν στον πατέρα του. Και φώναζε όσο μπορούσε:

- Ερχόμαστε, πατέρα, ερχόμαστε!

Α! με τι χαρά την άκουσε την αγαπημένη φωνή ο Πέτρος ο Αλούπης! Τέλος έφτασαν. Οι δυο κουμπάροι φόρτωσαν τα ψώνια στο γερό κάρο και διόρθωσαν πρόχειρα τη σπασμένη ρόδα, έτσι που να μπορεί ο γερο-Ντορής να τραβήξει το αδειανό κάρο. Έπειτα ξεκίνησαν χαρούμενοι.

Σα φτάσανε στο σπίτι, η χαρά της μητέρας του και της αδελφούλας του της Μπήλιως δεν περιγράφεται. Σε λίγο είχαν έρθει κι όσοι περίμεναν τα ψώνια τους και τα πήραν βιαστικά. Είχε πια φωτίσει και η εκκλησιά είχε σκολάσει.

Έπειτα, αφού έβαλαν τα ζώα στο στάβλο, μπήκαν στο σπίτι και κάθισαν γύρω στο Χριστουγεννιάτικο τραπέζι.

- Πίνω στην υγεία σου, κουμπάρε Στέφανε, είπε σηκώνοντας το ποτήρι του ο Πέτρος ο Αλούπης. Το καλό που μου 'καμες ποτέ μου δε θα το λησμονήσω.

- Καλύτερα να πιούμε στην υγεία του μικρού ήρωα, του Φώντας μας, είπε ο κουμπάρος ο Στέφανος.

Η αδελφούλα του η Μπήλιω τον αγκάλιασε και του έσκασε δυο φιλιά. Η μητέρα του τον κοίταξε με καμάρι και δυο δάκρυα κύλησαν στα μάγουλά της.

Και ο μικρός ο Φώντας όρθωσε το μικρό του ανάστημα και τους κοίταξε όλους γελαστός. Μέσα του έλεγε:

- Τ' αξίζω. Είμαι παλικάρι. Άντρας πια. Αμέ!

Παναγής Δημητράτος

Η άκαρπη αμυγδαλιά.

Πολλές ιστορίες και παροιμίες λένε για κείνους που δεν καταπιάνονται με πραχτικές και σωστές δουλειές και ούτε αρχίζουν την καθεμιά όπως πρέπει και γι' αυτό πάντα τις αφήνουν στη μέση ή πέφτουν έξω και γελάει ο κόσμος μαζί τους.

Μια τέτοια ιστορία διηγούνται και στο χωριό μου, ιστορία που έγινε εδώ κι εκατό χρόνια. Κι από τότε λένε για καθένα, που αρχίζει τις δουλειές του από το τέλος:

- Σαν του γέρο - Χαραλάμπη τα παιδιά τα πάει κι αυτός.

Η ιστορία αυτή είναι αληθινή και οι γεροντότεροι, που εδώ και λίγα χρόνια ζούσαν ακόμη, λέγανε πως είχανε γνωρίσει τα τρία αδέρφια κι είχανε δει πολλές από τις κακοκεφαλιές τους με τα μάτια τους. Μάλιστα έξω και κοντά στο χωριό δείχνουν ακόμα τη θέση, που ήταν το σπίτι του γέρο - Χαραλάμπη και των παιδιών του. Σήμερα δεν υπάρχει εκεί παρά ένα σπιτοχάλασμα, χωρίς στέγη και παράθυρα, με ανοιγμένους μισοπεσμένους τοίχους, με σωρούς - σωρούς τις γκρεμισμένες πέτρες και τα σπασμένα κεραμίδια μέσα κι έξω. Ένας τοίχος, ο πιο ψηλός, ούτε φαίνεται καθόλου, καθώς είναι σκεπασμένος από ολοφούντωτο κισσό, ενώ από μέσα από το χάλασμα, πλάι εκεί που ήταν άλλη φορά ο ληνός*, είναι φυτρωμένη μια θεόρατη αμυγδαλιά, με ψηλό και χοντρό κορμό, με γερούς κλώνους απλωμένους πάνω από το χάλασμα, σα να θέλουν να το στεγάσουν. Κανείς δεν τη φύτεψε και κανείς δεν ξέρει πως φύτεψε μέσα στο χάλασμα, αυτή η αμυγδαλιά, που κάθε άνοιξη λαμπροστολίζεται με λουλούδια, μα καρπό ποτέ δε δένει.

Ακούσετε τώρα και την ιστορία:

Λένε πως όταν πέθανε ο γέρος, τα παιδιά του κληρονόμησαν εξόν από το σπίτι και μερικά χωράφια κι ένα αμπέλι, που τα καλλιεργούσαν και φτωχοζούσαν. Ένα από τα χωράφια τους, το πιο μεγάλο, ήταν πετρώδικο και φτωχό. Δεν το έσπερναν παρά κάθε τρία - τέσσερα χρόνια και τότε μονάχα για σανό. Ο κόπος του ήτανε μεγαλύτερος από το διάφορό του.

Μια φορά που ήρθε κι η χρονιά ανάποδη ούτε το σπόρο - που λέει ο λόγος - δεν πιάσανε.

- Κρίμα στον κόπο μας, κρίμα και στο σπόρο μας, λέγανε. Ήτανε στραβό το κλήμα, τό 'φαγε κι ο γάιδaros.

Είναι ξερό το χωράφι, ήρθε κι η χρονιά ανάποδα. Τι να του δώσει;

Τότε είπε ο μεγαλύτερος:

- Για να μη χάνουμε τον κόπο μας, ξέρετε τι να κάνουμε; Να το φυτέψουμε ελιές. Έτσι μεγάλο που είναι, θα χωρέσει απάνω από διακόσιες-τριακόσιες ρίζες. Άμα πιάσουν τα πρωτοβρόχια τον Οχτώβρη και μαλακώσουν τα χώματα, να πάμε ν' ανοίξουμε τους λάκκους. Η πλαγιά του βουνού είναι γεμάτη αγριλίδες, θα πάρουμε απ' αυτές και θα τις φυτέψουμε στο χωράφι. Σε δυο-τρία χρόνια, να πάρουν απάνω τους, θα τις κεντρώσουμε κι έτσι ύστερα από είκοσι - τριάντα χρόνια θα γίνει στο ξεροχώραφο ένα λιοστάσι, που δε θα υπάρχει άλλο σαν κι αυτό.

Λαμπρή η ιδέα του μεγάλου και την παραδέχτηκαν και τ' άλλα τ' αδέρφια. Αυτά που δεν είχανε ρίζα ελιά, ν' αποχτήσουν λιοστάσι, που άλλο τέτοιο να μην υπάρχει στον τόπο τους!

Ευχαριστήθηκαν απ' αυτή τη σκέψη κι άρχισαν να λένε τι θάκαναν και τι θα γινόταν. Πρώτα- πρώτα θα διάλεγαν ένα-ένα τα φυτά, θα διάλεγαν και τα μπόλια από δέντρα καρπερά. Έπειτα, σιγά - σιγά θα ξεχαλίκωναν το χωράφι, θα το σκάβανε ταχτικά και θα το λίπαιναν. Θάκαναν γύρω-γύρω ξερολίθι και θα το φράζανε με σκληρά αγριάγκαθα κι έτσι ούτε ζημιά στα δέντρα τους ούτε κλεψιά στον καρπό τους.

Καλά θάκαναν μάλιστα να φτιάξουν κι από τώρα το ξερολίθι.

Ένα τέτοιο λιοστάσι και τι δε θ' άξιζε! Θα κατέβαζε λάδι, που δε θα το σόδευε όλο τ' άλλο το χωριό μαζί. Χοντρονοικοκυραίοι θα γίνονταν, όλο το χωριό θα τους ζήλευε κι ο λόγος τους θα περνούσε. Τα καλύτερα σπίτια του χωριού θα παράτρεχαν ποιο να πρωτοσυμπεθερέψει μαζί τους!

Μ' αυτές τις κουβέντες ενθουσιάστηκαν. Ο μικρότερος άρπαξε μια κανάτα, πήγε στο βαρέλι και τη γέμισε.

- Βάλε να πιούμε!

Τα ποτήρια γέμισαν αφρισμένο μαύρο κρασί, που ήταν από το δικό τους αμπέλι κι η ευωδιά ξεχύθηκε σ' όλο μέσα το σπίτι.

Έπειτα εξακολούθησαν την ομιλία και τα σχέδια για το λιοστάσι. Κι όσο μιλούσαν τόσο άναβαν και τόσο ο ενθουσιασμός τους συνέπαιρνε, κι άλλο κρατημούς δεν είχαν. Απάνω στο μεγάλο τους ενθουσιασμό για το λιοστάσι, που φάνταζε κιόλας στο νου

τους φουντωμένο και φορτωμένο καρπό, ο μικρότερος αδερφός πέταξε μια ερώτηση, που τους έβαλε σε μεγάλη απορία:

- Άμα θά 'χουμε εμείς ένα τέτοιο λιοστάσι, που θα κατεβάζει χιλιάδες σακιά τον καρπό, δε μου λέτε σε ποιο λιοτρίβι θα βγά-
ζουμε το λάδι;

Κοιτάχτηκαν κι οι τρεις με απορία. Ένα τόσο σοβαρό ζήτημα και να μην το σκεφτούνε! Και θα πήγαιναν κιόλας σα στραβοί, με τα πρωτοβρόχια, να φυτέψουν τέτοιο λιοστάσι! Και πως θάκαναν ύστερα από τριάντα χρόνια, που θάδινε καρπό, πως θα βγάζαν το λάδι! Να πάνε στου μπάρμπ' Αναστάση το λιοτρίβι, μα αυτό δεν προφταίνει ούτε τις δικές του ελιές. Στου Μαστροβαγγέλη πάλι δεν τους έρχεται βολικά, είναι κάπως ξέμακρα. Μένει του Γιάννη του Στριμμένου. Αλλά μ' αυτόν θα είναι τσακωμένοι. Αυτόν τον ξέρουν καλά. Στριμμένο τον λένε και στριμμένος είναι. Άνθρωπο δε μπορεί να ιδεί να προκόβει. Φαντάσου αν θα χωνεύει αυτούς που θάχουν τέτοιο χτήμα!

- Δεν υπάρχει άλλος τρόπος, είπε ο μεγάλος. Πρέπει να φτιά-
ξουμε δικό μας λιοτρίβι. Δικός μας ο καρπός, δικό μας και το λιοτρίβι, σταλιά λάδι από τα λιόδεντρά μας σε ξένο πιθάρι δε θα μπαίνει.

Έτσι πήραν την απόφαση να χτίσουν λιοτρίβι, προτού να φυτέψουν ούτ' ένα λιόδεντρο! Και με την κακοκεφαλιά που τους έδερνε, είπαν να πάνε να κόψουν ξύλα για την ξυλοδεσιά και για δοκάρια του λιοτριβιού...

Στο χωριό που συνέβηκε αυτή η ιστορία, διηγούνται πως τα τρία αδέρφια σηκώθηκαν ένα πρωί, πήρανε μαζί τους για μέρες ψωμί πήρανε και τα τσεκούρια τους και τράβηξαν στο βουνό. Τρεις μέρες γύριζαν, ώσπου στο τέλος βρήκαν δυο - τρία ορθόκορμα, ψηλά και κατάγερα έλατα. Τά 'κοψαν, τα καθάρισαν από τα κλαδιά τους και τ' άφησαν να ξεραθούμε στη θέση τους. Έπειτα γυρίσανε στο σπίτι τους σκοτωμένοι από την κούραση...

...Πέρασε καιρός, πέρασε και το καλοκαίρι, ήρθε κι ο Οχτώ-
βρης, έβρεξε τα πρωτοβρόχια, μα ούτε λάκκοι ανοίχτηκαν στο ξεροχώραφο, ούτε αγριλίδες φυτεύτηκαν.

- Ας σπείρουμε φέτο κριθάρι και του χρόνου βλέπουμε, είπαν.

Όλος τους ο ενθουσιασμός και τα σχέδια είχαν ξεθυμάνει σαν έκοψαν τα έλατα...

Πολλά χρόνια πέρασαν από τότε. Τα έλατα ξεράθηκαν, σκί-
στηκαν από τον ήλιο, φαγώθηκαν από το σκουλήκι και σάπισαν από τη βροχή. Τα τρία αδέρφια γέρασαν στη φτώχεια, κι ένα-
ένα πέθαναν, χωρίς να αφήσουν παιδιά. Το χωράφι αφύτευτο, ξεπλύθηκε από τις βροχές και δεν του έμειναν παρά μόνο οι πέ-
τρες. Και το σπίτι τους έγινε και αυτό ένας σωρός πέτρες. Με τα χρόνια ανέβηκε ένας κισσός και του σκέπασε τον τοίχο, και μέσα στο χάλασμα φύτρωσε - κανείς δεν ξέρει πως - μια αμυγδαλιά, που κάθε άνοιξη ντύνεται στα λουλουδία, μα καρπό δε δένει. Θαρρείς κι έχει την ίδια αρρώστια με τα τρία αδέρφια, που είχαν ωραίες ιδέες, μα δεν μπορούσαν να τις βάλουνε σε πράξη.

Παναγής Δημητράτος

***ληνός**: είναι ένα παραδοσιακό μονώροφο ή διώροφο κτίσμα που είχε κα-
τασκευαστεί για να εξυπηρετεί την εποχιακή κατοίκηση των μικροκαλλιερ-
γητών της περιοχής. Τότε που στα χωράφια ή στα αμπέλια δούλευαν ήλιο
με ήλιο, μετά τη δουλειά, έμεναν σ' αυτόν που ήταν μια πλήρης κατοικία.
Όμως χρησίμευε και σαν βοηθητικός εργαστηριακός χώρος. Αποθήκευαν τα
σταφύλια, τα πατούσαν ή έκαναν πρόχειρο βρασμό του μούστου.

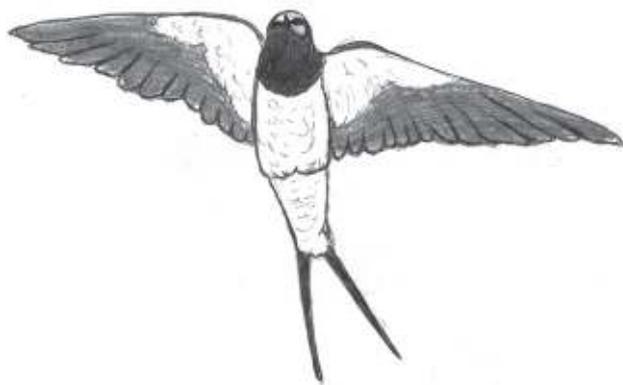
Τσάρος Σαλτάν

Στο παράθυρο τρεις κόρες
Γνέθουν, γνέθουν με τις ώρες
«Να 'μωνα τσαρίνα ευθύς, -
Λέει η κόρη η μια απ' τις τρεις, -
Θά 'κανα για όλη τη γη
Μια πανέμορφη γιορτή».
«Στο παλάτι εγώ νυφούλα, -
Λέει η δεύτερη αδελφούλα, -
Θα 'χα πάντα για δουλειά μου
Να υφαίνω τα προικιά μου».
«Να 'μωνα κι εγώ νυφούλα, -
Λέει η μικρότερη αδελφούλα, -
Θα 'δινα στο τσάρο εγώ
Έναν ήρωα, ένα γιο».
Έσβησεν ο λόγος, πάει
Να που η πόρτα τους χτυπάει.
Μάντεψε ποιος ήταν ποιος;
Μα ο τσάρος ο λαμπρός.
Στην κουβέντα μπαίνει τώρα
Που άκουγε όλη αυτή την ώρα
Και του εφάνηκε ωραία
Μόνο η γνώμη η τελευταία.
«Χαίρε εσύ, κόρη γλυκιά -
λέει, - τσαρίνα και κυρά!
Ναι! Τον ήρωα τον γιο
Να μου κάνεις θέλω εγώ.
Κι εσείς, αδελφές, χαρείτε,
Άστε τα όλα, σηκωθείτε.
Και μαζί μας θα σας πάρω.
Ναι, θα 'ρθείτε με τον τσάρο.
Μια μαγείρισσα να γένει
Και η άλλη ας υφαίνει».

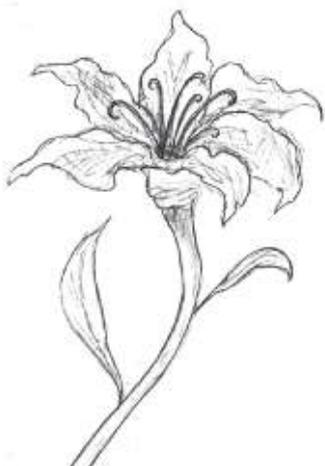
Φτάσανε μετά από ώρες
Στο παλάτι αυτός κι οι κόρες,
Στον πατέρα - τσάρο τρέξαν
Και το βράδυ τους παντρέψαν.
Ο Σαλτάν ο βασιλιάς
Της γυναίκας του της νιας
Κοίταζε μόνο τα μάτια.
Στα ελεφάντινα κρεβάτια
Μόλις τέλειωσε η γιορτή
Ζάπλωσαν ευθύς αυτοί.
Θυμωμένες στην κουζίνα
Με την όμορφη τσαρίνα,
Η μαγείρισσα κι η υφάντρα
Που ήθελαν κι αυτές τον άντρα.
Μα εκείνη δεν φοβάται
Και τη νύχτα ενώ κοιμάται
Παιδί πιάνει στην κοιλιά.
Ένας πόλεμος ξεσπά
Ο Σαλτάν να φύγει πρέπει
Την καλή του δεν θα βλέπει
Στ' άλογο του θα πηδήσει
Την αγάπη του θ' αφήσει.

*Αλεξάντρ Πούσκιν
(μετάφραση Λένια Ζαφειροπούλου)*

Η Λένια Ζαφειροπούλου ήταν μαθήτριά του σχολείου μας και τώρα διαπρέπει ως σοπράνο και μεταφράστρια. Πρόσφατο βιβλίο που ανθολόγησε, μετέφρασε, τραγούδησε και επιμελήθηκε είναι, των Γιόχαν Βόλφγκανγκ Φον Γκάιτε και Χάινριχ Χάινε, «Όταν ο νους σου βράζει κι η καρδιά, Ποιήματα και τραγούδια», (Πατάκης 2014).

Άνοιξη

Μικρό τραγούδι για τη Μαραλά

Μα και ρα και λα
με λένε Μαραλά
έρχομαι από παλιά
και ζω με τα πουλιά
που φτιάχνουνε φωλιά
στα γκρίζα μου μαλλιά.
Κλωσσούνε τα αυγά
βγαίνουν πουλιά καινούρια
κι αρχίζουν τα τραγούδια:
Μα και ρα και λα
με λένε Μαραλά...

Χριστίνα Φραγκεσκάκη

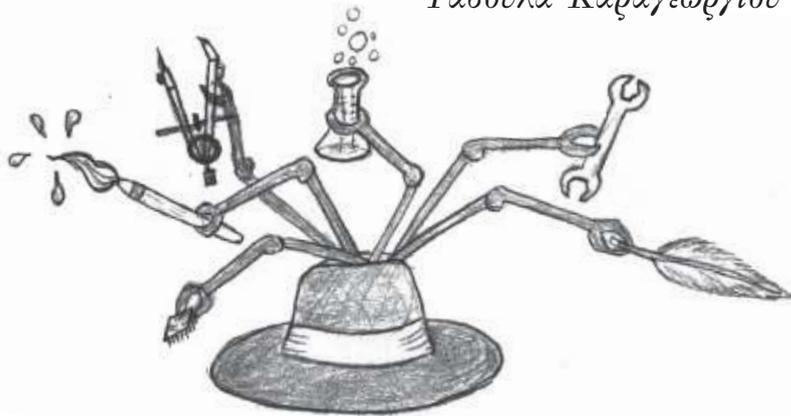
Στο σχολείο μας τη σχολική χρονιά 2013/2014 η δ' τάξη συνεργάστηκε με τη Χριστίνα Φραγκεσκάκη και διάβασε το βιβλίο της «Μαραλά» (Πατάκης 2012), το οποίο έγινε το αγαπημένο βιβλίο της τάξης. Μαζί με τη Χριστίνα Φραγκεσκάκη επισκεφτήκαμε το Επιγραφικό Μουσείο για τη βιωματική προσέγγισή του και την ανάδειξη της μετάβασης από τον προφορικό λόγο στη γραφή. Τη σχολική χρονιά 2012/2013 η δ' τάξη συνεργάστηκε μαζί της, δούλεψε πάνω στο βιβλίο της «Η Ορτανσία φυλάει τα μυστικά» (Κέδρος 2011) και επισκέφθηκε μαζί της το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες.

Τι θα γίνω όταν μεγαλώσω

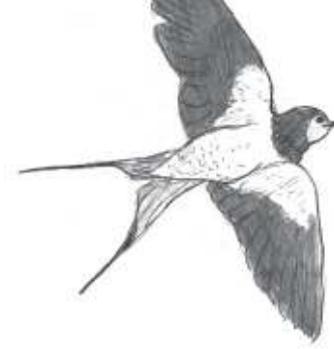
- Τι θα γίνω όταν μεγαλώσω; Λοιπόν, εγώ όταν μεγαλώσω θα γίνω ποιητής. Και είναι δουλειά να είσαι ποιητής; θα με ρωτήσετε. Βεβαίως και είναι! θα σας απαντήσω. Και μάλιστα από τις πιο σκληρές· γιατί άμα θα είμαι ποιητής θα φοράω φουλάρι· και θα έχω καπέλα περίεργα - όχι σαν εκείνα που φορούν οι αστυνομικοί στις παλιές ταινίες, ούτε σαν τις τραγιάσκες που φορούσαν οι εργάτες πάλι στις παλιές ταινίες. Δηλαδή, άμα θα γίνω ποιητής, δε θα μοιάζω ούτε αστυνομικός ούτε εργάτης· θα ξεχωρίζω με το δικό μου καπέλο που μπορεί να είναι ένας μπερές ή κάτι άλλο, πιο ξεχωριστό, γιατί πάλι δε θέλω να μοιάζω ζωγράφος.

Άμα θα γίνω ποιητής θα περπατάω αργά και
θα είμαι ψηλός
Άμα θα γίνω ποιητής θα τραγουδάω γλυκά
και θα είμαι λιγνός
τα χέρια μου θα 'ναι βελούδινα
Τα μαλλιά μου θα είν' μεταξένια
Άμα θα γίνω ποιητής τα μάτια μου θα 'ναι
η θάλασσα και ο κόσμος θα είναι η βαρκούλα

Τασούλα Καραγεωργίου

Απόσπασμα από το βιβλίο της Τασούλας Καραγεωργίου σε εικονογράφηση Μπέτυ Αράπη, «Παρά - μυθοι» (Δίαυλος 1998).

Κουκιά κι αγκιναρούλες

Πρωί πρωί περπάτησα μες στο περιβολάκι
Κοιτάω ψηλά και τι να δω! Ένα χελιδονάκι!
Δάσος τα φύλλα κι ήμουνα στο παραμύθι η κόρη
Τόσο μικρή και άγραπτη...

Ήτανε ύπνος κι όνειρο του ήλιου οι κλωστούλες
Που μ' έφερναν και πήγαινα... Κουκιά κι αγκιναρούλες!
Φτάνω σε σπίτι αφηλό, φτιαγμένο από πέτρα
Κάτω απ' τα κεραμίδια του μένει το χελιδόνι
Μου ρίχνει η αράχνη ένα σκοινί, επάνω μ' ανεβάζει
Καλά στρογγυλοκάθουμαι στο χελιδονομπαλκόνι.
Πες μου για τα ταξίδια σου, μαύρε ψαλιδονούρη
Πού 'χεις το στήθος μπάμπακο και ράχη τηγανένια
Μου λέει... μου λέει... μεγάλωσα, δεν με χωράει η φωλιά του
Γύρισα στο σπιτάκι μου μα ήταν ρημαγμένο
Ούτε μαμά, ούτε μπαμπάς, ούτε κεραμιδάκι
Μόνο ένας κούκος στο σκαλί κάτι να σιδερώνει
Είναι του σαλονιού χαλί, κάλυμμα της παστάδας
Ή είναι νεκροσέντονο να με περιτυλίξει;
Φτυχώς! Αγκούσα ήτανε! Φτάνει το χελιδόνι
Με ανεβάζει στα φτερά, με γλυκοταξιδεύει
Με πάει από 'δω, με πάει από 'κει, μ' αφήνει σ' ένα δέντρο
Που 'χει πολύχρωμα πουλιά, στη ρίζα μια πηγούλα
Και κουρασμένο έρχεται στο στήθος μου να κάτσει
Κι αποκοιμιόμαστε κι οι δυο βαθιά γαληνεμένοι.

Αργυρώ Κοκορέλη

Το ποίημα της Αργυρώς Κοκορέλη «Κουκιά κι αγκιναρούλες» έχει εκδοθεί μελοποιημένο σε εικονογράφηση της Φωτεινής Στεφανίδη από τις εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα (2006).

Τα παιδιά

Του πρωινού τα τρυφερά λουλούδια
Χαμογελάν σήμερα
Ζεκινάει ένα σύννεφο
Πάνω απ' το κεφάλι μου
Μια γαλάζια μέρα γνέφει με το χέρι της
στα παιδιά.

Σ' ένα πρωινό του φθινοπώρου
Όταν σπιρουνίζονται
Τα άλογα
Με το ίζημα των λαμπρών ημερών
Άρχισε ο καιρός της παρηγοριάς, παιδιά.

Παιδιά, κι αν χιονίζει
Στα γαλάζια κλήματα
Δεν θα επιστρέψουν τα άλογα
Στους βαλτότοπους του ποταμιού.
Διανύουμε τον καιρό των παιδικών χαμόγελων

Με ασταμάτητη ροή
Και ο άνεμος παίζει κιθάρα
Στο ανοιχτόστηθο κοριτσάκι.
Κι αυτό το κοριτσάκι
Αμολάει τον πρώτο του χαρταετό
Από την κορυφή του Έβερεστ
προς το γαλάζιο τ' ουρανού.

Μια γαλάζια μέρα μας γνέφει με το χέρι της
Ένας κόκκινος χαρταετός, κυματίζοντας,
μας γνέφει παιδιά
Με το δερβίσικο χορό των ουρανών.
Μια λαμπρή σελίδα ανοίγει
Απ' τον ορίζοντα της ιστορίας, παιδιά
Καθαρή και αθώα, όπως τα χέρια σας
Και τα παιδιά
Εσείς, τρέχετε
Σ' αυτές τις σελίδες της ιστορίας
Εσείς θα τρέχετε.

Φετίχ Ντογάν Κοτς

Ο Αραπάκος

ΣΤΗΝ άκρη της πολιτείας ζούσε μια χήρα που είχε τέσσερα παιδιά.

Το μεγαλύτερό της το αγόρι ήταν πάνω-κάτω είκοσι χρονών. Εργαζόταν κι η φτωχή οικογένεια ζούσε από το μεροδούλι του. Αλέξη τον έλεγαν. Έπειτα έρχονταν δυο κορίτσια, το ένα δεκαπέντε και το άλλο δέκα χρονών.

Αυτά βοηθούσαν τη μητέρα τους να καλλιεργεί το μικρό περιβολάκι του σπιτιού τους, και να πουλεί λίγα λαχανικά, φρούτα, αυγά και κοτόπουλα.

Το τέταρτο παιδί ήταν το χαϊδεμένο της χήρας.

Ήταν οχτώ χρονών και λεγόταν Κώστας. Η χήρα αγαπούσε εξαιρετικά το παιδί της αυτό, τον Κώστα, όχι γιατί ήταν το μικρότερο, μήτε γιατί ήταν πολύ έξυπνο, αλλά γιατί ήταν κουτσό. Είχε πέσει από τη σκάλα, όταν ήταν ακόμη πολύ μικρό και τα ποδαράκια του έμειναν παράλυτα. Όταν έγινε έξι ως επτά χρονών, άρχισε να περπατεί, ακουμπώντας σε δυο δεκανίκια.

Η χήρα ήταν πολυβασανισμένη, αυστηρή και κάπως γκρινιαρά. Μάλωνε τα κορίτσια της κι αυτόν ακόμη τον Αλέξη, που ήταν άντρας και σε λίγο θα πήγαινε στρατιώτης. Τον Κώστα όμως ποτέ. Το είχε βάρος στην ψυχή της, που δεν τον πρόσεξε κι έπεσε και κουτσάθηκε για όλη του τη ζωή.

Ο Αλέξης μια μέρα έφερε στον Κώστα ένα σκυλάκι. Το είχε σώσει από κάποια κακόπαιδα, που ζητούσαν να το πνίξουν. Ήταν ένα ωραίο σκυλάκι με κατσαρά μαλλιά. Η μητέρα του ήταν έτοιμη να βάλει τις φωνές, όταν όμως είδε τον Κώστα να το παίρνει με λαχτάρα, να το σφίγγει στην αγκαλιά του και να του λέει τρυφερά λόγια, δε μίλησε. Έτσι ο Κώστας βρήκε ένα σύντροφο και τον έβγαλε Αραπάκο. Ο Αραπάκος μεγάλωσε γρήγορα, όπως όλα τα σκυλιά.

Ο Κώστας είχε την υπομονή και την επιμονή να γυμνάσει τον Αραπάκο και να του μάθει ένα σωρό νόστιμα πράγματα. Τον έμαθε να στέκεται σούζα, να χαιρετά δίνοντας το δεξί του πόδι, να σκύβει το κεφάλι και να κάνει: γαβ - γαβ! για να πει «ευχαριστώ». Έκανε πως έπεφτε φόβιος, όταν τον τουφεκούσε τάχατες ο Κώστας μπα - μπουμ! Κι έπειτα σηκωνόταν ζωηρός, μόλις ο

Κώστας έβανε το χέρι του στο στόμα του και χτυπούσε τάχατες τη σάλπιγγα: ταρατατά - ταρατατά!

Μα δεν ήταν μόνο αυτά, που ήξερε ο Αραπάκος. Έκανε τούμπες, έβρισκε κι έφερνε πίσω τις πέτρες που πετούσε ο Κώστας και δεν ντρεπόταν καθόλου να κάνει και τον κουτσό, όπως περπατούσε δηλαδή ο αφέντης του.

Θα μπορούσε κανείς να γράψει ένα βιβλίο ολόκληρο, αν ήθελε να πει όλα τα παιχνίδια και τα καμώματα του Αραπάκου.

Έτσι περνούσαν τον καιρό τους ο Κώστας κι ο Αραπάκος.

Ήρθε όμως φτώχεια, φτώχεια μεγάλη, στην οικογένεια της χήρας. Και μαζί αρρώστησε κι ο Αλέξης βαριά.

Τρεις μήνες στο κρεβάτι!

Η χήρα πούλησε ότι πολύτιμο είχε.

Όταν έγινε καλά ο Αλέξης, άργησε να βρει δουλειά. Και σε τρεις μήνες θα πήγαινε στρατιώτης! Που να βρει χρήματα η χήρα, για να δώσει κάτι στο παιδί της, που θα της έφευγε; Και πως θα ζούσε δυο χρόνια, που θα 'κανε στο στρατό ο Αλέξης;

Ήταν καταστενοχωρημένη η δυστυχισμένη η μάνα. Κι όμως του Κώστα δεν του κακομίλησε ποτέ.

Μια μέρα ο Κώστας καθόταν στο περιβολάκι του κι έπαιζε με τον Αραπάκο του. Άξαφνα πέρασε ένα ανοιχτό αμάξι μ' έναν καλοντυμένο κύριο μέσα. Ο κύριος αυτός είδε τα παιχνίδια του Κώστα με το σκυλάκι κι είπε στον αμαξά του να σταματήσει.

Ο Κώστας δεν πρόσεξε κι εξακολούθησε τα παιχνίδια του. Μα κι όταν είδε τον κύριο, δεν ταραχτήκε καθόλου, παρά εξακολούθησε να παίζει.

Ο κύριος, σε λίγο, έβγαλε το ρολόι του, κοίταξε την ώρα κι έπειτα φώναξε του Κώστα:

- Πώς σε λένε μικρούλη μου;
- Κώστα.
- Το σκύλο σου;
- Αραπάκο.

Ο κύριος σκέφτηκε λίγο κι έπειτα είπε:

- Κώστα, μου κάνεις τη χάρη να 'ρθεις μαζί μου με τον Αραπάκο σου, να σας πάω μια βόλτα με τ' αμάξι; Θα περάσεις καλά.

Έπειτα, σε ξαναφέρνω στο σπιτάκι σου. Είναι δω η μητέρα σου;

- Όχι, λείπει σε δουλειά.
- Θέλεις λοιπόν, Κώστα, νάρθεις; ξαναρώτησε ο κύριος.
- Έρχομαι ευχαρίστως, απάντησε ο Κώστας.
- Ευχαριστώ, είσαι ευγενικό παιδί. Όταν γυρίσουμε, θα πω

στη μητέρα σου πως εγώ σε πήρα.

Μόλις είπε αυτά τα λόγια ο καλοντυμένος κύριος, κατέβηκε από την άμαξά του και βοήθησε τον Κώστα ν' ανεβεί. Ο Αραπάκος μ' ένα πήδημα βρέθηκε κι αυτός στην άμαξα μέσα.

Ξεκίνησαν.

- Στο ξενοδοχείο! Πρόσταξε ο κύριος τον αμαξά.

Η άμαξα περνούσε μες από διάφορους δρόμους. Καταστήματα με μεγάλα γυάλινα παράθυρα και με χίλια πράματα από μέσα, σπίτια ψηλά με μαρμαρένια μπαλκόνια, πλατιά πεζοδρόμια γεμάτα από κόσμο, από χιλιάδες ανθρώπους, που διασταυρώνονταν πηγαίνοντας στις δουλειές τους.

Ο Κώστας κοίταζε όλ' αυτά και χαιρόταν. Ήταν η πρώτη φορά που πήγαινε στην πόλη και περνούσε μες από δρόμους με τις στολισμένες προθήκες, τα ωραία καταστήματα και τα μεγάλα σπίτια. Όλ' αυτά τα φανταζόταν ο Κώστας από τις περιγραφές του αδερφού του, του Αλέξη. Μα τώρα τάβλεπε, τα είχε μπροστά στα μάτια του. Πόσο χαιρόταν!

Η άμαξα τέλος σταμάτησε σ' ένα μεγάλο ξενοδοχείο. Υπηρέτες καλοντυμένοι, με μεγάλα γυαλιστερά κουμπιά, στέκονταν στη μεγάλη κρυσταλλένια πόρτα και μέσα, στις μαρμαρένιες σκάλες, που ήταν στρωμένες με παχύ κατακόκκινο χαλί. Ο Κώστας νόμιζε πως οι υπηρέτες οι καλοντυμένοι ήταν πιο μεγάλοι κύριοι από τον κύριο, που είχε πάρει στο αμάξι του.

Γι' αυτό παραξενεύτηκε, όταν ο κύριος πρόσταξε έναν απ' αυτούς, να τον κατεβάσει με προσοχή και να τον πάρει στην αγκαλιά του, να τον ανεβάσει στο απάνω πάτωμα.

Ο Αραπάκος τους ακολούθησε γαβγίζοντας από χαρά. Όλοι τον κοίταζαν.

- Τι ωραίο σκυλάκι! έλεγαν.

Μπήκαν σ' ένα μεγάλο δωμάτιο, όπου ήταν ένα μεγάλο κρεβάτι.

Απάνω στο κρεβάτι αυτό ήταν ξαπλωμένο ένα αγοράκι, ως επτά χρονών, με ξανθά μαλλιά και γαλανά μάτια. Πόσο κίτρινο όμως!

Μια νοσοκόμα καθόταν δίπλα του.

Ο Κώστας χαιρέτησε ευγενικά. Ο Αραπάκος σηκώθηκε στα πίσω πόδια του κι έκαμε υπόκλιση.

- Τι είναι πατέρα; ρώτησε ο μικρός άρρωστος τον πατέρα του, που μπήκε πίσω από τον Κώστα και τον Αραπάκο.

Ο πατέρας πλησίασε και είπε στο αγοράκι:

- Είναι ο Κώστας, ο μικρός μας φίλος.

Έπειτα έδειξε το άρρωστο παιδί και το σύστησε στον Κώστα:

- Το παιδί μου, ο Νίκος.

- Χαίρω πολύ, είπε ο Κώστας σα μεγάλος κύριος κι έδωσε το χέρι του στο Νίκο.

- Α, ξέχασα! Να σου συστήσω, Νίκο και το σύντροφο του Κώστα, τον Αραπάκο, είπε και πάλι ο πατέρας.

Ο Αραπάκος κατάλαβε αμέσως, σηκώθηκε στα πίσω του πόδια κι έδωσε στο Νίκο το δεξί μπροστινό του πόδι.

- Ω! τι ωραίο σκυλάκι! Και τι ευγενικούς τρόπους που έχει! είπε ο Νίκος και χτύπησε τα χεράκια του.

Τα κατακίτρινα κι αδύνατα μάγουλά του βάφτηκαν τριανταφυλλένια από τη χαρά του. Πόσο χάρηκε ο πατέρας του γι' αυτό!

Χτύπησε αμέσως το ηλεκτρικό κουδούνι και είπε σε μιαν υπηρέτρια, που παρουσιάστηκε, να φέρει σοκολάτες, μπισκότα και τρία φλιτζάνια γάλα.

- Θα φας και συ! Είπε ο πατέρας στο άρρωστο παιδί του.

- Όχι, πατέρα, δεν έχω όρεξη.

- Θα κάμεις, παιδί μου, άμα ιδείς τα ωραία παιχνίδια, που ξέρουν ο Κώστας κι ο Αραπάκος.

Κι έπειτα γύρισε στον Κώστα, του χαίδεψε τα μαλλιά και τον παρακάλεσε:

- Κάντε μου τη χάρη να παίξεις με το σκυλάκι σου, σα να είσαι στο σπίτι σου.

Ο Κώστας δεν είχε ανάγκη από πολλά παρακάλια. Άρχισε αμέσως τα παιχνίδια του με τον Αραπάκο, που τελειωμό δεν είχαν.

Ο Νίκος γελούσε και θαύμαζε! Χτυπούσε τα χέρια του, έβγανε χαρούμενες φωνές και μιλούσε όλη την ώρα.

Ήρθαν τα σοκολατάκια, τα μπισκότα και το γάλα. Ο Κώστας πήρε το ένα φλιτζάνι με το γάλα και πότισε τον Αραπάκο του. Ήταν πολύ φαίνεται ζεστό κι ο Αραπάκος έκανε χαριτωμένους μορφασμούς. Τα παιδιά γελούσαν. Έπειτα ο Κώστας του έβαλε σ' ένα χαμηλό τραπέζι σοκολατάκια και μπισκοτάκια. Του πέρασε και μια πετσετούλα στο λαιμό.

Ο Αραπάκος, ορθός στα πίσω του πόδια, τραβούσε με τα μπροστινά τα μπισκοτάκια και τα σοκολατάκια και τα ροκάνιζε. Τα παιδιά έτρωγαν κι αυτά και γελούσαν.

Αφού έφαγαν καλά, ξανάρχισαν τα παιγνίδια ώσπου βασίλεψε ο ήλιος.

- Καιρός, Κώστα να σε πάω στο σπίτι σου, είπε ο κύριος και σηκώθηκε.

- Ναι, κύριε, θ' ανησυχεί η μητέρα μου, είπε ο Κώστας.

Ο Νίκος όμως δεν ήθελε να φύγουν οι νέοι του φίλοι. Ήθελε να καθίσουν εκεί, κοντά του, για πάντα. Ο πατέρας του είδε κι έπαθε να του δώσει να καταλάβει, πως ο Κώστας δε μπορούσε να μείνει και πως έπρεπε να γυρίσει στη μητέρα του.

- Το σκυλάκι όμως; Να μείνει το σκυλάκι! έλεγε κλαψιάρικα ο Νίκος.

- Ποιο σκυλάκι! είπε ο Κώστας βάζοντας στις μασκάλες του τα δεκανίκια. Ο Αραπάκος μου; Όχι, Νίκο. Ο Αραπάκος είναι δικός μου, δεν κάνει χωρίς εμένα, ούτε κι εγώ χωρίς αυτόν!

Τι να κάνει ο Νίκος; Λυπήθηκε μα σώπασε. Ο Κώστας χαιρέτησε το φίλο του, πήρε τον Αραπάκο του κι έφυγε μαζί με τον πατέρα του Νίκου.

Γύρισαν στο σπίτι του με το αμάξι. Η μητέρα του ήταν σαν τρελή από την ανησυχία της. Μόλις τον είδε είπε:

- Μα, παιδί μου, που ήσουν;

Έτρεξε στο αμάξι, τον πήρε στην αγκαλιά της και τον κατέβασε. Ο Αραπάκος κατέβηκε πηδώντας και γαβγίζοντας σα νάλεγε:

- Τι φοβόσουν, αφού ήμουν εγώ μαζί του;

Ο κύριος εξήγησε στη μητέρα του Κώστα τι είχε συμβεί κι έπειτα έφυγε, αφού έδωσε στον Κώστα κάτι πακετάκια και κατιτί άλλο.

Ο Κώστας έδειξε αυτά τα πράγματα στη μητέρα του. Ήταν διάφορα γλυκά, σοκολατάκια και μπισκότα και μια χρυσή λίρα.

- Δεν έκανα καλά, μητέρα, που τα πήρα; ρώτησε. Ο κύριος ήταν πολύ καλός και μου τάδωσε.

- Καλά έκανες, του είπε η μητέρα του.

- Τώρα μητέρα, δεν έχεις ανάγκη να δουλεύεις. Ότι θέλεις θα τ' αγοράζεις με τη λίρα! Είπε ο Κώστας με χαρά.

Ο καημένος ο Κώστας νόμιζε πως με μια λίρα χρυσή μπορούσε ν' αγοράσει όλο τον κόσμο.

Η μητέρα του αναστέναξε και δεν είπε τίποτα. Ο Κώστας όμως δεν κατάλαβε γιατί αναστέναξε. Τόσες φορές είχε ακούσει τη μητέρα του ν' αναστενάζει!

Την άλλη μέρα πέρασε πάλι ο κύριος με τ' αμάξι. Ο Κώστας δεν τον είδε, γιατί έπαιζε στο πίσω μέρος του σπιτιού. Ο κύριος μίλησε κάμποσην ώρα με τη μητέρα του Κώστα κι έπειτα έφυγε.

Την άλλη μέρα ο Κώστας άκουσε τη μητέρα του να του μιλεί με αυστηρή γλώσσα.

- Σήκω τώρα και συ! Ως πότε θα κοιμάσαι;

Το παιδί τα 'χασε. Ήταν η πρώτη φορά που η μητέρα του, του μίλούσε με θυμό.

- Τί να κάμω, μητέρα, κι αν σηκωθώ; μπορώ να κάμω τίποτα;

- Μπορείς και καλομπορείς, του αποκρίθηκε η μητέρα του. Θα σε πάει η αδερφή σου στη θεία σου να της κάμεις συντροφιά, γιατί έχει πονοκέφαλο. Θα καθίσεις όλη την ημέρα, και θα 'ρθεις το βράδυ. Θα σε φέρει πάλι η αδερφή σου. Άκουσες;

Του Κώστα του φάνηκε παράξενο. Ήξερε πως η θεία του είχε συχνά πονοκέφαλο, ποτέ όμως δεν τον είχε στείλει η μητέρα του για να της κάνει συντροφιά. Είπε μόνο:

- Αφού το θέλεις μητέρα, πηγαίνω. Θα πάρω και τον Αραπάκο μου να τη διασκεδάσει με τα παιγνίδια του και να της περάσει ο πονοκέφαλος. Κι αν δεν έχει αυτή να μου δώσει χρυσή λίρα, έχει όμως πορτοκάλια, κουλουράκια, γλυκό. Ω! αυτή έχει πολλά, όχι βέβαια όσα ο πατέρας του Νίκου.

- Άφησέ με και συ με τον Αραπάκο σου! Είπε η μητέρα. Θέλεις

πιο πολύ να πονοκεφαλιάσεις τη θεία σου με το σκυλί σου; Όχι τον Αραπάκο δε θα τον πάρεις, θα τον κρατήσω εδώ.

- Τί; έκανε ο Κώστας, κι άνοιξε τα μεγάλα μάτια του όσο μπορούσε περισσότερο.

- Εκείνο που σου λέω θα γίνει. Να τα μας! Είπε η μητέρα όλο και πιο θυμωμένη.

Τί να κάνει κι ο Κώστας; Ν' αντιμιλήσει στη μητέρα του; Ποτέ δεν το είχε κάμει. Λυπήθηκε γιατί του είχε μιλήσει έτσι, αλλά παρηγορήθηκε. Συλλογίστηκε πως μητέρα του θα είχε καμιά μεγάλη στενοχώρια.

Έσκυψε το κεφάλι του ο Κώστας και δέχτηκε να πάει στη θεία του χωρίς τον Αραπάκο!..

Με τι χαρά γύριζε το βράδυ στο σπίτι του! Ο νους του ήταν στο σκυλάκι του, και δεν έβλεπε την ώρα πότε να φτάσει να το ξαναϊδεί. Και πήγαινε στο δρόμο δίπλα στην αδελφή του, χοροπηδώντας απάνω στα δεκανίκια του: χοπ! Χοπ!

Η αδελφή του φαινόταν λυπημένη.

- Μα τι έχεις κι είσαι έτσι; τη ρωτούσε ο Κώστας.

Δεν έχουμε λεφτά τώρα; Έδωσα της μητέρας μια λίρα, ν' αγοράζει ότι θέλει! Και που ξέρεις! Μπορεί ο κύριος να με ξαναπάρει και να μου δώσει κι άλλη λύρα. Έχει τόσους ανθρώπους στο σπίτι του, που για κουμπιά έχουν λίρες, να, τόσο μεγάλες!

Έτσι φλυαρούσε ο Κώστας, μα η αδερφή του ήταν αμίλητη.

Όταν πλησίασαν στο σπίτι, ο Κώστας φώναξε από μακριά:

- Αραπάκο! Αραπάκο!

Καμιά φωνή!

- Γιατί δεν έρχεται το σκυλάκι μου; Μην το έχετε κλεισμένο; ρώτησε την αδερφή του.

Έφτασαν. Η μητέρα βγήκε στην πόρτα και τους υποδέχτηκε. Ήταν και πάλι σοβαρή, σα θυμωμένη.

- Αραπάκο! Αραπάκο! Ε, Αραπάκο! Φώναξε και πάλι ο Κώστας.

Τίποτα! Καμιά φωνή! Τον Κώστα πήγαν να τον πάρουν τα κλάματα.

- Μα που είσαι Αραπάκο μου; θύμωσες που δε σε πήρα μαζί μου; Εγώ φταίω;

- Καλά τώρα! Είπε η μητέρα του. Κάνε μου τη χάρη να μην ξαναφωνάξεις! Πάρτο απόφαση. Ο Αραπάκος δε θα ξαναγυρίσει. Έφυγε! Να τα μας τώρα! Να μην έχουμε να φάμε εμείς ψωμί και να 'χουμε ένα παλιόσκυλο εδώ μέσα!...

Ο Κώστας τα 'χασε, ζαλίστηκε με τα ξαφνικά αυτά λόγια της μητέρας του. Έπεσε κάτω και σπάραζε σαν ψάρι. Η μητέρα του φοβήθηκε, τον άρπαξε στην αγκαλιά της και τον έβαλε στο κρεβάτι. Σε λίγη ώρα ο Κώστας ψηνόταν από τον πυρετό.

- Δυστυχία μου! Έλεγε η μητέρα του. Δυστυχία μου, τι με βρήκε! Τα κορίτσια της τα είχαν χαμένα. Σε λίγο ήρθε κι ο Αλέξης. Δε μπορούσε να καταλάβει πως είχε πάθει ξαφνικά ο Κώστας.

- Πού είναι ο Αραπάκος του; ρώτησε.

Η μητέρα του τον πήρε στο διπλανό δωμάτιο και του είπε πως είχε περάσει ο πλούσιος εκείνος κύριος και της έδωσε πέντε χιλιάδες δραχμές και αγόρασε τον Αραπάκο για το Νίκο του.

- Ακούς; πέντε χιλιάδες! Σωθήκαμε! Πρόσθεσε στο τέλος η μητέρα του.

- Κι αν πάθει τίποτα ο Κώστας μας; ρώτησε ο Αλέξης.

- Θα του περάσει, είπε η μητέρα. Μα για φαντάσου πέντε χιλιάδες!

- Ο φτωχός, μητέρα, είπε ο Αλέξης, είδε φούρνο και θαύμασε. Δε λέω πως δεν τις έχουμε ανάγκη τις πέντε χιλιάδες, μα όσο αξίζει ο Κώστας μας, δεν αξίζει ο κόσμος όλος.

- Πώς θα τα καταφέρναμε όμως; ρώτησε η μητέρα.

- Όπως πάντα. Ή πέντε ή δεκαπέντε χιλιάδες, θα τελειώσουν μια φορά. Μα τι κάθουμαι; Πάω να φέρω το γιατρό. Κι αμέσως έτρεξε στην πόλη, όσο πιο γρήγορα μπορούσε.

Δεν άργησε να γυρίσει πίσω. Ο γιατρός έλειπε και δεν ήξεραν πότε θα επιστρέψει. Έτσι δεν ήρθε παρά την τρίτη μέρα. Ο Κώστας στο μεταξύ όλο και χειρότερευε. Όταν τον εξέτασε ο γιατρός είπε:

- Μηνιγγίτιδα έχει, δεν υπάρχει ελπίδα! Τι κάνατε του παιδιού; το μαλώσατε; το χτυπήσατε; χτύπησε μόνο του;

Η μητέρα του είπε την ιστορία.

- Άκουσε λοιπόν, κυρά μου, είπε ο γιατρός αυστηρά. Έκαμες πολύ άσκημα. Έκαμες έγκλημα. Αν θέλεις κι αγαπάς το παιδί σου, δώσε πίσω τις πέντε χιλιάδες και πάρε ξανά τον Αραπάκο. Έτσι μπορεί να σωθεί, ειδικά θα πεθάνει.

- Δώσ' μου τα λεφτά, μητέρα, είπε ο Αλέξης.

Η μητέρα φοβήθηκε κι άρχισε να κλαίει. Άνοιξε το μπαούλο της, πήρε τα λεφτά και τα δώσε στον Αλέξη.

Ο Αλέξης βγήκε τρέχοντας και δεν άργησε να φτάσει στο ξενοδοχείο.

- Εδώ έμενε, του είπαν, ο κύριος που ζητάτε, μα τώρα έφυγε δεν ξέρουμε που πήγε. Είχε κι ένα σκυλί μαζί του που το 'λεγαν Αραπάκο. Και ξέρετε πως ούρλιαζε το κακόμοιρο!

Ο Αλέξης έτρεξε τότε σε μια εφημερίδα κι έβαλε αυτή την ειδοποίηση:

Ο κύριος που έμενε στο ξενοδοχείο «Ο Αστήρ» κι αγόρασε με πέντε χιλιάδες δραχμές ένα σκυλί, που το λένε Αραπάκο, να το φέρει στο σπίτι απ' όπου το πήρε και θα του δώσουν πίσω τα χρήματά του.

Καμιά όμως απάντηση.

Πέρασαν δύο μέρες ακόμη. Ο Κώστας χειρότερευε. Έστειλαν κι έφεραν τον παπά να τον μεταλάβει.

Τη στιγμή εκείνη ακούστηκε ένα γάβγισμα κι ένα σκυλί όρμησε μέσα στο δωμάτιο και πλησίασε στο κρεβάτι του Κώστα. Ήταν ο Αραπάκος!

Έγλειφε το χεράκι του Κώστα, που κρεμόταν σαν παράλυτο από το κρεβάτι, πηδούσε, κουνούσε την ουρά του και φώναζε:

- Γαβ, γαβ, γαβ! γαβ, γαβ!

Ο καημένος ο Αραπάκος ήταν ξεγδαρμένος, ματωμένος, πετσί και κόκκαλο. Φαίνεται θα 'χε φύγει κρυφά απ' το νέο του αφέντη, για νάρθει και πάλι στον Κώστα του. Και ποιος ξέρει από πόσο μακριά θα είχε έρθει!

- Γαβ, γαβ! γαβ, γαβ! έκανε όλη την ώρα. Του φαινόταν παράξενο πως ο φίλος του δεν του μιλούσε. Γαβ, γαβ! Τίποτα!

Κάποια στιγμή όμως, ήρθε στον εαυτό του ο Κώστας κι άνοιξε τα μάτια του.

- Εσύ είσαι, Αραπάκο; είπε με αδύνατη φωνή. Κι ένα δάκρυ κύλησε από τα μάτια του.

Άπλωσε έπειτα τα δυο αδύνατα χέρια του, κι αγκάλιασε το αγαπημένο του ζώο. Στα χείλια του τώρα είχε ένα γλυκό χαμόγελο.

Αυτή τη στιγμή μπήκε ο γιατρός. Αμέσως όρμησε αγριεμένος ο Αραπάκος και του 'δειξε τα δόντια του.

- Σώπα, Αραπάκο και δεν κάνω κακό στο φίλο σου, είπε ο γιατρός.

Έπειτα εξέτασε προσεχτικά το άρρωστο παιδί και γυρίζοντας στη μητέρα είπε:

- Το παιδί σώθηκε! Εγώ πια είμαι περιττός.

Σε λίγες μέρες ξανάρθε ο πλούσιος κύριος και ζήτησε τον Αραπάκο. Ο Αλέξης του διηγήθηκε την ιστορία και του 'δωσε πίσω τα λεφτά του.

- Άμα γίνει καλά ο Κώστας θα σας γυμνάσει άλλο σκυλί για το αγοράκι σας, του είπε.

- Τότε κρατήστε τις πέντε χιλιάδες για το νέο σκυλί, που θα μου δώσετε, είπε ο κύριος.

Ο Κώστας δεν άργησε να γίνει καλά. Γύμνασε ένα άλλο σκυλάκι, ίδιο κι απαράλλαχτο με τον Αραπάκο και το 'δωσε σ' ένα μήνα στον πλούσιο κύριο. Τις τόσες όμως χάρες του Αραπάκου δεν τις είχε το νέο αυτό σκυλί.

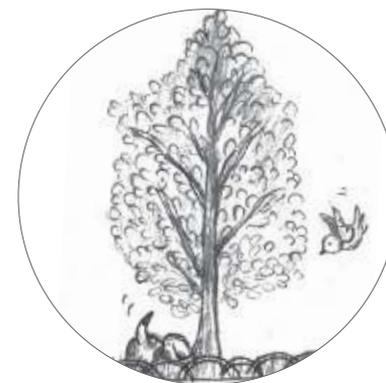
Παναγής Δημητράτος

Η φύση

Η φύση η καλή
Πόσο την αγαπώ!
Με τα πράσινα δέντρα,
και τα γαλανά και λαμπερά της ποτάμια.
Όλο το νερό της το πίνω!

Αντρέας Γκαζιάνη

Κάνοντας βόλτες

Μια βόλτα στο πάρκο
Τα δέντρα τα λουλούδια,
Όλα εκεί.
Με το σχολείο στο πάρκο πηγαίνω.
Εκεί,
Τα πουλιά κελαηδούν
Οι γάτες νιαουρίζουν
Και τα σκυλιά γαβγίζουν.
Φέρνουν το καλοκαίρι.

Ερσέλα Πάγια

Του εικοσιένα το πλήρωμα

Ήρθε από τα Καλάβρυτα
από τη Μάνη
από την έξοδο του Μεσολογγιού.

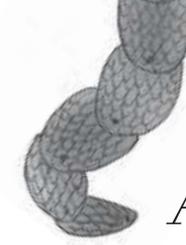
Ήρθε με το Γέρο του Μοριά
Με το Γιο της Ρούμελης.

Ήρθε με τις Μπουμπουλίνες
τους θαλασσόλυκους
τους μπουρλοτιέρηδες
Με τα κύματα και τον άνεμο του Αιγαίου.

Ήρθε με το Ρήγα
με τον Κάλβο
με το Σολωμό.

Ήρθε με τη λευτεριά
τη βγαλμένη από τα κόκαλα των Ελλήνων.

Γιάννης Κουτσοχέρας

Αφήγηση

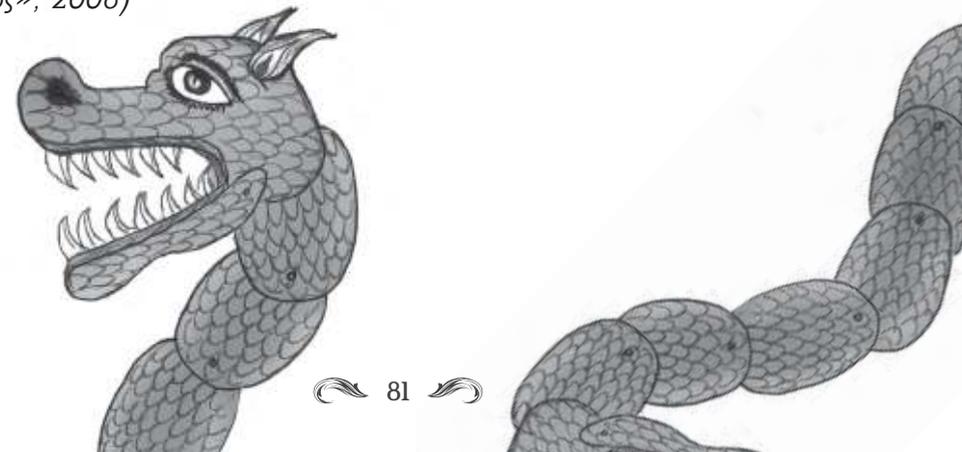
Εκεί που ζούσε ο Καραγκιόζης μια φορά
στα ψέματα – στ' αληθινά
στοιχειώνει δράκος στην πηγή
που το νερό κυλάει σαν τη ζωή
κι όλο τον κόσμο αφανίζει

Ο χρόνος – ταχυδρόμος σε γη και ουρανό
ποιος θα ξορκίσει το κακό
κι η μοίρα πάντα που οδηγεί
στέλνει κρυφά τον έρωτα να πει
του ανθρώπου να μη γονατίζει

Βαγγέλης Γιαννάκης

Ο θρασύς και δύσμορφος Θερσίτης της Ιλιάδας θα μπορούσε να θεωρηθεί το πρόπλασμα του Καραγκιόζη ως προς τη μορφή, ενώ ο Οδυσσεύς ως προς τη διάνοια, αφού με τη λέξη ούτις (κανένας), κοροϊδεύοντας τον Κύκλωπα, κάνει ηθελημένη ανατροπή της λογικής τάξης. Ο Χατζηαβάτης πάλι, ο κήρυκας, ο αγγελιαφόρος των εντολών και των θελημάτων της εξουσίας, δεν μπορεί να μη συνδεθεί με το αρχέτυπο του Ερμή, που μεταφέροντας τελεσίδικες και σκληρές αποφάσεις, χρεώνεται και το σκληρό ρόλο του ψυχοπομπού. Οι αναλογίες αυτές είναι ενδεικτικές και δεν μπορούν να ολοκληρώσουν εδώ το θέμα αυτής της σύνδεσης.

Δήμος Αβδελιώδης («Ο Μεγαλέξανδρος και ο καταραμένος δράκος», 2008)

Ιλιάδα

Οι άλλοι τότε κάθισαν, στη θέση του ο καθένας φρόνιμα,
μόνο ο Θερσίτης θορυβούσε, στόμα απύλωτο,
νους με ασύστολα, φλύαρα λόγια, που κάθε τόσο
τα ξεφούρνιζε αδιάντροπα, με ανωτέρους καυγαδίζοντας,
φτάνει να το περίμενε πως οι Αργείοι να γελούσαν.
'Αντρας πιο κακομούτσουνος δεν έφτασε στο 'Ιλιο άλλος,
αλλήθωρος χωλός στο ένα του ποδάρι, μπασμένοι
οι δυο του ώμοι κύρτωναν στο στήθος του, και πιο ψηλά
πεπονοκέφαλος και καραφλός, με χνούδι λίγο κι αραιό στη κορυφή.
Στον Αχιλλέα μισητός, στον Οδυσσέα ακόμη περισσότερο,
γιατί μ' αυτόν συχνά λογόφερνε. Τότε λοιπόν τον Αγαμέμνονα
με μια φωνή στριμμένη επήρε να τον βρίζει - αλλά κι οι άλλοι Αχαιοί
έβραζαν μέσα τους, άσχημα ακόμη χολωμένοι. Οπότε αυτός,
άγαρμπα ξεφωνίζοντας, στον Αγαμέμνονα τώρα ξεσπούσε:
«Ατρείδη, τι δεν σου περισσεύει πάλι και γκρινιάζεις;
Γεμάτες χάλκινα οι σκηνές σου, πολλές κι οι διαλεχτές γυναίκες
στις σκηνές σου, όσες σ' εσένα πρώτον δίνουμε, μόλις πατήσουμε
μια τειχισμένη πόλη. 'Η μήπως σου έλειψε ο χρυσός, που κάποιος
ιπποδαμαστής της Τροίας φέρνει απ' το 'Ιλιο λύτρα του γιου του,
κι εγώ δεμένο σου τον παραδίδω, ή ένας άλλος Αχαιός,
μαζί και μια κοπέλα νιούτσικη, να την κοιμάσαι σμίγοντας γλυκά
και να την χαίρεσαι - μόνος ξεχωριστός εσύ. 'Όχι, δεν έχεις
Το δικαίωμα, όντας ο πρώτος αρχηγός της συμφοράς τα βάρη
να τα ρίχνεις στους άλλους Αχαιούς.

Ο ποιητής Όμηρος

Δειλοί και σεις, αχρείοι, μαλακοί, Αχαιίδες – δεν είστε πια Αχαιοί.
Εμπρός λοιπόν, με τα καράβια πίσω ας γυρίσουμε στα σπίτια μας,
Κι αυτόν ας τον αφήσουμε εδώ στην Τροία, τα λάφυρά του να κλωσά,
Να δει αν δίνουμε κάτι κι εμείς, σ' αυτόν τον πόλεμο, ή μήπως όχι.

Αυτός που τώρα ατίμησε τον Αχιλλέα, ήρωα στην ανδρεία
ασύγκριτο. Και μολαταύτα του πήρε και κατακρατεί
το γέρας του, μόνος του το άρπαξε.

Φαίνεται όμως πως μάλλον δεν του απόμεινε του Αχιλλέα χολή,
κι έτσι αδιαφορεί. Αλλιώς Ατρείδη, θα 'ταν αυτή
η τελευταίας σου βλάβη».

Έτσι μιλώντας έβριζε τον Ατρείδη,
τον ποιμενάρχη του στρατού,
ο Θερσίτης.

Όμηρος

(Όμηρος, Ιλιάδα, ραψωδία β', στίχοι 211 - 245, μετάφραση Δημήτρης
Μαρωνίτης, Εκδόσεις Άγρα, 2009)

Θερσίτης και Αχιλλέας

Ο Καραγκιόζης και το μαγεμένο δεντρί

Διασκευή παλιού παραμυθιού που η έλευσή του χάνεται στα βάθη των αιώνων. Παραλλαγές του παίζονται στο θέατρο σκιών της Τουρκίας, της Περσίας και άλλων χωρών. Το έργο μου το έμαθε ο δάσκαλός μου, Αργύρης Αθανασίου, που του το έμαθε ο δάσκαλός του Γιώργος Χαρήδημος, που του το έμαθε ο δάσκαλός του και με τη σειρά μου το διασκεύασα με πιο σύγχρονα κείμενα, όπως είχε κάνει και ο δάσκαλός μου, όπως είχε κάνει και ο δικός του δάσκαλος....

Σπύρος Ευπνητός

(Χατζηαβάτης τελαλεί)

Ακούσατε, ακούσατε!!

Σήμερα το βράδυ,

και κατά διαταγή του πολυχρονεμένου μας Βεζύρη,

απαγορεύεται σε όλους τους κατοίκους του Σεραγιολύ,

να κυκλοφορούν κάτω από το δεντρί που βρίσκεται έξω από το Σεράι...

Μπέηδες!!

(Καραγκιόζης, μέσα από την παράγκα)

- Τι λέει, μπογιατζήδες;

Χατζηαβάτης: Αγάδες!!

Καραγκιόζης: Αυγουλάδες;

Χατζηαβάτης: Άγγλοι, Γάλλοι, Πορτογάλοι!!!

Καραγκιόζης: (βγαίνει από την παράγκα) Πού πάνε οι παπαγάλοι; Αμάν ρε Χατζατζάρη, τι γκαρίζεις έτσι με τη γαϊδουροφωνάρα σου;

Χατζηαβάτης: Δεν γκαρίζω Καραγκιόζη μου, τελαλάω!!

Καραγκιόζης: Κόκορας είσαι και λαλάς;

Χατζηαβάτης: Βρε δεν λαλάω, τελαλάω τις διαταγές του Πασά!

Καραγκιόζης: Α, ναι! του Πατσά του ποδαράκια!

Χατζηαβάτης: Αχ βρε Καραγκιόζη μου, εσύ έχεις όρεξη για χωρατά, αλλά δεν ξέρεις τι θα γίνει σήμερα το βράδυ...

Καραγκιόζης: Τι θα γίνει ρε Χατζατζάρη;

Χατζηαβάτης: Το βλέπεις αυτό το δεντρί;

Καραγκιόζης: Πώς δεν το βλέπω! μήπως μας έχουν αφήσει και πολλά; Στην πόλη Χατζατζάρη πρέπει να ψάχνεις σαν τη βελόνα στ' άχυρα για να βρεις δέντρο! Στο τέλος θα κυκλοφορούμε μ' ένα δέντρο στην πλάτη για να αναπνέουμε!

Χατζηαβάτης: Καλά τα λες Καραγκιόζη μου, αλλά αυτό εδώ, δεν είναι συνηθισμένο δέντρο!

Καραγκιόζης: Και τι είναι ρε Χατζατζάρη, μαραμένο; Αφού κάθε πρωί το σκαλίζω, το ποτίζω, το περιποιούμαι! Μια φορά μάλιστα, πήγαν να χτίσουν ένα μολ και ήθελαν να το κόψουν και αλυσοδέθηκα πάνω του για δύο μέρες!!

Χατζηαβάτης: Καραγκιόζη μου, υπάρχει ένας μύθος, σύμφωνα με τον οποίο, όταν η απληστία του ανθρώπου φτάσει σε τέτοιο βαθμό που ο άνθρωπος αρχίσει να πουλά τις λίμνες, τις θάλασσες, τις ακτές, τα ποτάμια, τα δάση, τον ήλιο, τον αέρα, σα να ήτανε δικά του και όχι ολόκληρης της πλάσης, τότε Καραγκιόζη μου, τα πνεύματα του δάσους του ουρανού και της γης θα ξεσηκωθούν για να σταματήσουν τον άνθρωπο από αυτή την καταστροφή!

Καραγκιόζης: Τι λες ρε Χατζατζάρη, με τρομάζεις!!

Χατζηαβάτης: Αυτό που σου λέω Καραγκιόζη μου! Σήμερα το βράδυ, μόλις πέσει το σκοτάδι, ένα τέτοιο πνεύμα, ένα ξωτικό, θα στοιχειώσει αυτό το δέντρο Και όποιος περνά από κάτω, θα τον μεταμορφώνει!

Καραγκιόζης: Τι θα τον κάνει λέει;

Χατζηαβάτης: Θα τον μεταμορφώνει βρε! Θα του αλλάξει τα χέρια, τις μύτες, τις πλάτες, τα πόδια...

Καραγκιόζης: Θα τον στραμπουλάει δηλαδή!

Χατζηαβάτης: Πες το κι έτσι Καραγκιόζη μου! Θέλουν λέει τα πνεύματα του δάσους, ο άνθρωπος τη φύση, ήσυχη να την αφήσει! Γι' αυτό σου λέω Καραγκιόζη μου, πρόσεχε! Μόλις πέσει το σκοτάδι, κρύψου γρήγορα μες την παράγκα σου και μη βγεις μέχρι να ξημερώσει. Ας ελπίσουμε πως θα βάλουμε μυαλό και με το φως της μέρας που τα ξωτικά φεύγουν, δεν θα ξανάρθουν! Γεια σου Καραγκιόζη μου, πάω να τελαλήσω, να ειδοποιήσω τον

σου το κεφάλι, δεν ακούς κανέναν! τι έπαθες εδώ βρε, τι είναι αυτό στο κεφάλι σου, κερατάκια; (έχει ο Καραγκιόζης κάτι που προεξέχουν σαν κέρατα)

Καραγκιόζης: Αυτά εδώ;

Χατζηαβάνης: Ναι!

Καραγκιόζης: Όχι, είναι η καινούρια δορυφορική κεραία, για να πιάνω καλύτερα τα κανάλια, κοινοτική οδηγία Χατζατζάρη, γιατί πριν δεν έβλεπα καλά, και πρέπει να πληρώσω και 40 ευρώ!!

Χατζηαβάνης: Τρομάρα σου! Και το μακρύ σου χέρι, πού πήγε το μακρύ σου χέρι; (είναι κολλημένο με το σώμα)

Καραγκιόζης: Ένα έχει μείνει και παίζει κομπολόι. Χατζατζάρη, σήκω και φύγε, θα 'ρθει το ξωτικό, θα σε πιάσει και 'σένα!

Χατζηαβάνης: Αποκλείεται Καραγκιόζη μου, εμένα δεν με πιάνει!

Καραγκιόζης: Γιατί, τρέχεις γρήγορα;

Χατζηαβάνης: Όχι βρε! αλλά μου έχει πει η γιαγιά μου, πως επειδή είμαι σαββατογεννημένος, δεν με πιάνουν εμένα τα ξωτικά και οι νεράιδες!

Καραγκιόζης: Κι εγώ Σάββατο έχω γεννηθεί!

Χατζηαβάνης: Αποκλείεται Καραγκιόζη μου, αν είχες γεννηθεί Σάββατο, δεν θα σε έπιανε ούτε εσένα!

Καραγκιόζης: Καλά Χατζατζάρη, εγώ σου λέω σήκω και φύγε... (έρχεται το ξωτικό γρήγορα από το δέντρο, τους πιάνει και τους δύο και τους εξαφανίζει πάνω στο δέντρο - κατόπιν, τους κατεβάζει μεταμορφωμένους σε μία διπλή φιγούρα, χάρτινη που φαίνεται μαύρη, με ένα σώμα και δύο κεφάλια, που κοιτάζουν σε αντίθετες κατευθύνσεις, το ένα του Καραγκιόζη και το άλλο του Χατζηαβάνη)

Χατζηαβάνης: Καραγκιόζη!!! (τον φωνάζει)

Καραγκιόζης: Χατζηαβάνη!!!

Χατζηαβάνης: Σε ακούω, αλλά δεν σε βλέπω!!

Καραγκιόζης: Αμάν, βλέπω ένα ποδάρι με μπότα!

Χατζηαβάνης: Κι εγώ ένα ποδάρι ξυπόλυτο!! Καραγκιόζη μου μας κόλλησε;

Καραγκιόζης: Με ούχου, να μην ξεκολλάμε με τίποτα!!

Χατζηαβάνης: Και τι θα κάνουμε τώρα βρε Καραγκιόζη; Δύο άνθρωποι, δύο ποδάρια;

Καραγκιόζης: Τι θα κάνουμε ρε Χατζατζάρη, δύσκολοι καιροί είναι, οικονομία στα παπούτσια θα κάνουμε!!! (συνεχίζεται...)

Σπύρος Ξυπνητός

Ο Σπύρος Ξυπνητός με τον μπερντέ του «ΝΑΜΑΣΤΕ», μαζί με τον Λευτέρη Ζανθόπουλο και την ταινία του «Ο δραπέτης» (1993) και το ντοκιμαντέρ «Πού το πάει ο Καραγκιόζης;» (Παρασκήνιο 2013), καθώς και ο Δήμος Αβδελιώδης, είναι τακτικοί συνεργάτες του σχολείου μας σε ότι έχει σχέση με το Θέατρο Σκιών.

Ένα παλιό βιβλίο

Εχω πολλά βιβλία παλιά στη βιβλιοθήκη μου. Όλα έχουν την ιστορία τους και μου λένε πολλά πάρα πολλά. Όμως ένα, το πιο παλιό, είναι οικογενειακό μου κειμήλιο.

Για τον άλλον κόσμο μπορεί να μην αξίζει και τίποτε. Πολλοί, αν τύχαινε να το βρουν, θα το πετούσαν, ή το πολύ θα το έριχναν σε καμιά γωνιά, να το φάει η μούχλα. Για μένα όμως αξίζει πολύ.

Το ντύμα του είναι από παλιό ξύλο με δέρμα. Τι ξερό και αλύγιστο που είναι! Μοιάζει με παλιό, πολύ παλιό ελεφαντοκόκκαλο και κάπου-κάπου είναι φαγωμένο από το σκουλήκι. Μέσα τα φύλλα του είναι κιτρινισμένα και χοντρά σαν από δέρμα. Είναι γραμμένα με το χέρι με πένα από φτερό χήνας, και μελάνι από κικίδια βελανιδιάς. Τα γράμματα λίγο πολύ ξεθωριασμένα. Και οι εικόνες μέσα με το χέρι ζωγραφισμένες.

Το βιβλίο, που σας λέω, δεν είναι γραμμένο με το ίδιο χέρι. Παραδινόταν από πατέρα σε παιδί ως εμένα, και ο καθένας κληρονόμος έγραφε... θα ιδούμε τι έγραφε...

Τις τελευταίες σελίδες τις έγραφε ο προπάππος μου, ο παππούς μου και ο πατέρας μου. Το γράψιμο μοιάζει έτσι που λέει κανείς πως γράφτηκε από το ίδιο χέρι... Πάντα με πένα από φτερό χήνας κι ας βγήκαν οι ατσαλένιες πένες, που ξέρετε όλοι σας. Στο τέλος του σε μιαν ακρούλα μπόρεσα να γράψω κι εγώ:

Στα 1924 το πολίτευμα άλλαξε... Έχουμε Δημοκρατία.

Και στην αρχή στο πρώτο φύλλο που γράφει 1410... συμπλήρωσα 1410-1924.

Φανταστείτε αυτό το βιβλίο 514 χρονών! Έχει ως 600 σελίδες.

Καλά που δε λείπει καμιά απ' αυτές.

Πιστεύω πως θα θελήσετε να το διαβάσετε όλο το βιβλίο. Ίσως θα μου πείτε πως ένα τέτοιο βιβλίο έπρεπε να το τυπώσω. Αν τυπώνονταν όλα τα τέτοια βιβλία, ίσως να μην έμενε χαρτί και γι' άλλα. Έπειτα τέτοια βιβλία έχουν και πολλά οικογενειακά χρονικά, που δεν ενδιαφέρουν τον άλλο κόσμο. Το καθετί στον κόσμο έχει την ιστορία του, μα δεν τυπώνονται όλα...

Για χάρη σας αντιγράφω μερικά κομμάτια σκόρπια από το οικογενειακό μου αυτό κειμήλιο.

Αφήνω μερικά φύλλα. Ένα γράφει:

1416. Χανόμαστε. Τούρκικος στόλος παίρνει σκλάβους τους νησιώτες του Αιγαίου... Εμείς με τη βοήθεια του Θεού γλιτώσαμε...

1422. Το ακούμε κι απίστευτο μας φαίνεται. Οι Τούρκοι ζώσανε την Πόλη. Η Παναγιά, που την προστατεύει, να βάλει το χέρι της.

1430. Δεν προφτάσαμε να κλάψουμε το Μωριά και τη Θεσσαλονίκη, που την πάτησαν οι Τούρκοι, και βρήκε τρομερή συφορά τη Χίο. Οι Βενετσιάνοι μας ξεσπίτωσαν. Φεύγω με τα παιδιά μου για την Πόλη. Που αλλού να σωθώ;...

1445. Η συντέλεια του αιώνα πλησιάζει. Οι Τούρκοι νικούν παντού. Ο Μωριάς, η Στερεά, η Μακεδονία, τα νησιά, η Μικρά Ασία είναι στα χέρια τους. Στη Βάρνα κατάστρεψαν το χριστιανικό στρατό...

1448. Ανέβηκε στο θρόνο ο Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος. Είναι άγιος, ο Θεός μας λυπήθηκε...

1453. Συχωράτε με, Χριστιανοί και ο Θεός να σας συχωρέσει. Έφτασε η τελευταία μας ώρα. Ο Μωάμεθ έζωσε την Πόλη. Χανόμαστε.

1455. Με πολλές περιπέτειες σώθηκα στη Χίο με μια θυγατέρα κι ένα μου γιο. Γέρος πια περιμένω το θάνατο... ίσως και ησυχάσω.

1459. Οι δικοί μας στο Μωριά σκοτώνονται συναμεταξύ τους. Δεν φτάνουν οι Τούρκοι;

1571. Οι Τούρκοι είναι πικραμένοι. Έμαθαν πως ο στόλος τους χαλάστηκε στον Έπαχτο από τον Ιωάννη τον Αυστριακό.

Αφήνω πολλά φιλιά.

1669. Πάει κι η Κρήτη. Την πήραν οι Τούρκοι...

1687. Πάει κι ο Παρθενώνας. Μια μπόμπα του Βενετσιάνου Μοροζίνη τον γκρέμισε...

1707. Σήμερα στέλνω το μεγάλο μου παιδί στη Σμύρνη, στην Ελληνική Σχολή, που άνοιξε κει. Κάθε νέα ελληνική σχολή, που ανοίγει, μας παρηγορεί εμάς τους άτυχους ραγιάδες...

1759. Ακούμε πως η χολέρα θερίζει στην Ελλάδα...

1766. Ακούμε πως στο Μωριά άρχισε επανάσταση. Ο Θεός να τους βοηθήσει. Η Ρωσία έστειλε ανθρώπους γι' αυτόν το σκοπό...

1774. Έθαψα τον πατέρα μου. Φεύγω φαμελικά μ' ένα ψαριανό καίκι για την Οδησσό...

1790. Άνοιξα ένα μεγάλο εμπορικό στην Οδησσό. Ευτυχισμένη η χρονιά στα στάρια και θα στείλουμε κάμποσες καραβιές στην Ελλάδα. Μαθαίνουμε πως η Επανάσταση του Κατσώνη απότυχε... Λένε πως από πέρυσι έγινε στη Γαλλία μεγάλη Επανάσταση κι έδιωξαν τους τυράννους τους. Εμείς πότε θα διώξουμε τους δικούς μας;...

1798. Εμαυροφόρεσα κι εγώ και πολλοί άλλοι Έλληνες. Σκοτώθηκε ο Ρήγας ο Βελεστινλής...

1814. Έμαθα το μυστικό. Η φυλή ετοιμάζεται να επαναστατήσει. Ιδρύθηκε η Φιλική Εταιρεία...

1816. Φεύγω με μυστική αποστολή για την Πόλη. Από κει θα πάω στη Χίο να κατηγήσω κι άλλους. Το μαγαζί στην Οδησσό το πούλησα. Δεν χρειάζεται πια...

1821. Πέθανε ο πατέρας μου, αλλά δεν επένθησα. Έχουμε κρυφή χαρά. Η Επανάσταση άρχισε στη Βλαχία και στο Μωριά...

1822. (Μήνας Φλεβάρης). Μάθαμε πως τον περασμένο μήνα ψηφίστηκε στην Επίδαυρο το Δημοκρατικό πολίτευμα της Ελλάδας. Και 'μεις στη Χίο στεκόμαστε με σταυρωμένα τα χέρια!...

1822. (Μήνας Απρίλης). Μόλις και σώθηκα στη Σύρα. Χίο δεν υπάρχει πια. Τίποτε άλλο δεν έσωσα παρά τα ρούχα που φορώ και τούτο δω το οικογενειακό μου βιβλίο. Τι έγιναν οι άλλοι, ο Θεός το ξέρει.

1829. Βρίσκομαι στη Μεσσηνία. Δεν υπάρχει ούτε σπίτι, ούτε δέντρο, ούτε κλήμα. Συντρίμμια και κάψαλα. Φυτέψαμε ένα αμπέλι με τα παιδιά μου και μερικές συκιές. Πιστεύουμε πως τα βάνανά μας τελείωσαν.

1831. Σκότωσαν τον Καποδίστρια.

1833. Μάθαμε πως έφτασε ο βασιλιάς Όθωνας στ' Ανάπλι...

1843. Μάθαμε πως στις 3 του Τρυγητή έγινε στην Αθήνα Επανάσταση. Ο βασιλιάς Όθωνας αναγκάστηκε να δώσει στο λαό τις ελευθερίες του...

Αρκετά σας αντίγραφα.

Παναγής Δημητράτος

Οι πετόβιβλοι

Με σελίδες τους νικώ
και με μολύβια
Με λέξεις τους νικώ
και με παραμύθια.

Με ξύστρες και γόμες
θα φύγουν απ' εδώ
Δεν θα ξανάρθουν
στο σχολείο αυτό.

Κι αν είναι να 'ρθουν
τους δίνουμε μολύβια
Για να γράψουν
ωραία παραμύθια!

Βασιλική Γιαννούλη

Το βιβλίο του Παναγή Δημητράτου «Παιδικά Αναγνώσματα» (1932) κυκλοφόρησε σε εικονογράφηση Βασίλη Γερμενή τη χρονιά που χτίστηκε το σχολείο μας. Ακολούθησε και η 2η έκδοση του 1934, όμως αυτή τη φορά η δημοτική γλώσσα της 1ης έκδοσης έγινε καθαρεύουσα. Και τα δύο αναγνωστικά βρίσκονται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας.

Υπέρ του βιβλίου

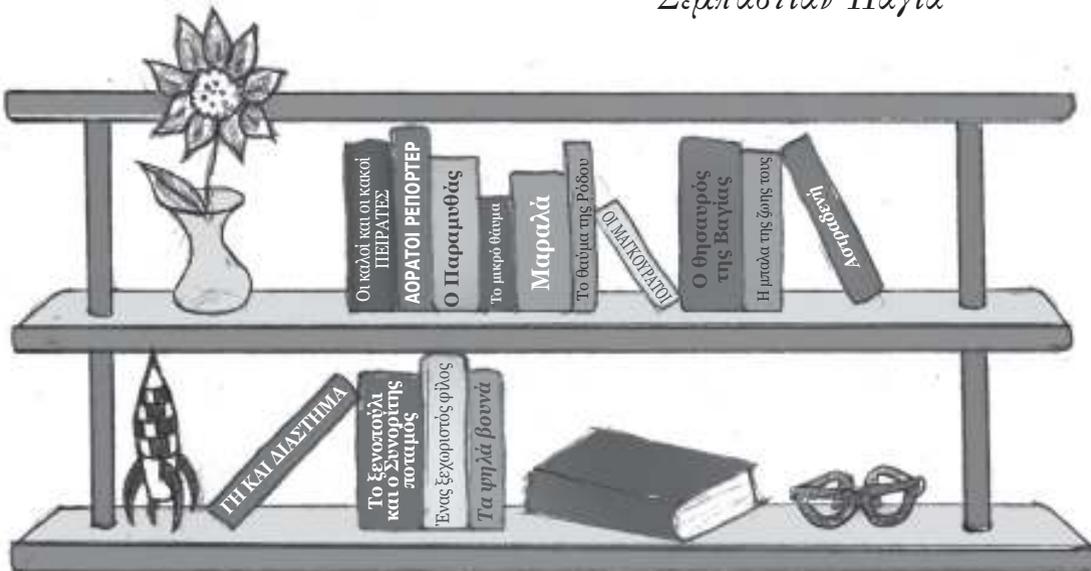
Υπάρχουν βιβλία τόσα πολλά
δεν έρχεται η τεχνολογία
Η κακιά που γεμίζει
με ταμπλέτες και κινητά.

Κι όταν έρθει
θα τα προστατεύω εγώ
Και θα βοηθάω τον κόσμο
Απ' το ίδιο το κακό.

Φτιάχνουν βιβλιοθήκες
για τα παιδιά
Κι άλλα σχολεία
να μαθαίνουν πολλά!

Τα παιδιά διαβάζουν
βιβλία πολλά
Κι όταν μεγαλώσουν
Θα 'ναι όλο χαρά!

Σεμπάστιαν Πάγια

Οι βιβλιοφάγοι

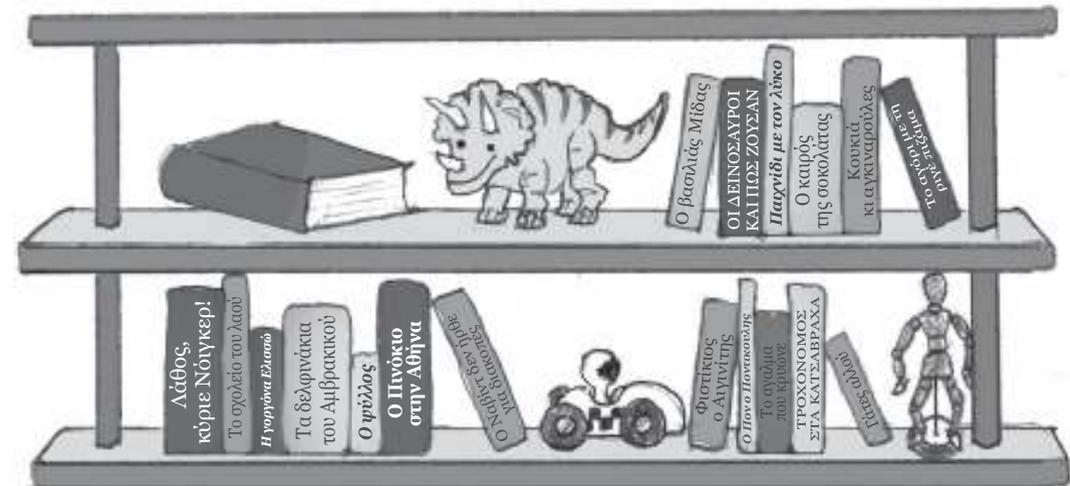
Είμαστε οι βιβλιοφάγοι
Τρώμε βιβλία πάνω κάτω
Και την κοιλιά μας γεμίζουμε.

Είμαστε οι βιβλιοφάγοι
Κάνουμε κακό, αρπάζουμε
Τα βιβλία και αντιγράφουμε
τα ποιήματα.

Είμαστε οι βιβλιοφάγοι
Και τρέχουμε γρήγορα
Είμαστε κακοί
Και βαριόμαστε πολύ!

Είμαστε οι βιβλιοφάγοι
Και θέλουμε
τον κόσμο
μας.

Ρόζα Σούσα

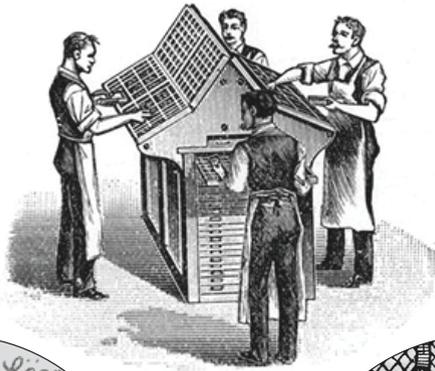
Βάλε τούρμπο

Παιδιά, παιδιά
Δείτε εδώ τι ωραία
Βιβλία υπάρχουν εδώ!

Ελάτε, ελάτε
να διαβάσουμε πολλά
ωραία βιβλία, καταπληκτικά!

Τρέξτε, τρέξτε με φόρα
Βάλτε τούρμπο στην ανηφόρα!
Ελάτε, ελάτε να τα δούμε
Να τα διαβάσουμε
Και να χαρούμε!

Νερελίνα Μαρίνοβα

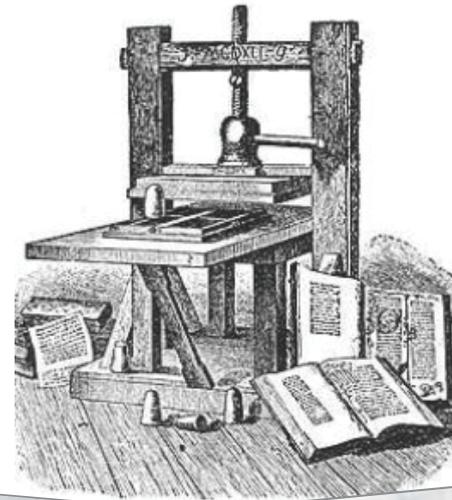

Όλο τρέλα!

Τα παιδιά που πετούν
Τόσο ωραία που περνούν
Διαβάζουν βιβλία πολλά
Και χαμογελούν... τρελά!

Πετούν ψηλά, ψηλά
Και πέφτουν χαμηλά
Διαβάζουν βιβλία και τελικά
Περνούν πάρα πολύ καλά!
Διαβάζουν βιβλία πολλά
Και χαμογελούν... τρελά!

Μάρκος Μαρίνι

Μ' ένα βιβλίο πετάω

Τα παιδιά που πετούν
Τι ωραία περνούν
Διαβάζουν βιβλία πολλά
Και πετούν πολύ ψηλά!

Τα βιβλία τα μαζεύουν
Τόσο πολύ που τα λατρεύουν
Έχουν βιβλία πολλά
Και χαμογελούν τρελά!

Πετούν, πετούν ψηλά
Και δεν πέφτουν χαμηλά
Τα βιβλία δεν τα πετάνε
Μόνο τα διαβάζουν και γελάνε!

Τζόσουα Ναουνγκαϊάν

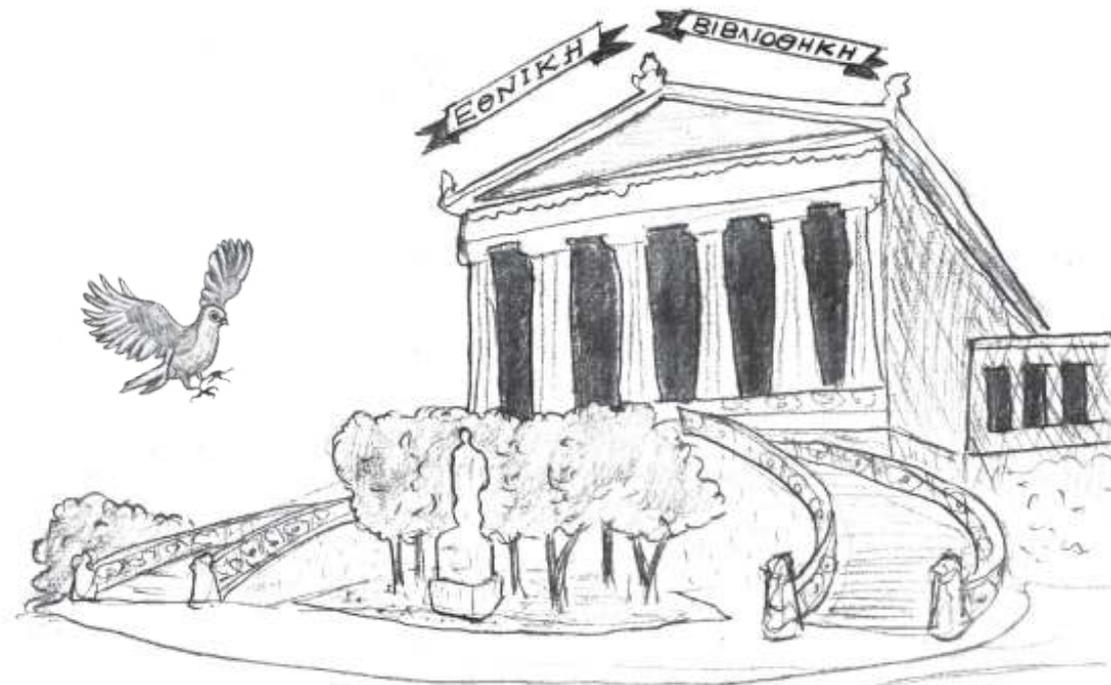
Τα βιβλία

Βιβλιάρικα μου μικρά
Όμορφα και καθαρά
Σας διαβάζω κάθε λεπτό
Και πολύ σας αγαπώ!

Άντερσεν, Στράνη και Φραγκεσκάκη
Είστε τόσο καλοί
Σας διαβάζω κάθε φορά
Και αισθάνομαι όλο χαρά!

Όλα τα βιβλία είναι καλά
Ωραία, φανταστικά και πραγματικά
Πάρε ένα βιβλίο κι εσύ
Να δεις τι είναι η ζωή!

Τζούλια Τζαφεράι

Το αυγό του κόσμου

Γνώση θα έλεγες το ασπράδι του κόσμου

ή

το πορτοκάλι να κάνει κούνια

με τον αέρα του χειμώνα;

Σε ρωτώ φύλακα του Παρθενώνα,

περιπατητή του Φιλοπάππου,

Όπως ρωτώ τον ήλιο

που κρατά στα χέρια του τη γη,

Αν,

Τα χρώματα είναι η αλήθεια ή η απάτη του αιώνα

Αν,

Το μυστικό βρίσκεται στο σκοτάδι ή το φως

Αν,

Τα μάρμαρα θα πρασινίσουν τώρα την άνοιξη

ή

Θα γείρουν σα θλιμμένος ποιητής της Ακαδημίας;

- Να ρωτάς είναι σα

να χωρίζεις στα δυο

το δέντρο

από τα φύλλα που έριξε,

το βασικό από το συμπληρωματικό,

τα μάτια από τον βόμβο που ακούς.

Και να στριφογυρνάς εκεί στη μέση

Του δίσκου του Νεύτωνα

Και να κάνεις το άσπρο ρόδα ποδηλάτου.

Θα μείνει η γνώση του πράγματος

Λίμνη

να κοιτάζεις μέσα σε αυτή

Με νονά τη φωνή να λέει

το κίτρινο καθαρό, το μπλε συναίσθημα

και το κόκκινο εργάτη.

Μη με ρωτάς περισσότερο,

«τα σπίτια έχουν κι αυτά το χρώμα τους»,

το είπε ο ποιητής

κι από τότε ψάχνουμε το ζωγράφο τους για τον ουρανό.

Μπάμπης Μπαλτάς

Η μπογιά

Ζωντάνεψα τους τοίχους
φωνή τους έδωσα
πιο φιλική να γίνουν συντροφιά
Κι οι δεσμοφύλακες ζητούσαν
να μάθουνε που βρήκα την μπόγια.

Οι τοίχοι του κελιού
το μυστικό το κράτησαν
κι οι μισθοφόροι ψάξανε παντού
Όμως μπόγια δεν βρήκαν.

Γιατί στιγμή δεν σκέφτηκαν
στις φλέβες μου να ψάξουν.

Αλέξανδρος Παναγούλης

Η τσάντσα
της οδού
Μπουμπουλίνας

Στένσιλ του
Banksy

Θα 'ρθει καιρός

Θα 'ρθει καιρός που θ' αλλάξουν τα πράγματα.
Να το θυμάσαι Μαρία.
Θυμάσαι, Μαρία, στα διαλείμματα εκείνο το παιχνίδι
που τρέχαμε κρατώντας τη σκυτάλη
- μη βλέπεις εμένα - μην κλαις. Εσύ είσ' η ελπίδα
άκου θα 'ρθει καιρός
που τα παιδιά θα διαλέγουνε γονιούς
δεν θα βγαίνουν στη τύχη.
Δεν θα υπάρχουνε πόρτες κλειστές
Με γερμένους απ' έξω.
Και τη δουλειά
Θα τη διαλέγουμε
Δεν θα 'μαστε άλογα να μας κοιτάνε στα δόντια
Οι άνθρωποι - σκέψου! - θα μιλάνε με χρώματα
κι άλλοι με νότες.
Να φυλάξεις μονάχα
Σε μια μεγάλη φιάλη με νερό
Λέξεις κι έννοιες σαν κι αυτές
απροσάρμοστοι - καταπίεση - μοναξιά - τιμή - κέρδος -
εξευτελισμός
Για το μάθημα της ιστορίας.
Είναι, Μαρία - δεν θέλω να λέω ψέματα -
Δύσκολοι καιροί.
Και θα 'ρθουνε κι άλλοι.
Δεν ξέρω - μην περιμένεις κι από μένα πολλά -
Τόσα έζησα τόσα έμαθα τόσα λέω
Κι απ' όσα διάβασα ένα κρατάω καλά:
«Σημασία έχει να παραμένεις άνθρωπος».
Θα την αλλάξουμε τη ζωή!
Παρ' όλα αυτά, Μαρία.

Κατερίνα Γώγου

Τ' αηδόνι

Κάποιο βραδάκι του Μαγιού,
μες της χρονιά κρυμένο
το πιο μονάχο της χρονιάς,
κι ίσως το πιο θλιμμένο,

την ώρα που ετοιμάζονταν
να κοιμηθούν οι κλώνοι,
δίχως αιτία, ξαφνικά,
τρελάθηκε τ' αηδόνι!

Πολλές φορές, αναγερτοί
στον πλάτανο αποκάτου
ακούγαμε τις τρίλιες του
και τα πιπίσματά του

συχνά πάλι, γυρίζοντας
τις ώρες που βραδιάζει,
τ' ακούσαμε, τις πιο γλυκές
στροφές του ν' αραδιάζει:

μα σαν εκείνη τη βραδιά,
σ' εκείνο το πλατάνι,
τέτοιο τραγούδι ξόφρενο
ποτέ δεν είχε κάνει...

Κι όπως τραβούσα πάρωρα,
στη μοναξιά του δρόμου,
αναπολώντας μυστικά
δεν ξέρω ποιον καημό μου,

πουλάκι του μεσουνητιού,
πουλάκι της ερήμου,
ήρθ' η φωνή σου, σύχαρα,
και πήρε την ψυχή μου...

Κι ήταν η νύχτα διάφανη,
κι έλαμπε αγάλια η πούλια
είχαν σωπάσει, από νωρίς,
τ' άλλα τα νυχτοπούλια,

και μεσ' απ' τα άστρα τα νωθρά,
που φέγγαν σα βελούδα,
όλ' η νυχτιά, παθητικά,
σου φώναζε: Τραγούδα!

Κι ήμουν κι εγώ και σ' άκουγα,
χωρίς να σε χορταίνω,
το βράδυ που τρελάθηκες,
πουλάκι αγαπημένο.

Ναπολέον Λαπαδιώτης

Νυχτερινό

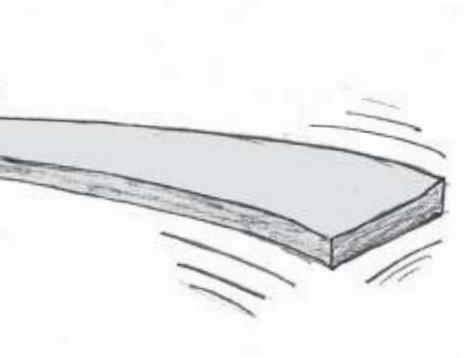
Ένα φεγγάρι πράσινο, μεγάλο,
που λάμπει μέσ' τη νύχτα - τίποτ' άλλο.
Μια φωνή γρικιέται μες στο σάλο
και που σε λίγο παύει - τίποτ' άλλο.
Πέρα μακριά, κάποιο στερνό σινιάλο
του καραβιού που φεύγει - τίποτ' άλλο.
Και μόνον ένα παράπονο μεγάλο
στα βάθη του μυαλού μου. - Τίποτ' άλλο.

Ναπολέον Λαπαδιώτης

Καλοκαίρι

Παιδικό

Θα ζωγραφίσω ένα καράβι
με μια κόκκινη μπογιά
που το φουγάρο του θ' ανάβει
και θα μας παίρνει μακριά.

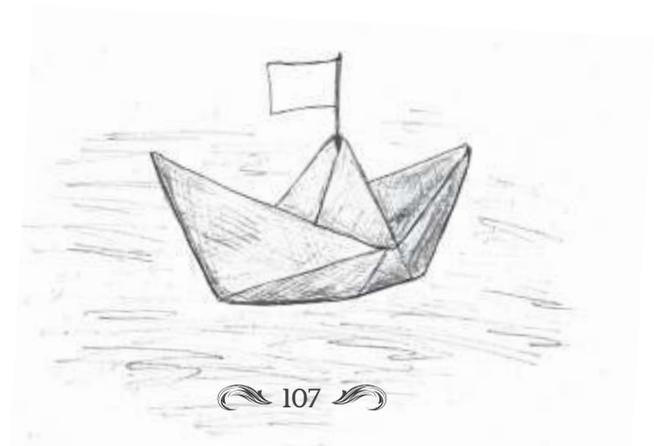
Θα σου χαρίσω ένα αστέρι
να το καρφώσεις τα μαλλιά
κι όταν με πιάνεις απ' το χέρι
θ' αναβοσβήνει χαρωπά.

Θα σ' ανεβάσω στην τραμπάλα
να με κοιτάς από ψηλά
μ' αυτά τα μάτια τα μεγάλα
που μου ραγίζουν την καρδιά.

Μύρισε ο κόσμος καλοκαίρι
κι εσύ γελάς μες στους αγρούς
κατάλευκος σαν περιστέρι
και μ' απαλύνεις τους καημούς.

Κύριε της Νύχτας λίγο στάσου
τώρα που έρχεσαι σιμά
κάτι πού μοιάζει με ζωή
Και με ζητά.

Παντελής Ροδοστόγλου

Στον Πειραιά

ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ έφτασα! Με λαχτάρα περίμενα καιρό τώρα, αυτή τη στιγμή που θα 'μπαινα στο μεγάλο λιμάνι του Πειραιά. Μα τι φουρτούνα περάσαμε! Τι αγριοβοριάς ήταν εκείνος! Το βαπόρι φορτωμένο ανθρώπους, ζώα, κοφίνια με πορτοκάλια, εμπορεύματα κάθε λογής, σ' όλο το ταξίδι χοροπηδούσε. Μια έγερνε δεξιά, μια ζερβά, σαν κούνια μικρού παιδιού, μια βουτούσε μπρος, σα να 'θελε να πάρει δύναμη να σκίσει τα κύματα και να περάσει και μια έγερνε πίσω σα νικημένο.

Και τι κακό, τι θόρυβος! Μηχανές αγκομαχούσαν, αλυσίδες κουδούνιζαν, ξάρτια έτριζαν, πόρτες ανοιγόκλειναν, κάσες έπεφταν, τα ζώα παραπατούσαν και μούγκριζαν κι οι άνθρωποι, όσοι είχαν δουλειά και δεν μπορούσαν να μείνουν ξαπλωμένοι στα κρεβάτια τους, παράπεφταν εδώ και κει σα μεθυσμένοι...

Κάποια στιγμή μου φάνηκε πως το βαπόρι σταμάτησε. Πετάχτηκα πάνω, φόρεσα το πανωφόρι μου και βγήκα στο κατάστρωμα, που ήτανε μούσκεμα από τα κύματα. Είχαμε φτάσει μπροστά στο λιμάνι του Πειραιά.

Το κατάστρωμα γέμισε κόσμο.

Σαν κάποιος να τους διάταξε, βγήκαν όλοι απάνω να χαζέψουν, που θα μπαίναμε μέσα. Το βαπόρι δεν είχε σταθεί, μόνο είχε κόψει το δρόμο του. Οι μηχανές άρχισαν πάλι σιγά τη δουλειά τους. Ήσυχα - ήσυχα περάσαμε ανάμεσα από δύο φανάρια. Μπήκαμε στο λιμάνι.

Παραμέσα από τα φανάρια η θάλασσα πλάταινε, φαινόταν σα μια μεγάλη λίμνη.

Κοίταξα πέρα. Τι να δω! Δάσος τα φουγάρα και τα κατάρτια! Ποτέ μου δεν είχα δει τόσα πολλά πλοία μαζεμένα να καπνίζουν, να σφυρίζουν, να μανουβράρουν, να σαλπάρουν.

Τώρα ξεχώριζα και τα ονόματά τους γραμμένα με μεγάλα γράμματα στην πλώρη τους: «Ελένη», «Ιθάκη», «Άνδρος», «Παναγία» και τόσα άλλα. Και τι βάρκες! πλήθος βάρκες, αμέτρητες βάρκες πήγαιναν κι έρχονταν. Και πόσες κολλημένες πλάϊ στα πλοία, που φαίνονταν σα μικρά-μικρά κλωσσοπούλια κοντά στη μάνα τους.

Και πόσες μαούνες φορτωμένες βαρέλια, σακιά, κιβώτια, κάρβουνα, σιτάρια, βυθισμένες στο νερό ως τα χείλια τους από το βάρος.

Από το άλλο πλευρό του βαποριού μας ακούω χτυπιές, πολλές ρυθμικές χτυπιές. Περνώ από κει. Αντίκρυ μου εργάτες καθισμένοι σε σανίδες κρεμασμένες στα πλευρά ενός μεγάλου βαποριού, κι άλλοι ορθοί απάνω σε σταυρωτά καρφωμένες σανίδες, που έπλεαν στο νερό, σφυροκοπούσαν αδιάκοπα τα πλευρά του πλοίου, σα να ζητούσαν να τους ανοίξουν. Με τα σφυριά τους ξεκολλούσαν τα παλιωμένα χρώματα για να το ξαναβάψουν. Τι δουλειά, τι κίνηση, σε μια τόση δα γωνιά της θάλασσας!

ΜΑ ΤΩΡΑ να που το βαπόρι μας κοντοστάθηκε. Δε στάθηκε, έκανε πίσω κι η θάλασσα ασπρολόγησε γύρω από τους αφρούς.

Έπειτα πάλι εμπρός και πάλι πίσω, ώσπου γύρισε την πρύμη του κατά το μόλο, για να ρίξει την άγκυρα και να δέσει κάβο. Την ίδια στιγμή ένα κοπάδι βάρκες χύθηκαν κατά πάνω μας.

Μου θύμισαν τους Σαρακηνούς, που από χίλιες μεριές ορμούσαν να κουρσέψουν κανένα μεγάλο εμπορικό ιστιοφόρο το Μεσαίωνα.

Σε λίγο οι βάρκες είχαν ψαθώσει γύρω μας τη θάλασσα.

Οι βαρκάρηδες στο λεφτό σκαρφάλωσαν απάνω στο βαπόρι: «Βάρκα δω», «Βάρκα για έξω» και πήγαιναν κι έρχονταν κουβαλώντας βαλίτζες, καλάθια, μπόγους, έπιπλα, ότι πεις. Κι ο κόσμος άρχιζε να κατεβαίνει από τις σκάλες στις βάρκες και μιά-μιά που γέμιζε, έφευγε.

Κατέβηκα κι εγώ σε μια βάρκα και σε λίγο πατούσα στην προκουμαία του Πειραιά.

Εδώ πάλι άλλη κίνηση. Τι κόσμος, πως πάει κι έρχεται! Ζαλίζεσαι να τον βλέπεις.

Έβγαλα από την τσέπη μου ένα χαρτάκι, που είχα απάνω γραμμένη τη διεύθυνση του θείου μου, που πουλάει τυριά στον Πειραιά. Κοίταξα το δρόμο και τον αριθμό και ρώτησα κάποιο διαβάτη.

Δεν πέρασε πολλή ώρα κι είχα φτάσει κιόλας, ρωτώντας, στο μαγαζί του κάπου εκεί κοντά στην αποβάθρα.

ΞΑΠΛΩΜΕΝΟΣ τώρα σ' ένα κρεβάτι, στου θείου μου το σπίτι, ξεκουράζομαι ύστερα από το ταξίδι. Ξεκουράζομαι και στο νου μου έρχεται το χωριό μου. Έχει αλήθεια και το χωριό μου λιμάνι,

το Μεγαλιμένα, έτσι είναι τ' όνομά του. Μα δεν είναι αληθινά μεγάλος ο Μεγαλιμένας.

Ούτε ένα βαπόρι δε θα μπορούσε μέσα 'κει να κινηθεί. Θαρρείς και ζάρωσε λιγάκι η ακρογιαλιά, χώθηκε η θάλασσα μέσα στη ζαρωματιά και να σου τον ο Μεγαλιμένας μας. Κανείς στο χωριό μας, δε θα θυμόταν να 'πιασε ποτέ βαπόρι στο λιμάνι μας εκείνο.

Μα τι μ' αυτό; Μήπως δεν είχε και κείνο το στόλο του; Στα καταγάλανα και κατακάθαρα νερά του ήταν αραγμένες πέντ' έξι βαρκούλες, που μ' αυτές οι χωριανοί μας ψάρευαν χταπόδια στην ακροθαλασσιά. Και 'μεις τα παιδιά όλο το καλοκαίρι απ' αυτές πηδούσαμε στη θάλασσα, για να κάνουμε μακροβούτι.

Κι όμως από το χωριό μας, που ήταν στη ρίζα του βουνού, πάνω στην πλαγιά, σ' ένα ξερότοπο, ως μισή ώρα μακριά από τη θάλασσα ήταν πολλοί ναυτικοί. Δεν ήταν σπίτι, που να μην έχει και κάποιο θαλασσινό, ναύτη ή θερμαστή ή καμαρότο ή μηχανικό ή καπετάνιο. Και οι γέροι του χωριού μας, οι περισσότεροι, είχαν γυρίσει ταξιδεύοντας όλο τον κόσμο.

Πόσες φορές δεν τους άκουσα τα καλοκαίρια, στον ίσκιο μιας φουντωτής ελιάς, που είναι καταμεσής του χωριού, να διηγούνται όμορφες ιστορίες από τα μακρινά τους ταξίδια!

Είχανε γυρίσει όλο τον κόσμο. Και που δεν είχαν πάει, και τι δεν είχαν ιδεί τα μάτια τους. Και τι φουρτούνες, τι κινδύνους, τι ναυάγια, τι βάσανα στη ζωή τους τη θαλασσοδαρμένη δεν πέρασαν. Και όμως την αγαπούσαν ακόμη τη θάλασσα.

- Την αγαπάμε την πικροθάλασσα, έλεγε μια μέρα ένας γεροαπόμαχος, την αγαπάμε όπως αγαπάει ο γεωργός τ' αμπέλι του κι ο τσοπάνος το κοπάδι του.

- Την αγαπάμε, κουμπάρε, από βυζασταρούδια, σαν τα μωρά τη μάνα τους, αποκρίθηκε άλλος. Κάτω κει στο Μεγαλιμένα μάθαμε να κολυμπάμε, να τραβάμε κουπί και ν' αγαπάμε τη θάλασσα από τσουδάκια.

- Και μεις το ίδιο, παππούλη, του αποκρίθηκα εγώ, που άκουσα την κουβέντα.

ΕΠΕΙΤΑ πέρασε από το νου μου όλη η ιστορία του Πειραιά, μια ιστορία τριών χιλιάδων χρόνων. Στην πιο παλιά εποχή ο Πει-

ραιάς ήταν ένα ξερνήσι ακατοίκητο. Το χώριζε από τη στεριά μια ρηχή θάλασσα. Θα το 'λεγαν τότε «περαιά», που θα πει: απόπερα, αντίκρυ. Μα με τα χρόνια ο Κηφισός, με τα χρώματα που κατέβαζε, το ένωσε σιγά-σιγά κι έκαμε τη ρηχή θάλασσα στεριά, γεμάτη βαλτονέρια.

Όταν άρχισαν οι περσικές επιδρομές στην Ελλάδα, οι Αθηναίοι λιμάνι τους είχαν το Φάληρο. Εκεί ήταν τα αραξοβόλια των πολεμικών τους. Στου Πειραιά το λιμάνι μέσα δεν άραζαν παρά μόνο εμπορικά για μεγαλύτερή τους ασφάλεια.

Ο Θεμιστοκλής όμως, γεννημένος θαλασσινός, κατάλαβε την αξία που είχε το λιμάνι του Πειραιά, εξήγησε την ιδέα του στους συμπατριώτες του κι έτσι βάλθηκαν να τον οχυρώσουν. Ένα τείχος χοντρό χτίστηκε τότε από τον Πειραιά ως την καστροκλεισμένη Αθήνα κι άλλο ένα από το Φάληρο. Έτσι Φάληρο, Πειραιάς κι Αθήνα τειχογυρίστηκαν μέσα στα «μακρά τείχη». Σε ώρα πολέμου έκλειναν και την είσοδο του λιμανιού με χοντρές αλυσίδες από τη μια μεριά στην άλλη, για να μη μπορούν εχθρικά πλοία να μπουν μέσα. Έτσι ήταν από παντού ασφαλισμένοι.

Με τον καιρό χτίσανε ναυπηγεία, αραξοβόλια, ναούς και τα στολίσανε με αγάλματα.

Σπίτια χιλιάδες χτίστηκαν γύρω στο λιμάνι και δρόμοι πλατιοί το ένωσαν με την Αθήνα.

Πέρασαν αιώνες. Οι Αθηναίοι έχασαν τη δύναμή τους. Οι Ρωμαίοι τους στενοχωρούσαν. Κάλεσαν το βασιλιά του Πόντου, το Μιθριδάτη, για βοηθό. Μα οι Ρωμαίοι πολιορκήσαν τα μακρά τείχη, πάτησαν τον Πειραιά και τον κατάστρεψαν.

Από τότε το λαμπρό λιμάνι ερημώθηκε.

Ήρθαν έπειτα οι Φράγκοι, οι Βενετσιάνοι, οι Τούρκοι. Ο Πειραιάς είχε πια χαθεί, ξεχάστηκε και το όνομά του.

Οι Βενετσιάνοι τον έλεγαν: «Πόρτο Λεόνε», οι Τούρκοι «Ασλάν Λιμάνι», δηλ. Λιονταρολίμανο, γιατί στην ακρογιαλιά του στεκόταν ένα μεγαλόπρεπο λιοντάρι από τα παλιά χρόνια, ώσπου μια μέρα οι Βενετσιάνοι το κατέβασαν κι αυτό από τη βάση του, το φόρτωσαν σ' ένα καράβι τους και το πήγαν και το έστησαν στην πατρίδα τους, τη Βενετία.

Έπειτα ήρθε η επανάσταση του 1821.

Την εποχή αυτή στη θέση του παλιού πολυάνθρωπου Πειραιά δε βρισκόταν άλλο από ένα χάνι για τους θαλασσιούς, που έμπαιναν στο λιμάνι του. Και κοντά στο χάνι αυτό μια καλύβα για τον Τούρκο τελωνοφύλακα, που είσπραττε φόρους από τα καΐκια.

Ένας αιώνας πέρασε από τότε κι ο Πειραιάς αναστήθηκε. Το χάνι με την καλύβα του Τούρκου τελωνοφύλακα έγινε μια μεγάλη πολιτεία, που χάνεσαι μέσα σ' αυτή.

ΤΗΝ άλλη μέρα πρωί-πρωί με ξύπνησαν οι σφυριξίες των βαποριών και των εργοστασίων κι οι φωνές των μικροπωλητών. Ο θεός μου μπήκε στην κάμαρά μου και με ρώτησε:

- Ε, πώς σου φαίνεται ο Πειραιάς;
- Μήπως τον είδα ακόμη θείε;
- Δίκιο έχεις, μου αποκρίθηκε. Τώρα στις γιορτές, που το μαγαζί θα μένει πότε και πότε κλειστό, θα σε γυρίσω να τον δεις. Θα πάμε και στην Αθήνα.

Έτσι κι έγινε. Ο θεός μου, περίεργος όπως ήταν, ήξερε χίλια πράματα να μου πει και να μου δείξει. Πήγαμε στο τελωνείο, στο βασιλικό περίπτερο, που είναι δεξιά μπαίνοντας στο λιμάνι, περάσαμε αντίκρυ στο σταθμό του σιδηροδρόμου Λαρίσης, περάσαμε από τα ναυπηγεία του Βασιλειάδη, που καθαρίζουν και επισκευάζουν τα πλοία, γυρίσαμε τη συνοικία των εργοστασίων με τις ψηλές καπνοδόχες, περάσαμε στη Δραπετσώνα στο υαουργείο κι είδα πως λιώνουν το γυαλί, πως κάνουν τα μπουκάλια και τις νταμιτζάνες φουσώντας με ένα μακρύ σωλήνα, πως φτιάνουν τα ποτήρια και τα στολίζουν με λουλούδια, μπήκαμε σε υφαντήρια, σε αλευρόμυλους...

Ανεβήκαμε και στην Αθήνα τρεις τέσσερις φορές με τον ηλεκτρικό σιδηρόδρομο.

- Ζέρεις, μου λέει καθώς γυρίζαμε μια από τις πολλές φορές από την Αθήνα, ο θεός μου. Η Αθήνα είναι δυο φορές μεγαλύτερη σε κόσμο από τον Πειραιά τη νύχτα. Μα την ημέρα είναι ίδιες.

- Πώς αυτό, θείε;

- Να γιατί είναι χιλιάδες εκείνοι που κατοικούν στην Αθήνα και δουλεύουν όλη μέρα στον Πειραιά, στα εργοστάσιά του, στο λιμάνι του, στο τελωνείο του. Συλλογίσου, πως τα μισά σχεδόν απ' όλα τα μεγάλα εργοστάσια της Ελλάδας βρίσκονται στον Πειραιά. Λογάριασε ακόμα πως μπαίνουν στο λιμάνι μέσα 12.000 βαπόρια και ιστιοφόρα κάθε χρόνο και φεύγουν άλλα τόσα για το εσωτερικό και το εξωτερικό, που θα πει πως 35 πλοία μικρά και μεγάλα πάνε κι έρχονται καθημερινά. Σκέψου τώρα τι κόσμος φεύγει μ' αυτά! Λένε πως ένα εκατομμύριο επιβάτες το χρόνο περνούν από τον Πειραιά. Βάλε τώρα και δυο εκατομμύρια τόνους εμπορεύματα, που φορτώνουν ή ξεφορτώνουν και θα καταλάβεις τι κόσμος δουλεύει, τι κίνηση έχει αυτό το λιμάνι!

- Και όλο αυτό, θείε σ' εκατό χρόνια μέσα έγινε. Στην επανάσταση δεν είχε εδώ παρά ένα χάνι και μια καλύβα Τούρκου τελωνοφύλακα.

- Μήπως κι η Αθήνα παιδί μου, ήταν τίποτα; Ένα μικρό χωριό.

- Ναι, ναι, ένα χωριό συμμαζεμένο κάτω από την Ακρόπολη, που το 'κρυβε ο ίσκιος της.

- Στην Πλάκα που λέμε. Αυτή ήταν η Αθήνα. Μα, βλέπεις, έγινε πρωτεύουσα σαν ήρθε ο βασιλέας Όθωνας, έγιναν υπουργεία, μαζεύτηκαν υπάλληλοι, στρατός, φοιτητές. Κοντά σ' αυτούς ήρθαν έμποροι, άνοιξαν μαγαζιά, έχτισαν εργαστήρια, σπίτια ξενοδοχεία. Μεγάλωσε η Αθήνα. Κι όσο περισσότερο ο κόσμος στην Αθήνα, τόσο μεγάλωνε η κίνηση στον Πειραιά. Τα καράβια πήγαιναν κι ερχόντουσαν. Τόσος κόσμος παιδί μου, πως θα ζούσε; Ο τόπος

Οι ψαράδες

Ένας δράκος κι ένας γίγας
ζούσανε σ' ένα νησί.
Το γίγαντ' άκουγε ο δράκος
πάντα σαν καλό παιδί.

Όταν πείναγε ο δράκος
μούγκριζε τρομακτικά
και τον έστελνε ο γίγας
ψάρια να βρει στα βαθιά.

Έτσι, όμως οι ψαράδες
έμεναν χωρίς φαΐ,
αφού ο γίγαντας και ο δράκος
δεν αφήναν ψάρι στο νησί.

Όμως, να που κάποια μέρα
φτάνει ο Παραμυθάς
και ο γίγαντας κι ο δράκος
χάθηκαν απ' το νησί μεμιάς.

Νίκος Πιλάβιος

Ο Νίκος Πιλάβιος ήταν μαθητής του σχολείου μας. Είναι ο αγαπημένος «Παραμυθάς» των παιδιών, η χαριτωμένη φιγούρα του ασπρομάλλη παππού που ξεναγεί τα παιδιά σε άγνωστα μέρη και τους μιλά στην ψυχή, μεταμορφώνοντας το χρόνο. Τα βιβλία του κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Ψυχογιός. Τη σχολική χρονιά 2013/2014 τα βιβλία του στη βιβλιοθήκη της τάξης έγιναν ανάρπαστα!

φτωχός, δεν έκανε παρά λίγο λάδι και λίγο κριθάρι. Έπρεπε όλα να τα φέρνουν από άλλα μέρη, ελληνικά ή ξένα. Πώς θα 'καναν; Μεγάλωσε λοιπόν η δουλειά του λιμανιού και μεγαλώνοντας το νταραβέρι, άρχιζαν να χτίζουν, ποιος αποθήκη, ποιος μαγαζί, ποιος στάβλο για τα ζώα - τότε δεν υπήρχαν ούτε τραίνα, ούτε αυτοκίνητα - ποιος σπίτι, ποιος ξενοδοχείο για τους ταξιδιώτες, ποιος εργαστήριο για τις επισκευές των караβιών. Έτσι γίνηκε η ερημιά πολιτεία, που τη βλέπεις και τη χαίρεσαι.

Μεγάλωσαν αυτές οι δύο πολιτείες, παιδί μου, σα δύο αδέρφια. Τώρα θα 'χουν κι οι δυο ως εφτακόσιες χιλιάδες κόσμο και κοντεύουν να ενωθούν.

- Αλήθεια, θείε, καθώς ερχόμαστε από την Αθήνα στον Πειραιά, παντού υπάρχουν σπίτια.

- Δεν είναι τόσο πυκνά σα μέσα στην πόλη, αλλά με τον καιρό θα πυκνωθούν, που δε θα ξέρει κανείς ως που φτάνει ο Πειραιάς κι από πού αρχίζει η Αθήνα. Θα γίνουν μια οι δυο πολιτείες.

- Μα ξέρεις και κάτι άλλο, μου είπε ο θεός μου, καθώς βγαίναμε από το τραίνο. Ο Πειραιάς την κίνησή του δεν τη χρωστάει μόνο που γειτονεύει με τη πρωτεύουσα. Τη χρωστάει και σε κάτι άλλο. Εσύ θα το ξέρεις, μου λέει, που πέρασες το σχολείο κι έχεις διαβάσει το χάρτη. Ο Πειραιάς είναι το πιο κεντρικό λιμάνι της Ελλάδας, βρίσκεται στην καρδιά της. Όλα τα άκρα της Ελλάδας, απέχουν πάνω κάτω το ίδιο από τον Πειραιά. Τα παράλια της Μακεδονίας κι η Κρήτη. Τα νησιά του Αιγαίου κι η Πελοπόννησος. Μόνο τα παράλια του Ιονίου ήταν μακριά. Έπρεπε να κάνεις γύρω την Πελοπόννησο για να πας. Μα άνοιξαν τη διώρυγα στην Κόρινθο κι έτσι σίμωσαν και κείνα. Σε είκοσι - εικοσιπέντε ώρες το πολύ έρχεσαι απ' όποιο λιμάνι θέλεις. Και μόνον αυτό; Μήπως στη στεριά δεν είναι το ίδιο; Από τον Πειραιά ξεκινούν όλες οι μεγάλες σιδηροδρομικές γραμμές. Η γραμμή που φέρνει βόλτα την Πελοπόννησο κι η γραμμή που πάει στη Λάρισα και στη Θεσσαλονίκη.

- Ας ήταν συλλογίστηκα εγώ, κι ο Μεγαλιμένας ο δικός μας σε μια τέτοια θέση, να 'χει κοντά του και την πρωτεύουσα και θα 'βλεπες, αν δε θα ήταν το πρώτο λιμάνι στην Ελλάδα.

Παναγής Δημητράτος

Αλί

Ο Αλή μαθαίνει που 'ναι το Ισλάμ
κουβέρτα κουρέλι προσκυνάει τον Αλλάχ
μπουζούκια και ντίσκο ρατσισμό αλά Γκρεκ
Κι ο Αλή μαθαίνει ντεμέκ

Από την άλλη θρησκεία προσγειώθηκε εδώ
φοράει κελεμπία μια και γραβάτα καρώ
Στο Αράμπια είναι να μη σε πάει ο ύπνος θα ξημερώσεις
αλλού
κι έτσι ο Αλή ματώνει παντού

Αλί αλί Αλί αλί Αλί αλί μονο που
ο Αλή ματώνει παντού

Σέρβιρε coffee ξενε που πάς
στο αλλοδαπών ευθεία
με ολίγη από τας κεμπάπ
κι όλα μοιάζουν οικεία προς ανατολάς
μα τώρα κυρίες και κύριοι
ο Αλή ματώνει για μας

Αλί αλί Αλί αλί Αλί αλί μονο που
ο Αλή ματώνει για μας
ο Αλή ματώνει για μας

Παύλος Σιδηρόπουλος

Αθήνα της Αθηνάς

Αθήνα μου ωραία
Αθήνα μου τρανή
Έχεις τον Περικλή
Να σε προστατεύει και να σε οδηγεί!

Έχεις εσύ τον Παρθενώνα
Έργο ιδανικό
Μένει στον αιώνα
Πρότυπο, παγκόσμιο, μοναδικό!

Μοιάζεις με σχολείο
Που σπουδάζουν άνθρωποι σοφοί
Τις τραγωδίες, τις κωμωδίες, τα θεατρικά
Μένουν για πάντα εκεί!

Τζούλια Τζαφεράι

Τη σχολική χρονιά 2013/2014 η Παναγιώτα Κορτέση και η Αλεξάνδρα Χαριτίδου, απόφοιτες του τμήματος της Φιλοσοφίας, μαζί με τους δασκάλους της δ' τάξης Μπάμπη Μπαλτά και Αθηνά Καρανάση υλοποίησαν ένα πρόγραμμα με 5 συναντήσεις «Φιλοσοφία για Παιδιά». Στο πλαίσιο του προγράμματος τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με το Λάο Τσε, τον Παρμενίδη, τον Ηράκλειτο, τον Αριστοτέλη, τον Πλάτωνα, τους Σοφιστές, το Σωκράτη και το Χριστό. Το εργαστήριο αυτό της φιλοσοφίας πραγματοποιήθηκε με μάσκες από τα πορτρέτα των φιλοσόφων, όπως θα ήθελε ο Νίτσε. Ο στόχος ήταν τα παιδιά στη συνέχεια να χρησιμοποιήσουν τις μάσκες για να μιλήσουν ως φιλόσοφοι. Συγχρόνως διάβασαν την «Αντιγόνη» και τον «Οιδίποδα Τύρανο» του Σοφοκλή, τους «Πέρσες» του Αισχύλου καθώς και έργα του Αριστοφάνη. Τέλος έθεσαν φιλοσοφικά ερωτήματα και κατάλαβαν την ανωτερότητα της φιλοσοφικής ερώτησης έναντι της απάντησης που φανερώνει τα γνωστικά μας όρια. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε συνεργασία με το γραφείο πολιτιστικών θεμάτων της Α' Διεύθυνσης Αθηνών και την υπεύθυνη Πόπη Κύρδη.

Τ' απλό παιδί που εγώ αγαπώ

Τ' απλό παιδί που εγώ αγαπώ, δεν έξεσε στα πλούτη,
δεν έχει τρόπους να φερθεί και μήτε να ντυθεί,
- μα 'ναι το πιο καλό παιδί, που μες στην πλάση τούτη
μπορεί ν' απαντηθεί!

Δεν ξέρει γράμματα πολλά, δεν κάνει για σαλόνι,
τα ρούχα του είναι της δουλειάς, τριμμένα και παλιά,
- μα το μεγάλωσε το φως, αυτό που μεγαλώνει
Τα ξένοιαστα πουλιά...

Κι άλλοτε μου 'τυχε ξανά, στο διάβα κάποιου δρόμου,
να περπατήσω συντροφιά με διάφορα παιδιά,
- μ' αυτό σεμνό και ταπεινό, βαδίζει στο πλευρό μου,
σα μια μικρή καρδιά...

Κι όταν των άλλων των παιδιών τα λούσα βλέπει πλάι
κι αυτό δεν έχει πιο καλό κοστούμι να ντυθεί
τότε γυρίζει τη ματιά - και μου χαμογελάει,
να παρηγορηθεί...

Ναπολέον Λαπαζιώτης

Το παπάκι

Έχω ένα παπάκι να μου κάνει πα
να μου κάνει πα, πα, πα
Και ένα κουνελάκι που όλο μου κουνάει
που όλο μου κουνάει τ' αφτιά

Και δε μου καίγεται καρφί
αν εσύ περνάς και δε μου ξαναμιλάς

Ίσως να ξανάρθεις όταν θα έχω πια
όταν, θα έχω πια χαθεί
κι ή θα μ' έχουν θάψει ή θα έχω μα
ή θα έχω μαραθεί

Και ας μη σου καίγεται καρφί
Και ας συνήθισες και ας συνήθισες και εσύ

Νικόλας Άσιμος

Τα δάση

Τα δάση είναι θησαυροί
δροσίζουν τον αέρα
Μας δίνουν την αναπνοή
Τη νύχτα και τη μέρα

Τα δάση είναι φυλαχτά
Και τα βουνά βαστάνε.
Ρίχνουν τις ρίζες τους βαθιά
Να μην κατρακυλάνε.

Τα δάση κρύβουν ομορφιές
που θέλουν να γνωρίσεις
Γι' αυτό αγάπη και χαρές
ποτέ μην τους στερήσεις.

Όταν καίγονται τα δάση
αργοσβήνει όλη η πλάση.
Αν, λοιπόν, δεν τα φροντίσεις
Ούτε συ μπορείς να ζήσεις.

Λενέτα Στράνη

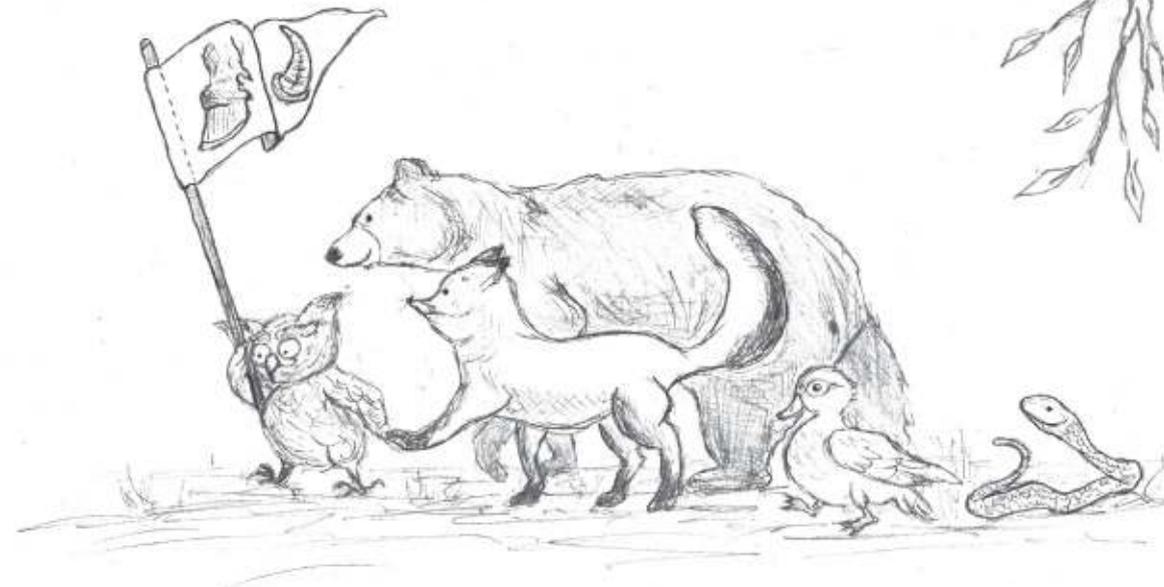
Το ποίημα είναι από το βιβλίο της Λενέτας Στράνη «Το ξενοπούλι και ο Συνορίτης ποταμός» (Σαββάλας, 2012). Με τη Λενέτα Στράνη συνεργάστηκε η δ' τάξη τη σχολική χρονιά 2012/2013 και τύπωσε το βιβλίο «Τα παιδιά - πουλιά των Εξαρχείων» (Αθήνα, 2013).

Ο ύμνος της πολιτείας των ζώων

Κότες, πάπιες και αρκούδες,
αετοί και πεταλούδες,
χήνες, φίδια και πουλιά
και λιοντάρια δυνατά...
Όλοι ίσοι είμαστε εδώ
και δεν έχουμ' αρχηγό.

Όποιος θέλει να βρεθούμε
κι ήσυχα εδώ να ζούμε
πρέπει να 'χει καθαρή καρδιά
και ν' αγαπάει τα παιδιά.
Όλοι ίσοι είμαστε εδώ
και δεν έχουμ' αρχηγό.

Νίκος Πιλάβιος

Ναυαρίνου και Ζωοδόχου Πηγής γωνία

Το πάρκο Ναυαρίνου
Είναι τόσο ωραίο
και λαμπερό!
Πώς λάμπουν όλα τα φυτά
Όπως ο ήλιος ψηλά!

Πώς φυτρώνουν όλα τα λουλούδια
Με το νερό το γυαλιστερό!
Με τη βροχή
Που πέφτει την αυγή!

Αντρέας Γκαζιάνη

Το πάρκο μας

Πάρκο Ναυαρίνου
είσαι όμορφο σ' όλη τη γη!
Όλοι έχουν να λένε για σένα
ακόμα και το μικρό παιδί
είσαι όμορφο
όσο τίποτα στη γη!
Παίζω με όλα τα παιδιά
Στο Πάρκο Ναυαρίνου
Έλα κι εσύ κοντά
Να παίξουμε μαζί!

Παντελής Κίτσας

Το λουλούδι

Το λουλούδι το καλό
που φυτρώνει με νερό
Κάθε ένα κι ένα λεπτό
θέλει να είναι όμορφο!
Όταν μεγαλώνει
γίνεται
Το καλύτερο λουλούδι
για τον κόσμο.

Ρέντι Τσάπα

Το πάρκο Ναυαρίνου

Το πάρκο το ωραίο
Το πάρκο το καλό
Παίζουν τα παιδιά
Από 'κει κι από 'δω!

Τα λουλούδια τα ωραία
Που μυρίζουν καλά
Τα μυρίζουν οι μεγάλοι
Και όλα τα παιδιά!

Τζόσουα Ναουνγκαϊάν

Ταξίδι στον Κορινθιακό

ΤΙ ΚΑΛΥΤΕΡΟ από ένα ταξιδάκι σε μια ολογάλανη θάλασσα μια γλυκιά μέρα του Αυγούστου! Και πόσο ανακουφιστικό για με, που ξεροπήθηκα το καλοκαίρι στους ασφαλτωμένους δρόμους της Αθήνας!

Μα δεν ήτανε μόνο η ανάγκη της δροσιάς και του μοσχοβολημένου αέρα της θάλασσας, που μ' έκανε, από τώρα κιόλας, να πηδώ από τη χαρά μου για το μελλούμενο ταξίδι. Πρωτοτάξιδος δεν ήμουνα και πολλές φορές είχα δοκιμάσει τις χάρες πόχει η θάλασσα. Από τότε που τέλειωσα το δημοτικό, ο πατέρας μου μ' έπαιρνε ταχτικά μαζί του στα συχνά ταξίδια του. Έτσι είχα πάει στη Σύρο που κάνουν τα ωραία λουκούμια, στη Χίο που βγάζει το αρωματικό μαστίχι, στη Μήλο κι Ερημόμηλο, που λένε, με τ' αγριόγίδα, στη Σέριφο με τα παρδαλά γαϊδούρια, στην Κρήτη με τα ζουμερά πορτοκάλια της, στη Σάμο με το γλυκό κρασί της, στη Μυτιλήνη με τα λάδια της, στην Καβάλα με τα καπνά της και στη Θεσσαλονίκη με τα χίλια καλά της. Είχα καλά οργώσει το Αιγαίο απάνω και κάτω κι είχα ιδεί κι είχα μάθει ότι πεις. Ήμουνα μια ζωντανή Γεωγραφία.

Αλλά στον Κορινθιακό ποτέ δεν είχα ταξιδέψει και καταλαβαίνετε τη χαρά μου, όταν άκουσα από τον πατέρα μου πως θα πάμε στην Πάτρα με το βαπόρι.

Να μη σας τα πολυλογώ, σε λίγες μέρες βρεθήκαμε στο κατάστρωμα του «Ποσειδώνα». Παλιό βαπόρι κι αργοκίνητο, μα καλοθάλασσο. Έκανε τη γραμμή του Κορινθιακού και θάπιανε σ' όλα τα σκαλώματα: Λουτράκι, Δίστομο, Ιτέα, Γαλαξίδι, Βιτρινίτσα, Έπαχτο, ώσπου να φτάσει στην Πάτρα. Έτσι κι εγώ θάβλεπα τόσα μέρη κι ο πατέρας μου, που εμπορευόταν κι είχε αλλού παραγγελίες να δώσει, αλλού συμφωνίες να κλείσει κι αλλού γνωστούς να συναντήσει, θάκανε τις δουλειές του.

Φτάσαμε στον ισθμό. Θα περνούσαμε τη διώρυγα, κι ήταν η πρώτη φορά, που θάβλεπα το θέαμά της.

Ο «Ποσειδώνας» είχε κόψει πια το δρόμο του κι αργά-αργά και μεγαλόπρεπα άρχισε να μπαίνει στο κανάλι.

Μπροστά μας ανοίγεται η διώρυγα σα μια σκάφη μακρότατη κι ατέλειωτη. Στενή κάτω η επιφάνεια του νερού, μοιάζει στενόμακρη κορδέλα μεταξωτή βαθυγάλαζη. Και δεξόζερβα οι δυο πλευρές ομορφοκομμένες και πλαγιαστές, όπως της σκάφης, ανεβαίνουν ψηλά. Κοιτάζω την υγρή λουρίδα, επάνω από τα εξήμισυ χιλιόμετρά της, πέρα κατά την έξοδό της, και μου φαίνεται σα να στενεύει στην άκρη και να κλείνει.

Η γέφυρα, στημένη πάνω από τη διώρυγα για να περνούν τα τρένα και τ' αυτοκίνητα και οι πεζοί, μόλις διακρίνεται. Φαίνεται τόσο χαμηλά, που για μια στιγμή άθελα γύρισα ψηλά και... κοίταξα το κατάρτι του «Ποσειδώνα». Θαρρείς πως είναι δυο και τρεις φορές ψηλότερο από τη γέφυρα, και να περάσει, χωρίς να σκουνηθεί, αδύνατο. Όμως καθένας ησυχάζει εύκολα με τη σκέψη πως κι άλλες φορές πέρασε ο «Ποσειδώνας» και μεγαλύτερά του βαπόρια, χωρίς τίποτα τέτοιο να συμβεί. Κι όμως, αν δεν έχουμε φόβο, έχουμε ζωηρή περιέργεια, που όσο πλησιάζουμε γίνεται ζωηρότερη. Όλοι οι επιβάτες έχουν τα μάτια τους εκεί ψηλά, κι όλοι γι' αυτό μιλάνε.

Δυο γυναίκες σταυροκοπιούνται:

- Έλα Χριστέ και Παναγιά, τι μυστήριο είναι τούτο!...

Βγήκαμε στον Κορινθιακό, στρίψαμε δεξιά και βάλαμε πλώρη για το Λουτράκι. Γλυκό, ολόδροσο αεράκι σάρωνε ελαφρά τα νερά και σήκωνε χίλια μικρά παιχνιδιάρικα κυματάκια με αφρισμένη κορυφή. Καθώς ακολουθούσε τόνα τ' άλλο, μοιάζανε αμέτρητα προβατάκια, που τρέχανε στη βοσκή τους.

Σε λίγο είχαμε φτάσει κιόλας στο Λουτράκι κι αγκυροβολήσαμε αντίκρυ στα μεγάλα ξενοδοχεία του. Είχαμε να βγάλουμε μερικούς επιβάτες, που πήγαιναν να κάνουν τα λουτρά τους, και να πάρουμε άλλους που γύριζαν τώρα στον τόπο τους.

Το Λουτράκι, μικρό χωριό άλλη φορά, είναι τώρα μια μεγάλη λουτρόπολη. Χιλιάδες κόσμος μαζεύεται εκεί το καλοκαίρι, για να λουστεί στις θερμές πηγές του και να πιει το νερό του, που κάνει καλό.

Σε μια ώρα, αφού φορτώσαμε νταμιτζάνες νερό από τις θερμές πηγές για την Πάτρα κι άλλα μέρη, σηκώσαμε την άγκυρα και βάλαμε πλώρη για τα παράλια της Ρούμελης.

Το θαλασινό ταξίδι στον Κορινθιακό είναι ταξίδι στη βορεινή πλευρά του. Όλα τα σκαλώματα που θα πιάσουμε, εξόν από το

πρώτο και το τελευταίο, - Λουτράκι και Πάτρα - στη Ρούμελη βρίσκονται. Χωριά ή μικρές πολιτείες, είναι χτισμένα όλα στους μυχούς των βαθιών μικρών κόλπων της, εκεί που ανταμώνονται με τη θάλασσα οι μικρές στενόμακρες κοιλάδες της. Ψηλά, απότομα κι άγρια βουνά χωρίζουν τη μια κοιλάδα από την άλλη. Έπειτα σκίζοντας πέρα μακριά τη θάλασσα, σχηματίζουν μια ολόκληρη δαντέλα από ακρωτήρια, κόλπους και χερσόνησους. Έτσι, ενώ εμποδίζουν τη συγκοινωνία στη στεριά, φαίνονται σαν να θέλουν να δυσκολέψουν και τη συγκοινωνία στη θάλασσα. Τα πλοία, για να περάσουν από σκάλωμα σε σκάλωμα, αναγκάζονται να χαράζουν γύρω στ' ακρωτήρια αυτά μεγάλα ημικύκλια κι έτσι να χασομερούν και να καίνε τα κάρβουνά τους άδικα.

Λίγες ώρες χρειάστηκε ο «Ποσειδώνας» για να μπει στον όρμο του Διστόμου. Ήσυχια καταήσυχια νερά, ένα- δυο καΐκια δεμένα στην ακρογιαλιά, πεντέξι ψαροπούλες τραβηγμένες στην αμμουδιά και λίγα άσπρα σπιτάκια. Σταθήκαμε λίγα λεπτά στον ατμό κι έπειτα «όπισθεν» και δρόμο...

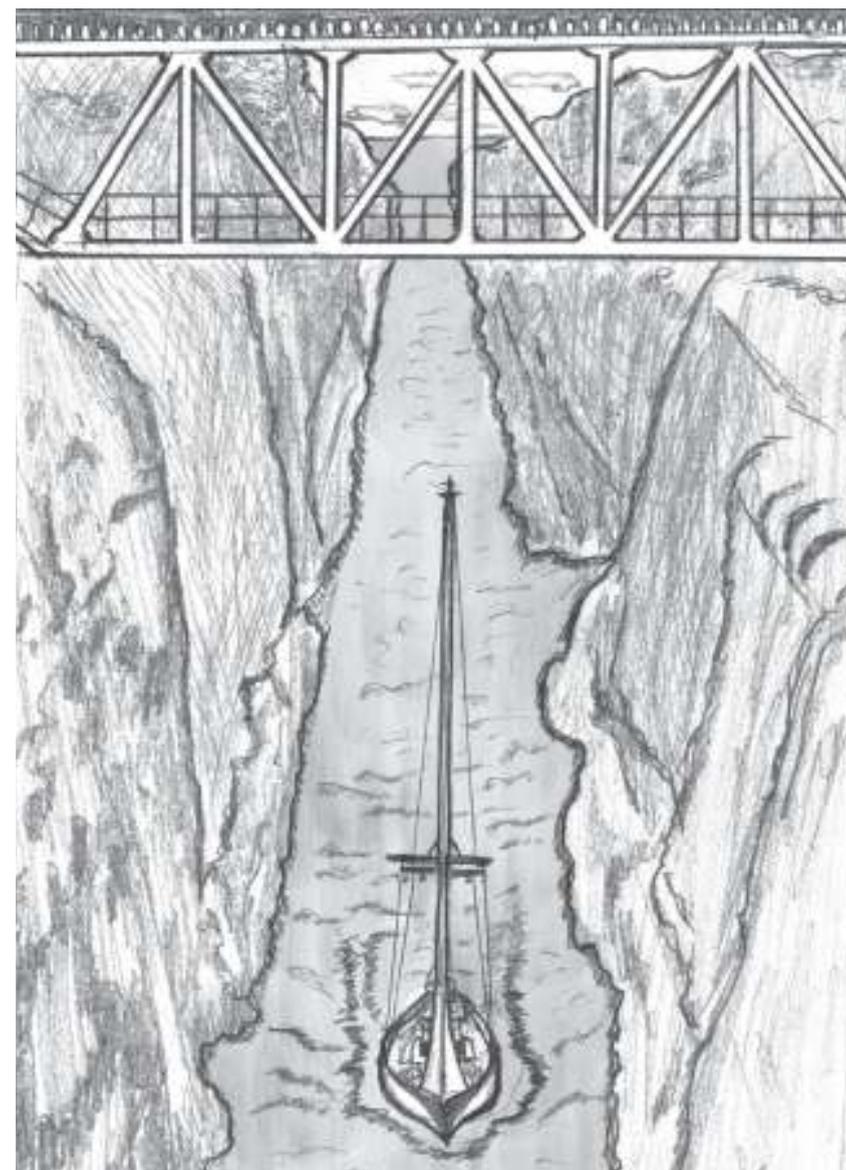
Καλό δειλινό αράξαμε στην Ιτέα. Νέα πόλη, καλοχτισμένη, είναι γνωστή σ' όλο τον κόσμο, γιατί από κει φορτώνονται οι νόστιμες σαλωνίτικες ελιές και κει ξεμπαρκάρουν οι χιλιάδες περιηγητές, που πάνε κάθε χρόνο στους Δελφούς.

Μια μακριά σειρά σπίτια τόνα κοντά στ' άλλο καμαρωτά, όμορφα κι απλά, πλαισιώνουν το μυχό του μικρού λιμανιού. Απάνω από τη μικρή πόλη, μακριά και πέρα, όσο κόβει το μάτι, βλέπει κανείς να μαυρολογά ο απέραντος ελαιώνας της Άμφισσας, και να σκεπάζει τη στενόμακρη κοιλάδα, που ανοίγεται ανάμεσα από τα δύο μεγάλα βουνά, τη Γκιώνα δυτικά και τον Παρνασσό ανατολικά.

Δεξιά, απάνω στις βραχώδεις πλαγιές του Παρνασσού είναι οι Δελφοί, δηλαδή ήταν οι Δελφοί. Σήμερα δεν υπάρχουν παρά τα ερείπια, που ξέθαψαν οι αρχαιολόγοι. Αμαξωτός ανηφορικός δρόμος ανεβαίνει από τα πλάγια και τις χαράδρες του βουνού, για να κάμει πιο εύκολο και πιο άνετο το ταξίδι των περιηγητών.

Ο γέρο «Ποσειδώνας» μας αργοσαλεύει βαρύς και κουρασμένος γύρω στην άγκυρά του, καθώς τον σπρώχνει ο ελαφρός μπάτης του κόλπου. Κι εγώ ακουμπισμένος στην κουπαστή, συλλογίζο-

μαι πως σ' αυτά τα ίδια τα νερά, στα παλιά τα χρόνια, έφταναν ύστερα από πολυήμερο λαμνοκόπι οι προσκυνητές του Απόλλωνα απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας. Από τη Θεσσαλία και την Πελοπόννησο, τη Στερεά και την Ιωνία, τη Δήλο και την Κρήτη και τ' άλλα νησιά ξεκινούσαν άλλοι για να ιδούνε τους αγώνες, τα Πύθια, κι άλλοι για ν' αγωνιστούν οι ίδιοι. Άλλοι αποσταλμένοι από τις πόλεις τους για να προσφέρουν θυσίες στο θεό και

να λάβουν μέρος στο Αμφικτυονικό Συνέδριο. Άλλοι για να ρωτήσουν την Πυθία να τους μαντέψει τα μελλούμενα. Άλλοι, τέλος, για να πουλήσουν τα διαλεχτά έργα της τέχνης τους και του τόπου τους στο μεγάλο εμπορικό πανηγύρι που γινόταν εκεί.

Στην εποχή των αγώνων, των «Πυθίων», σ' όλους τους δρόμους της Ελλάδας οι προσκυνητές κι οι αγωνιστές κι οι τραγουδιστές κι οι θεατές κι οι έμποροι, πεζοί ή καβαλάρηδες ή με τ' αμάξια τους, τραβούσαν για τους Δελφούς. Έρχονταν εκεί από τη στεριά ή από τη θάλασσα φορτωμένοι αφιερώματα: εξάισια αγάλματα, μαρμαρένια και χάλκινα, κοσμήματα χρυσά και αργυρά, πανοπλίες αστραφτερές - λάφυρα των πολέμων με τους βαρβάρους, - αγγεία κάθε λογής καταστόλιστα με όμορφες ζωγραφιές, καλοθρεμμένα ζώα για τις θυσίες...

Οι Δελφοί ήταν το πανελλήνιο προσκύνημα. Όλες οι ελληνικές χώρες σε στιγμές κινδύνου από 'κει περίμεναν μια καλή συμβουλή. Ακόμα κι οι ξένοι, οι βασιλιάδες της Ασίας έστελναν πλούσια δώρα στον Απόλλωνα και ζητούσαν την προστασία του. Έτσι πίστευε όλος ο κόσμος πως εκεί, στους Δελφούς, ήτανε το κέντρο της γης.

Σήμερα δεν υπάρχουν από το αρχαίο αυτό και πλουσιότατο μοναστήρι του Απόλλωνα παρά λίγα απομεινάρια. Αυτά τα λείψανα έρχονται με σεβασμό και με θαυμασμό να ιδούν και να σπουδάσουν οι σοφοί του κόσμου.

Απ' αυτές τις σκέψεις μ' έβγαλε μια μακρόσυρτη, στριγγιά, βραχνή σφυριξιά του «Ποσειδώνας» και μαζί ένα τράνταγμα όλου του πλοίου, που έκανε τα ξάρτια του και τα πατωτά του να τρίξουν και τις αλυσίδες να κουδουνίσουν. Φεύγαμε για το Γαλαξίδι και δεν αργήσαμε να μπούμε στο λιμάνι του. Γαλαξιδιώτης ο καπετάνιος μας, χαιρέτησε την πατρίδα του με τη σειρά του πλοίου.

Όμορφη πόλη το Γαλαξίδι, καλόχτιστη, είναι ένα στολίδι στην πετρώδικη ακρογιαλιά. Φτωχός είναι ο τόπος γύρω, μα το Γαλαξίδι είναι πλούσιο. Μπροστά του απλώνεται σαν απέραντη πλούσια πεδιάδα η θάλασσα, που τα παιδιά του ξέρουν καλά να την οργώνουν και να την τρυγούν όπως οι άλλοι τα χωράφια τους και τ' αμπέλια τους. Οι Γαλαξιδιώτες είναι ναυτικοί, στη θάλασσα γεννημένοι και στη θάλασσα μεγαλωμένοι. Κι όχι από σήμερα.

Το Γαλαξίδι όταν πρωτοχτίστηκε, από θαλασσιούς κατοικήθηκε κι ως τα τώρα ναυτικούς βγάζει. Η θάλασσα είναι η ζωή και το είναι του Γαλαξιδιού, που το γέννησε και τήρεψε και το δόξασε.

Στο μικρό λιμανάκι του πλήθος βάρκες και καϊκια σαλεύουν. Έξω στην ακρογιαλιά φαίνονται άλλα στα σκαριά τους απάνω, αρχινημένα ή μισοτελειωμένα. Άλλα πάλι, με ζωηρά χρώματα στολισμένα, είναι έτοιμα να ριχτούν στη θάλασσα για το πρώτο ταξίδι τους.

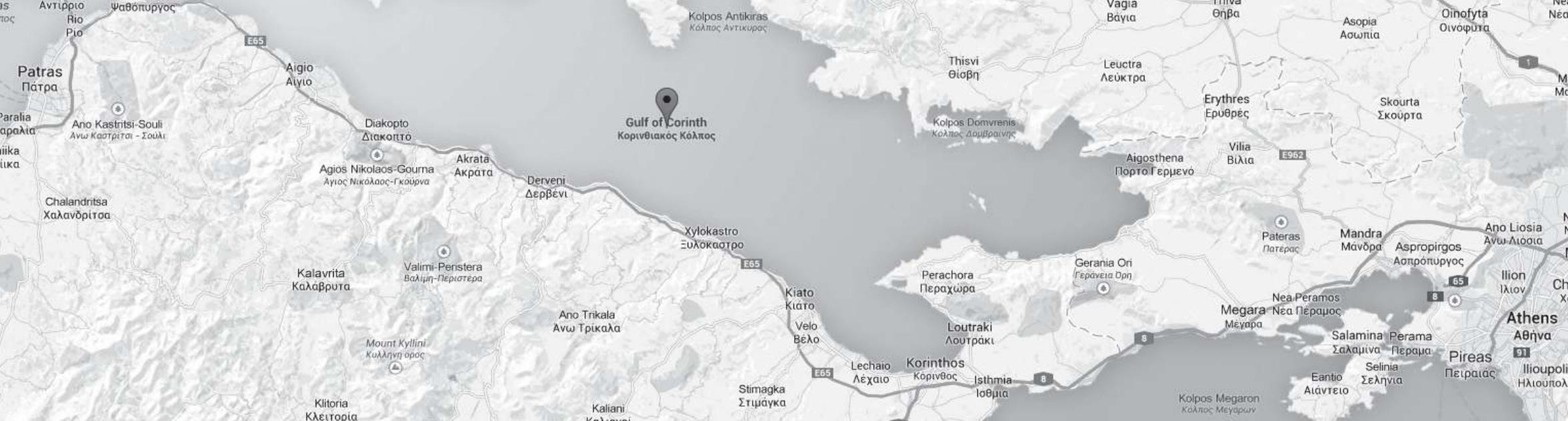
Μπαίνοντας στο λιμανάκι, βάρκες πολλές μας πλησιάζουν.

- Καλημέρα, καπετά - Βαγγέλη, χαιρέτησαν τον πλοίαρχό μας κι αυτός τους αντιχαιρέτησε τον καθένα με τ' όνομά του. Και ρωτιόταν τι κάνουν και πως τα πέρασαν κι άλλα πολλά. Δυο βδομάδες είχαν ν' ανταμωθούν, από τ' άλλο ταξίδι του «Ποσειδώνας» και χαιρετούσε και ρωτούσε ο ένας τον άλλο σα να είχαν να ιδωθούν καιρούς. Έτσι είναι η θάλασσα. Φεύγει ο ναυτικός από το σπίτι του και δεν ξέρει πότε θα γυρίσει. Η δουλειά όλο και τον διώχνει από τον τόπο του κι από τους δικούς του. Κι εκεί που λείπει κι εκεί που αρμενίζει, ποιος ξέρει τι μπορεί να τον βρει. Γι' αυτό κι ο γυρισμός του - λίγο ή πολύ έλειψε - είναι ένα πανηγύρι για τους δικούς του και για τους φίλους του.

Άλλη μακρόσυρτη, στριγγιά, βραχνή σφυριξιά του βαποριού, άλλο τράνταγμα και τρίξιμο και κουδούνισμα της αλυσίδας κι ο «Ποσειδώνας» σήκωσε την άγκυρα, έκανε «όπισθεν» και βγήκε από το Γαλαξιδιώτικο λιμάνι.

Βάλαμε πλήρη για τη Βιτρινίτσα κι από κει για τον Έπαχτο. Μας πήρε η νύχτα κι έπρεπε να φτάσουμε στην Πάτρα όσο έπαιρνε νωρίτερα. Γι' αυτό στη Βιτρινίτσα δεν πλησιάσαμε, έκοψε μόνο ο «Ποσειδώνας» το δρόμο του έξω στ' ανοιχτά κι εκεί καθώς αργοπλέαμε, διπλόρωσε ένα καϊκι και χωρίς να σταματήσουμε, σιγοπλέοντας πάντα, δώσαμε ότι είχαμε να δώσουμε, πήραμε ότι είχαμε να πάρουμε και χωρίσαμε. Το καϊκι άνοιξε το πανί του για τη Βιτρινίτσα κι εμείς δυναμώσαμε τις φωτιές μας για τον Έπαχτο.

Πριν από τα μεσάνυχτα φτάσαμε στον Έπαχτο. Φτωχή και μικρή πόλη είναι και φτωχή η περιοχή της, φήμη όμως έχει μεγάλη. Λένε πως στα παλιά τα χρόνια, τότε που κατεβήκανε στην Ελλάδα οι Δωριείς με τα σιδερένια τους όπλα και νίκησαν τους

Αχαιοί, που είχανε χαλκωματένια, εδώ στον Έπαχτο φτιάξανε πλοία και περάσανε στην Πελοπόννησο.

Τη φήμη του ο Έπαχτος τη χρωστάει στη θέση του. Στέκεται σα φύλακας στην είσοδο του Κορινθιακού. Στα παλιά τα χρόνια με τους συχνούς πολέμους, όποιος τον είχε, εξουσίαζε κι όλα τ' άλλα μέρη ως την Κόρινθο. Γι' αυτό κι οι Αθηναίοι τότε βοήθησαν Μεσσήνιους πρόσφυγες να κατοικήσουν εκεί, όταν τους έδιωξαν οι Σπαρτιάτες από τον τόπο τους. Έτσι θα είχαν δικούς τους φίλους κι εχθρούς των Σπαρτιατών στην πόρτα του Κορινθιακού.

Έπειτα, στα κατοπινά τα χρόνια, λαοί και λαοί πάλεψαν για την κατοχή του! Τι Έλληνες, τι Φράγκοι, τι Βενετσιάνοι, τι Τούρκοι! Στρατοί και στόλοι μαζεύονταν γύρω του, απ' όλο τον κόσμο, ποιος να τον πάρει από τον άλλο. Το μισογκρεμισμένο κάστρο του πόσους πολέμους και συμφορές και καταστροφές δε θα μπορούσε να διηγηθεί!

Ούτε μισή ώρα δε χασομερήσαμε στον Έπαχτο και βάλουμε πλώρη για την Πάτρα. Σε λίγο περάσαμε ανάμεσα από Ρίο κι Αντίρριο, τις δυο αντικρινές γλώσσες, που θαρρείς και πηγαίνανε να ενώσουνε τη Ρούμελη και το Μωριά κι απομείνανε στη μέση, κουρασμένες. Στις άκρες τους υψώνονται δυο μισογκρεμισμένα κάστρα. Και στην ακρογιαλιά τους δυο φάροι μας οδηγούν μέσα στη νύχτα, για να περάσουμε με ασφάλεια από τη μέση του στενού, που το πλάτος του δεν είναι ούτε δυο χιλιόμετρα.

Την ίδια νύχτα αράξαμε στην Πάτρα, και την άλλη μέρα στους

πλατιούς και ολόισους δρόμους της ξεμούδιαζα ακολουθώντας τον πατέρα μου στις δουλειές του. Ήμουν πια μεγάλος μούλεγε κι ήταν καιρός να μπω στο νόημα της δουλειάς, να γνωρίσω κι εγώ τους πελάτες μας και τους φίλους, που 'χαμε εμπορικές δεσοληψίες. Δυο - τρεις μέρες, που θα μέναμε στην Πάτρα, είχαμε να κλείσουμε πολλές δουλειές με εμπόρους, εργοστασιάρχες και παραγωγούς. Έτσι γυρίσαμε ένα σωρό καταστήματα, εργοστάσια κι αποθήκες.

Η Πάτρα είναι η μεγαλύτερη σταφιδόπολη του Μωριά. Μεγάλες σταφιδαποθήκες υψώνονται στην παραλία της για το καθάρισμα, τη συσκευή και την αποθήκευση της μαύρης Κορινθιακής σταφίδας. Στο μεγάλο, τεχνητό λιμάνι της, είναι αραγμένα πολλά μεγάλα φορτηγά πλοία. Καθώς είναι ξεφόρτωτα κι αλαφρά, είναι σηκωμένα επάνω από τα ήσυχα νερά και δείχνουν υπερβολικά μεγάλα και άκομψα. Περιμένουν εκεί να φορτωθούνε με χιλιάδες κιβώτια γεμάτα από τη νέα σταφίδα της χρονιάς, να τη μεταφέρουν στην Αγγλία, στην Ολλανδία, στη Γερμανία και σ' άλλα μέρη.

Στο λιμάνι της Πάτρας βρίσκονται κι άλλα πολλά πλοία επιβατικά, μικρά και μεγάλα. Τα μικρά κάνουν τη συγκοινωνία της Δυτικής Ελλάδας, και τα μεγάλα, τα υπερωκεάνια, ταξιδεύουν στην Ευρώπη και στην Αμερική. Η Πάτρα είναι σαν να πούμε ο Πειραιάς της δυτικής Ελλάδας.

Είχαμε πια τελειώσει τις δουλειές μας κι ετοιμαστήκαμε για την Αθήνα. Θα φεύγαμε την άλλη μέρα με το τρένο κι η χαρά μου

ήτανε μεγάλη, που έτσι θα πενούσαμε την άλλη παραλία του Κορινθιακού, που είναι σωστός παράδεισος. Άλλο όμως να σας λέω κι άλλο να δείτε με τα ίδια σας τα μάτια.

Το τρένο, σ' όλο, πες το ταξίδι ως την Κόρινθο, περνά μέσα από ατέλειωτα αμπέλια, σταφίδες και περιβόλια. Ολοπράσινη, πυκνοκατοικημένη και άμπλουτη είναι η στενή λουρίδα του κάμπου, που χωρίζει τ' άγρια, δασωμένα βουνά από τη θάλασσα.

Αντίθετα από τη Ρούμελη, που τα βουνά της προχωρούν στη θάλασσα και βουτούν στα βαθιά τις απότομες πλαγιές τους, εδώ στο Μωριά, στέκονται - αλλού περισσότερο, αλλού λιγότερο - ξέμακρα από το γαλάζιο κύμα κι αφήνουν ν' απλωθεί στο μεταξύ μια στενή ζώνη παχιάς γης. Σ' αυτήν απάνω τη στενή ζώνη της παχιάς γης ρίζωσαν και φούντωσαν και ανθίζουν πλούσιες πολιτείες και χωριά, το Αίγιο, η πρώτη πατρίδα της σταφίδας, ο Ακράτας, το νεόχτιστο Ξυλόκαστρο, το Κιάτο, η Κόρινθος η άτυχη, που δυο φορές μέσα σε εβδομήντα χρόνια τη γκρέμισαν οι σεισμοί και ξαναχτίστηκε από τα θεμέλια.

Αμέτρητοι είναι οι σταθμοί του τρένου. Κάθε λίγο και λιγάκι σταθμός και χωριό και κίνηση. Ο κάμπος γεμάτος κόσμος, που ιδρωκοπάει να συνάζει τα πλούσια δώρα της γης και της δουλειάς του. Αλλού τρυγούν, αλλού απλώνουν τη σταφίδα στον ήλιο να ξεραθεί ή μαζεύουν την ξεραμένη, αλλού κουβαλούν με ζώα ή με αμάξια και με αυτοκίνητα τον καρπό. Όλη η σοδειά τραβάει για τους σταθμούς. Εκεί συγκεντρώνεται και από κει κουβαλιέται στα πιο μεγάλα κέντρα, στο Αίγιο, στην Πάτρα κι αλλού να καθαριστεί και να πακεταριστεί. Σε πολλούς σταθμούς βλέπουμε πλήθος κοφίνια, γεμάτα ολόξανθες σουλτανιές και μαύρα ή άσπρα τραγανά ολόδροσα σταφύλια.

Αγοράσαμε αρκετά να φάμε στο δρόμο. Όταν βλέπω σταφύλι, θυμάμαι την κερήθρα. Κι αυτό, καθώς εκείνη, έχει τις κυπελίδες του, τις ρώγες, γεμάτες γλυκούς αρωματικούς χυμούς, που σε χορταίνουν, σε δροσίζουν και σε ζωογονούν.

Τι καλά που το λέει το τραγούδι:

Πολλά είναι τ' άνθη του Απριλιού, μα σαν το ρόδο ούτ' ένα!

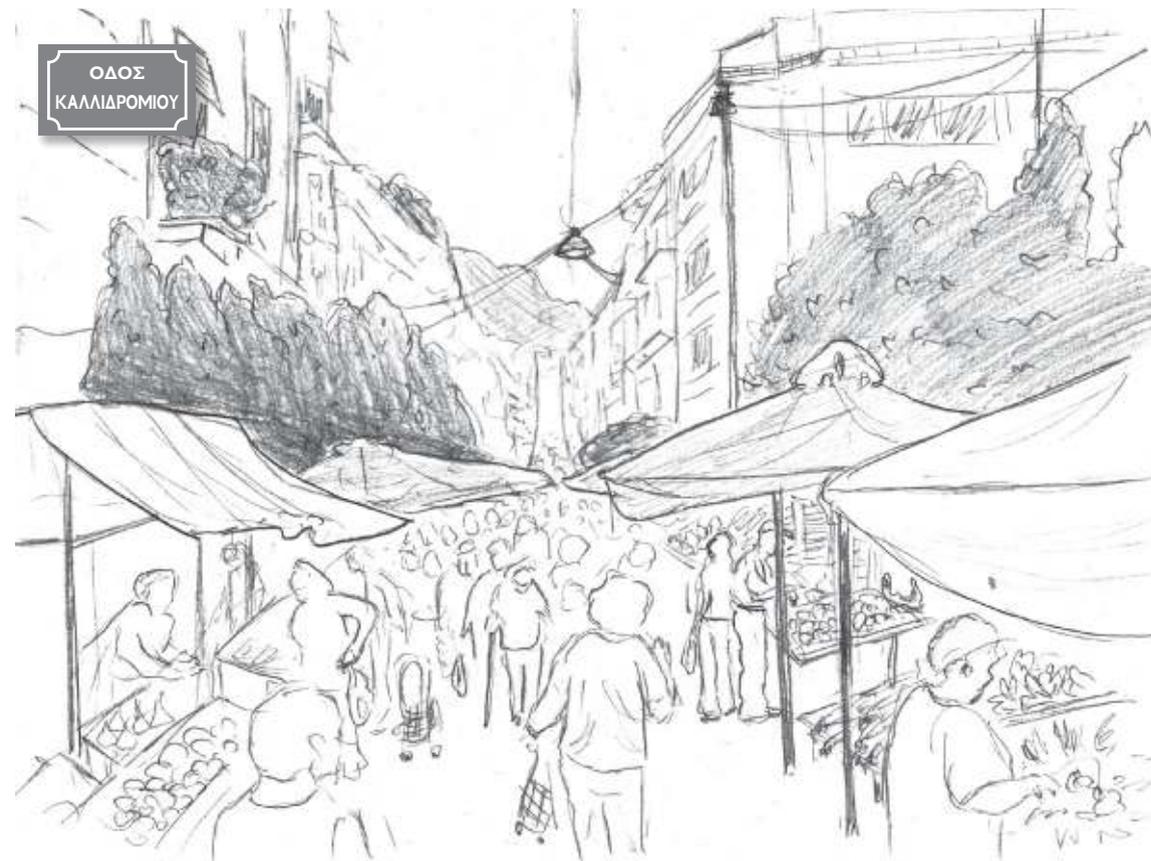
Πολλοί του χρόνου είν' οι καρποί, σαν το σταφύλι ούτ' ένας!

Παναγής Δημητράτος

Φρούτα και λαχανικά

Στη γειτονιά μας την καλή
η λαϊκή φωνάζει
«Έλα, έλα, πάρε φρούτα και λαχανικά
Να έχεις το παιδί σου δυνατό
Να μην κουράζεται
Και να τρέχει σαν την αστραπή!»
Μέσα σ' ένα λεπτό τα καταφέρνει
Και τρέχει από δω και από 'κει το παιδί
Και όλοι λένε «πες μου το μυστικό».
Πώς τρέχω σαν την αστραπή;
Κι εγώ λέω μόνο να τρως
φρούτα και λαχανικά!

Ηλιάννα Τσενόλι

Τζίτζικας και μυρμήγκι

(Διάλογος)

ΤΖΙΤΖΙΚΑΣ: Έχω πολλά παράπονα, μυρμήγκι μου, μαζί σου.

ΜΥΡΜΗΓΚΙ: Πολύ λυπούμαι, τζίτζικα, κι αμέσως εξηγήσου.

Ποτέ δεν έκανα κακό και βλάβη σε κανένα
κι έπειτα, τίποτε κοινό δεν έχω εγώ με σένα.

Λοιπόν;

Τ: Με κακολόγησες και με το παραπάνω,
κι έτσι και την υπόληψη και την τιμή μου χάνω
και γίνηκα παράδειγμα μωρίας στους ανθρώπους.

Μ: Σου ορκίζομαι στο ψίχουλο, που κουβαλώ με κόπους,
πως δε σε νιώθω τι μου λες.

Τ: Αμέσως θα με νιώσεις,
αν θέλεις λίγη προσοχή στα λόγια μου να δώσεις.
Και πρώτα - πρώτα γνώριζε, πως πριν στα δέντρα ανέβω,
εκατοικούσα μες στη γη κι εγώ.

Μ: Δε σε πιστεύω.

Τότε, που βρήκες τα φτερά;

Τ: Μεγάλωσαν αγάλι,
όταν στο πρόσωπο της γης επρόβαλα και πάλι,
γιατί προτού χωθώ στη γη, ήμουν ψηλά στο χώμα
μικρός, μικρός σαν τον κοριό και πιο μικρός ακόμα
κι άνοιξα τρύπα και βαθιά μέσα στη γη εμπήκα
κι έκανα το σπιτάκι μου κι εκεί τροφή εβρήκα.

Μ: Και δεν ανέβαινες ποτέ κι επάνω από την τρύπα;

Τ: Ποτέ μου δεν ανέβαινα, γιατί, καθώς σου είπα,
δεν μου λείπ' η τροφή.

Μ: Λοιπόν;

Τ: Στης γης τα καταχθόνια
σιγά - σιγά μεγάλωνα κι έμεινα δέκα χρόνια.

Μ: Πο, πο! δεν εβαρέθηκες;

Τ: Και τι ήθελες να κάνω;

Έτσι το πρόσταξ' ο Θεός. Κι ήρθα στη γη επάνω
εφέτος, μόλις άρχισε ζεστό το καλοκαίρι
και τα φτερά μου στέγνωσαν ο ήλιος και τ' αγέρι
και στη στιγμήλα πέταξα στου δέντρου τα κλαδιά
κι άρχισα το τραγούδι μου με πρόσχαρη καρδιά.
Οι γεωργοί, που σκάβουνε κι εκείνοι που θερίζουν

μ' έχουν χρυσή τους συντροφιά και χάρη μου γνωρίζουν.
Εσύ μονάχα βρέθηκες να με κατηγορήσεις.

Μ: Εγώ δεν είπα τίποτε και να με συγχωρήσεις
ούτε και ξέρω τι μου λες, μα το σπειρί το στάρι!

Τ: Ο κόσμος το 'χει τούμπανο και συ κρυφό καμάρι!
Εσύ δε μ' είπες άεργο, δε μ' είπες ακαμάτη
κι άμυαλο κι ασυλλόγιστο;

Μ: Για πρόσεχε κομμάτι!

Δεν ειμ' εγώ κακόγλωσσος κι αυτό δεν είναι αλήθεια.

Τ: Ναι, τα πες και τα κήρυξες κι έπλασες παραμύθια,
πως το χειμώνα κάποτε με χιόνια και με πάγο
επέйнаσα κι ο δυστυχής δεν είχα τι να φάγω
και σαν ζητιάνος ταπεινός ήρθα, καθώς εκείνοι,
με κλάματα στο σπίτι σου ζητώντας ληημοσύνη.
Κι όταν εσύ με ρώτησες: «Σαν ήταν καλοκαίρι,
τι έκανες, παρακαλώ;», Σου είπα: «Ποιος δεν ξέρει,
πως τραγουδούσα ολημερίς, χωρίς καμιά φροντίδα;».
Και τότε μ' αποκρίθηκες: «Ε! τώρα χοροπήδα!».

Πως ήρθα το χειμώνα εγώ τροφή να σου ζητήσω,
αφού χειμώνα μήτε ζω μήτε μπορώ να ζήσω;
Κι έπειτα τι ειν' αυτή η τροφή, που θα ζητούσα τάχα,
ενώ ο καημένος τρέφομαι με τη δροσιά μονάχα;

Μ: Αυτό το ψέμα, τζίτζικα, ο κόσμος το 'χει βγάλει.
Το ξέρω πως δεν μοιάζουμε, αλλ' όμως ξέρω πάλι,
πως ο Θεός που έπλασε εσέ, όπως κι εμένα,
ξεχωριστό προορισμό έδωσε στον καθένα.

Κι είμαστε χρήσιμοι κι οι δυο, φίλτατε τζίτζικά μου,
εσύ με το τραγούδι σου κι εγώ με τη δουλειά μου.
Λοιπόν, ας ληημονήσουμε τα ψέματα του κόσμου
κι αγκάλιασέ με γρήγορα κι ένα φιλάκι δως μου!

(Αγκαλιάζονται και φιλιούνται.)

Ιωάννης Πολέμης

Το ποίημα «Τζίτζικας και μυρμήγκι» είναι ένα ποίημα με το οποίο
μεγάλωσαν τα πρώτα παιδιά της χώρας μας στις αρχές του 20ου
αιώνα. Η γιαγιά μου, η Θεοδώρα Κατσαμάγκα, 75 ετών σήμερα, μου
αφηγήθηκε αυτό το ποίημα ως ένα άκουσμα που έμεινε ζωντανό στη
μνήμη της πολλά χρόνια αφότου πήγε σχολείο.

Λ. Παντ.

Η αγάπη της φιλίας

Αχ! Φίλη μου καλή
όμορφη και πονηρή
Σ' αγαπάω τόσο πολύ
σαν την όμορφη αυγή!

Παίζω μαζί σου και γελώ
όταν σε βλέπω χαμογελώ
Σκάμε στα γέλια κάθε φορά
και πάμε... σινεμά!

Θέλω κάτι να σου πω
ότι πολύ σε αγαπώ
Δεν θέλω να σε αποχωριστώ
γιατί αλλιώς θα στεναχωρηθώ!

Τζούλια Τζαφεράι

Οι φίλιες των παιδιών

Ο φίλος μου ο καλός
παίζω, τρώω, μαζί του
κι αυτός είναι πιστός.

Τον αγαπώ πολύ
διασκεδάζω μαζί του
δανειζόμαστε βιβλία
χαρούμενα κι αστεία!

Στα Εξάρχεια μένω
και μου αρέσει πολύ
και το σχολείο μου
είναι η ζωή!

Η γειτονιά μου αρέσει πολύ
και με συμπαθούν
να ξέρετε
και οι γείτονες κι αυτοί πολύ.

Κι αγαπώ τον κόκορα και την κότα
που είναι κοντά μου
φίλοι και γείτονες καλοί
να ξέρετε κι αυτοί!

Γιάννης Γκαζιάνη

Το καλοκαίρι

Έρχεται το καλοκαίρι
έρχεται ο ωραίος Ιούνιος
Και κλείνουν τα σχολεία!

Κι όλα τα καλά παιδιά
τους γονείς τους περιμένουν
Για ταξίδι μακρινό!

Τέλειωσε ο ωραίος Ιούνιος
έρχεται ο ζεστός Ιούλιος
Και περπατούν προς τη θάλασσα
τα παιδιά.

Στο ζεστό Ιούλιο
χαρούμενα όλα τα παιδιά
Κρατούν κρύα παγωτά
με πολύ κέφι και χαρά!

Πάει και ο ζεστός Ιούλιος
κι έχει σειρά ο καυτός Αύγουστος
Κι όλοι
φορούν κοντομάνικα!

Ρόζα Σούσα

Τα παιδιά ανεβαίνουν

Τα παιδιά μας τα καλά
πετούν ψηλά στην συννεφιά.
Όταν όμως πέφτει φωτιά
Σπάνε την καρδιά!

Τα παιδιά πετούν
Χαμογελούν ψηλά
στη συννεφιά και από 'κεί
Βλέπουν την αγκαλιά!

Ελένη Γκαζιάνη

Κάνω μια ευχή

Αστέρια πέφτουν
και χαμογελούν
σαν τα τρελά παιδιά
που τρέχουν
Κι οι μαμάδες φαντάσου
φωνάζουν τα παιδιά
για να πάνε για φαγητό.
Εύχονται
τα παιδιά τους να μεγαλώσουν.

Ζαΐρα Κατιγκάι

Περιεχόμενα

Φθινόπωρο	σελίδα
Το κυπαρίσσι βλέπει (Δημήτρης Μιχαήλ).....	9
Ο γερο – πλάτανος (Χάρης Σακελλαρίου).....	10
Αν όλα τα παιδιά της γης (Γιάννης Ρίτσος).....	11
Το σχολείο μου (Φράνση Σταθάτου).....	12
Η διώρυγα της Κορίνθου (Παναγής Δημητράτος).....	14
Διαρκώς (Kenneth Koch).....	17
Ο γλάρος (ομαδικό ποίημα της δ' τάξης).....	18
Ο γλάρος (Οδυσσέας Ελύτης).....	19
Έλα να φτιάξουμε μια πόλη (Παυλίνα Παμπούδη).....	20
Ξενάκια (Λενέτα Στράνη).....	21
Ο Πέτρος ο Ρουπακιάς (Παναγής Δημητράτος).....	22
Οι χώρες (Βασιλική Γιαννούλη).....	27
Το Αετόπουλο (Χάρης Σακελλαρίου).....	28
Ειρηνικό εμβατήριο (Χρήστος Μπουλώτης).....	29
Πόλεμος (Σεμπάστιαν Πάγια).....	30
Αναχώρηση (Didi).....	31
Οι τρεις μέρες (Κωστούλα Μητροπούλου).....	32
Ο μέρμηγκας (Μάνος Λοΐζος).....	33
Χειμώνας	
Το κυπαρίσσι βλέπει (Ρόζα Σούσα).....	35
Ανέλπιστη σωτηρία (Παναγής Δημητράτος).....	36
Τα δικαιώματα του παιδιού (Άννα Μερτζάνη).....	40
Τα μικρά παιδιά παίζουν με όπλα (Θάνος Ανεστόπουλος).....	42
Καλάβρυτα του '43 (Γιάννης Κουτσοχέρας).....	43
Η έβδομη βροχή (Λευτέρης Ζανθόπουλος).....	44
Χριστούγεννα (Γιάννης Κουτσοχέρας).....	45

Ο μικρός ο Φώντας (Παναγής Δημητράτος).....	46
Η άκαρπη αμυδαλιά (Παναγής Δημητράτος).....	56
Τσάρος Σαλτάν (Αλεξάντρ Πούσκιν).....	60

Άνοιξη

Μικρό τραγούδι για τη Μαραλά (Χριστίνα Φραγκεσκάκη).....	63
Τι θα γίνω όταν μεγαλώσω (Τασούλα Καραγεωργίου).....	64
Κουκιά κι αγκιναρούλες (Αργυρώ Κοκορέλη).....	65
Τα παιδιά (Φετίχ Ντογάν Κοτς).....	66
Ο Αραπάκος (Παναγής Δημητράτος).....	68
Η φύση (Αντρέας Γκαζιάνη).....	79
Κάνοντας βόλτες (Ερσέλα Πάγια).....	79
Του εικοσιένα το πλήρωμα (Γιάννης Κουτσοχέρας).....	80
Αφήγηση (Βαγγέλης Γιαννάκης).....	81
Ιλιάδα (Όμηρος).....	82
Ο Καραγκιόζης και το μαγεμένο δεντρί (Σπύρος Ξυπνητός).....	84
Ένα παλιό βιβλίο (Παναγής Δημητράτος).....	90
Οι πετόβιβλοι (Βασιλική Γιαννούλη).....	93
Υπέρ του βιβλίου (Σεμπάστιαν Πάγια).....	94
Οι βιβλιοφάγοι (Ρόζα Σούσα).....	95
Βαλε τούρμπο (Νερελίνα Μαρίνοβα).....	96
Όλο τρέλα! (Μάρκος Μαρτίνι).....	97
Μ' ένα βιβλίο πετάω (Τζόσουα Ναουνγκαϊάν).....	98
Τα βιβλία (Τζούλια Τζαφεράι).....	99
Το αυγό του κόσμου (Μπάμπης Μπαλτάς).....	100
Η μπογιά (Αλέξανδρος Παναγούλης).....	102
Θα 'ρθει καιρός (Κατερίνα Γώγου).....	103
Το αηδόνι (Ναπολέων Λαπαθιώτης).....	104
Νυχτερινό (Ναπολέων Λαπαθιώτης).....	105

Καλοκαίρι

Παιδικό (Παντελής Ροδοστόγλου).....	107
Στον Πειραιά (Παναγής Δημητράτος).....	108

Οι ψαράδες (Νίκος Πιλάβιος).....	115
Αλί (Παύλος Σιδηρόπουλος).....	116
Αθήνα της Αθηνάς (Τζούλια Τζαφεράι).....	117
Τ' απλό παιδί που εγώ αγαπώ... (Ναπολέων Λαπαθιώτης)....	118
Το παπάκι (Νικόλας Άσιμος).....	119
Τα δάση (Λενέτα Στράνη).....	120
Ο ύμνος της πολιτείας των ζώων (Νίκος Πιλάβιος).....	121
Ναυαρίνου και Ζωοδόχου Πηγής γωνία (Αντρέας Γκαζιάνη).....	122
Το λουλούδι (Ρέντι Τσάπα).....	122
Το πάρκο μας (Παντελής Κίτσας).....	123
Το πάρκο Ναυαρίνου (Τζόσουα Ναουνγκαϊάν).....	123
Ταξίδι στον Κορινθιακό (Παναγής Δημητράτος).....	124
Φρούτα και λαχανικά (Ηλιάννα Τσενόλι).....	133
Τζιτζικας και μυρμήγκι (Ιωάννης Πολέμης).....	134
Η αγάπη της φιλίας (Τζούλια Τζαφεράι).....	136
Οι φίλιες των παιδιών (Γιάννης Γκαζιάνη).....	137
Το καλοκαίρι (Ρόζα Σούσα).....	138
Τα παιδιά ανεβαίνουν (Ελένη Γκαζιάνη).....	139
Κάνω μια ευχή (Ζαΐρα Κατιγκάι).....	139
Ένας μικρότερος κόσμος (Νικηφόρος Βρεττάκος).....	140
Το σύμπαν (Ερσέλα Πάγια).....	141

Επίμετρο

*Παιδαγωγική, Πολιτική και Τυπογραφείο:
Ο δάσκαλος Παναγής Δημητράτος (1886 – 1944)
και το αναγνωστικό της δ' και της ε' τάξης
«Οι φίλίες των παιδιών» (2014)*

Το αναγνωστικό που έχουμε στα χέρια μας στηρίζεται σε μια βασική ιδέα: να πάρουμε κείμενα του Παναγή Δημητράτου από τα αναγνωστικά που εξέδωσε τη δεκαετία του '30 και να τα διανθίσουμε με ένα σύγχρονο ποιητικό, πολιτικό και παιδαγωγικό περιεχόμενο. Τα αναγνωστικά που εξέδωσε ο Παναγής Δημητράτος ήταν τρία: ένα για την έκτη δημοτικού κι ένα για την τετάρτη δημοτικού το 1932, μια νέα θεώρηση του τελευταίου σε γλώσσα καθαρεύουσας το 1934 κι ένα αναγνωστικό δευτέρας δημοτικού το 1936. Σε μια περίοδο όπου τα αναγνωστικά του δημοτικού σχολείου χαίρουν εκτίμησης και γράφονται από τους ίδιους τους δασκάλους, πριν τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (1936), ο Παναγής Δημητράτος γράφει κι αυτός τα δικά του. Η δυνατότητα να βρεθούν υπήρξε στην αρχή αμφίβολη, όμως χάρη στις προσπάθειες φίλων, τα αναγνωστικά είναι στα χέρια μας. Την ίδια περίοδο γράφεται κι ένα μοντέρνο σύγγραμμα,¹ το οποίο βασίζεται στην παιδαγωγική του Celesten Freinet, *Όχι πια αναγνωστικά* (1932) του Τζάνου Τσαγκιά κι έχει και κείμενά του. Η μνημόνευση είναι σκόπιμη γιατί η παιδαγωγική του Celesten Freinet είναι αυτή που χρησιμοποιήθηκε για να έχουμε την έκδοση που κρατά ο αναγνώστης στα χέρια του. Ουσιαστικά έχουμε ένα συνδυασμό έκδοσης αναγνωστικών στο μεσοπόλεμο από τη μια, μ' έναν παιδαγωγό που κάνει κριτική στα έτοιμα αναγνωστικά από την άλλη. Πώς αυτό μπορεί να συμβαίνει στη δική μας περίπτωση; Πώς μπορούμε να έχουμε ένα αναγνωστικό και συγχρόνως τα παιδιά να αισθάνονται ότι είναι δικό τους;

Το να ξεκινάς την εκπαιδευτική διαδικασία χωρίς να ξεκινάς από τα βιβλία, αλλά να τα χρησιμοποιείς στη διαδρομή και στο τέλος τα παιδιά να φτιάχνουν το δικό τους βιβλίο, είναι η μεθοδολογία² του Celesten Freinet κι αυτή χρησιμοποιούμε εδώ. Τη σχολική χρονία 2013/ 2014 στο 35ο Δημοτικό Σχολείο με την τετάρτη τάξη (δ') αναμετρηθήκαμε

¹ Το γράμμα του Freinet δημοσιεύεται στην αρχή του βιβλίου με ημερομηνία 23 - 1-1929. Γράφει μεταξύ άλλων ο Freinet: «Διευκρινίζω την πρότασή μου. Είδατε πως γράφουν τα δικά μας παιδιά στο περιοδικό *La Gerbe*. Φτάνει να ζητήσετε από τα δικά σας να σας διηγηθούν τη ζωή τους δηλ., πως τρώνε, πως ζουν οι γονείς τους, η γύρω φύση τους, τα ζώα και φυτά, τα τοπικά έθιμα κλπ και είμαι βέβαιος πως καθετί που θα γράψουν θα είναι ενδιαφέρον, φτάνει μόνο να είναι η αληθινή έκφραση τους, η ίδια η ζωή των παιδιών». Δες Celesten Freinet, *Όχι πια αναγνωστικά - Το τυπογραφείο στο Δημοτικό Σχολείο*, μετάφραση - διασκευή Τζ. Τσαγκιά, Εκδοτικός Οίκος Κοντομάρη, Αθήνα χ.χ., σελ. 8.

² Δες Σελεστέν Φρενέ, *Το σχολείο του λαού*, μετάφραση Κατερίνα Δεναξά - Βενιεράτου, πρόλογος Ελίζ Φρενέ, Οδυσσέας, Αθήνα 1977, σελ. 87 - 113. Επίσης δες τον ιστότοπο της παιδαγωγικής ομάδας «Το Σκασιαρχείο - Πειραματικοί Ψηλαφισμοί για ένα Σχολείο της Κοινότητας», www.skasiarxeio.wordpress.com.

με την ποίηση ως εργαστήριο, την ιστορία, τον ενεργό αντιφασισμό, το παρελθόν του σχολείου μας, την αρχιτεκτονική, τον τρόπο οργάνωσης της βιβλιοθήκης της τάξης με τη μέθοδο του Celesten Freinet και τη δυνατότητα η παιδαγωγική να αποκτά αξία μέσα από την σύγκρουσή της με τη διοίκηση. Οι δρόμοι πια της διοίκησης και της παιδαγωγικής όλο και περισσότερο χωρίζουν³ κι αν θα ανταμώσουν αυτό θα συμβεί μέσα από την εκ νέου χρήση της παιδαγωγικής για τη δημιουργία ομάδων, την έξοδο στη κοινότητα για την ανάληψη πολιτικών δράσεων και το γίνεσθαι - μικρός πολίτης. Η ματιά μας μπορεί να μετακινείται στο παρελθόν και το παρόν, στο 1932 και στο σήμερα. Όταν θεμελιώνεται το σχολείο, το 1932, μέσα από το πρόγραμμα του μοντερνισμού, αρχιτεκτονικού και παιδαγωγικού, ο δάσκαλος είναι εν πολλοίς μέσα στη τάξη και χρησιμοποιεί τη βιβλιοθήκη.⁴ Σήμερα η κριτική και η θεσμική παιδαγωγική μιλά ανοιχτά για νέους αρχιτεκτονικούς σχεδιασμούς του χώρου με βάση το τρίπτυχο τάξη, αυλή, κοινότητα.⁵ Ο αρχιτεκτονικός μοντερνισμός του μεσοπόλεμου⁶ με το μεταμοντέρνο σχεδιασμό του χώρου είναι σε διαρκή διάλογο. Το βιβλίο που έχουμε στα χέρια μας είναι η πύκνωση αυτών των σχέσεων, η δυνατότητα να είμαστε στην αυλή και να κάνουμε μάθημα ή στη βιβλιοθήκη και να κάνουμε έρευνα.

Ο δάσκαλος (ή η δασκάλα) είναι μια φιγούρα κατατρεγμένη ακόμα και σήμερα, σα να μην έχει περάσει μια μέρα από το Ιδιώνυμο (1929) του Ελευθερίου Βενιζέλου, ένα νόμο με τον οποίο κατέληξαν εκτοπισμένοι στα νησιά πάρα πολλοί χρήσιμοι άνθρωποι για την κοινωνία, οι οποίοι διώχθηκαν στο όνομα του αντικομμουνισμού. Η σύγχρονη κριτική στο πρόσωπο του δασκάλου αφορά την αξιολόγηση και την απαξίωση της δουλειάς του μέσα από την επιλογή νεοφιλελεύθερων και αυταρχικών πολιτικών για την εκπαίδευση, καθώς αυτό που συμβαίνει στις δυτικές κοινωνίες συμβαίνει (για όσο θα συμβαίνει) και στη χώρα μας. Ο Παναγής

³ Δες Χαράλαμπος Μπαλτάς, «Διοίκηση και ανταγωνιστική παιδαγωγική. Σχέσεις εξουσίας στο 35ο Δημοτικό Σχολείο (2001 - 2010), περιοδικό *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τχ. 168, Ιανουάριος - Μάρτιος 2012, σελ. 51 - 77.

⁴ Για μια τέτοια παιδαγωγική αντίληψη που το μάθημα ξεκινά από τα παιδιά και καταλήγει στη βιβλιοθήκη δες Παναγής Δημητράτος, «Ο γεωργικός μας πλούτος» (1932), εφημερίδοπεριοδικό *Οι φίλιες των παιδιών*, τχ. 6, 7/6/2013, σελ. 12.

⁵ Δες Χαράλαμπος Μπαλτάς, «Η λογική των δικτύων στην εκπαίδευση: Πολιτεία, δημόσια σφαίρα, καθημερινότητα και μετασχηματισμός του καθημερινού», περιοδικό *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τχ. 162, Ιούνιος - Σεπτέμβριος 2010, σελ. 21 - 37.

⁶ Δες Μάρω Καρδαμίτση - Αδάμη, «Η αρχιτεκτονική του μεσοπολέμου μέσα από τις σελίδες των *Τεχνικών Χρονικών*», στο Επιστημονικό Συμπόσιο (Σχολή Μωραΐτη), *Ο περιόδικος τύπος στον μεσοπόλεμο*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 26 και 27 Μαρτίου 1999, Αθήνα 2001, σελ. 163 - 180. Επίσης Μάρω Καρδαμίτση - Αδάμη, «Το εκπαιδευτικό κτίριο κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Ελευθέριο Βενιζέλο», στο Βάλια Βαρουχάκη, Αργυρώ Βατσάκη (επιμέλεια), *Η εκπαιδευτική πολιτική στα χρόνια του Ελευθερίου Βενιζέλου*, Πρακτικά Συνεδρίου, 22 - 24/1/2007, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2007, σελ. 341 - 351.

Δημητράτος μπορεί να διέφυγε το Ιδιώνυμο, την κατηγορία για κομμουνισμό, ωστόσο διώχθηκε για τη συνδικαλιστική του δράση το 1931 και στις κρίσιμες ώρες του αντιφασιστικού αγώνα δοκιμάστηκε κι έχασε τη ζωή του. Σήμερα ένα βιβλίο γι' αυτόν δεν μπορεί να είναι μια ανατύπωση των αναγνωστικών που είχε εκδώσει, αλλά ένα νέο πείραμα δημιουργικής γραφής από τα ίδια τα παιδιά, τα όποια έχουν την ιστορική δυνατότητα να οικειοποιηθούν το έργο του και να αναπλαισιώσουν τα κείμενά του με δικά τους ποιήματα.

Από τους πρώτους λοιπόν δασκάλους του 35^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αθηνών ήταν ο Παναγής Δημητράτος, ένα όνομα σχεδόν λησμονημένο, όπως και τόσα άλλα, το οποίο πρωτοστάτησε στους αγώνες για σοσιαλισμό πριν και μετά το μεσοπόλεμο και εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στην περίοδο της γερμανικής κατοχής, στην Καισαριανή το 1944. Όχι απλά ένας δάσκαλος, αλλά και πρόεδρος και πιο πριν αντιπρόεδρος της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας των Δασκάλων (ΔΟΕ) το 1927, η οποία πρότεινε στα μέλη της, όπως γράφει ο Γιάννης Κατσαντώνης, «ο δάσκαλος (να) προσφέρει τις υπηρεσίες του στο κράτος, όπως και οι άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι. Παράλληλα όμως (να) διατηρεί όλα τα δικαιώματά του ως πολίτης και (να) τα ασκεί ελεύθερα. Δέχεται την ιεραρχία και την πειθαρχία μόνο μέσα στην υπηρεσία. Έχει υποχρέωση να λέει ελεύθερα τη γνώμη του, κρίνοντας τα μέτρα για την παιδεία, χωρίς καμιά άδεια προϊσταμένων. Η οργάνωση των δασκάλων (να) έχει για ιδανικό της τον εκσυγχρονισμό της λαϊκής παιδείας».⁷ Η ιδιότητα του πολίτη και του εκπαιδευτικού, που κάνει χρήση της ιδιότητας του πολίτη και δεν την αναστέλλει, όπως γίνεται σήμερα, είναι στο επίκεντρο.

Γιατί όμως ένα αφιέρωμα σ' έναν δάσκαλο του σχολείου μας; Τι σημαίνει με σημερινούς όρους ιστορική εμπειρία άλλων εποχών; Τι σημαίνει να αγωνίζεσαι για τη χώρα, το λαό, την δυνατότητα ο δάσκαλος να είναι και πολίτης, να εκδίδει βιβλία για τα παιδιά, να είναι ενάντιος στη δικτατορία, την κατοχή και τον φασισμό; Τι σημαίνει με σημερινούς όρους να ξέρεις τα όρια του εκσυγχρονισμού με την αντίσταση, όπως έγινε με τους παιδαγωγούς, οι οποίοι ενώ συντάχθηκαν με τον εκσυγχρονισμό στο μεσοπόλεμο μετά ακολούθησαν τον δρόμο της καρδιάς τους, τον δρόμο της Κυβέρνησης του Βουνού; Τι σημαίνει να κάνεις αντιφασιστικούς αγώνες και να έρχεται η ώρα να αντιμετωπίσεις τον θάνατο ή με σημερινούς όρους την απόλυση και την ανεργία; Και πως επιβιώνεις στη μνήμη των παιδιών που σε είχαν δάσκαλο, όταν δίπλα σου άλλοι άνθρωποι κάνουν διαφορετικές επιλογές, αστικές και νεοφιλελεύθερες και δίνεις αγώνες που τα παιδιά τους θα τους καταλάβουν όταν μεγαλώσουν; Τι σημαίνει να γράφεις, ποιητικά ή κυριολεκτικά; Αυτά τα ερωτήματα τέθηκαν και απαντήθηκαν, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό.

⁷ Γιάννης Κατσαντώνης, *Η αριστερή παράταξη των δασκάλων στο μεσοπόλεμο*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1998, σελ. 25.

Να πως παρουσιάζει το δάσκαλο του σχολείου μας ο Γιάννης Κατσαντώνης: «Ο δάσκαλος Παναγής Δημητράτος, ήταν από τους πρωτεργάτες του σοσιαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα και από τα πιο σημαντικά συνδικαλιστικά στελέχη των δημοσίων υπαλλήλων. Διετέλεσε αντιπρόεδρος και γενικός γραμματέας της Δασκαλικής Ομοσπονδίας. Συγγραφέας πολλών διδακτικών βιβλίων. Πιάστηκε από την εδική ασφάλεια για την αντιστασιακή του δράση και παραδόθηκε στους Γερμανούς. Όπως μου διηγήθηκε ο δάσκαλος Θόδωρος Βανιώτης, οι Γερμανοί τον βασάνισαν και τον πίεσαν να αποκηρύξει το ΚΚΕ, που δεν ήταν μέλος του. Αρνήθηκε και εκτελέστηκε».⁸ Και από τον ίδιο παρατίθεται και το ποίημα που έγραψε γι' αυτόν ο ποιητής Κώστας Καλαντζής (Θεσσαλός) για τον ηρωικό του θάνατο:

*Σαράντα χρόνια δίδασκες για Λευτεριά κι Αλήθεια
Και πρωτοπόρος πάλεψες μ' ολάνοιχτα τα στήθια
Προδότες στη σφαγή σε παν, στερινή είναι η διδαχή σου,
Τρανό θυσίας παράδειγμα κι ηρωική η θανή σου.*

Ο δάσκαλος του σχολείου μας γεννιέται το 1886 στη Κεφαλονιά, πήρε μέρος στο πόλεμο του 1912-1913, τραυματίστηκε στο Μπιζάνι, ήταν γραμματέας και πρόεδρος της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας (ΔΟΕ) και μέλος της Συνομοσπονδίας των Δημόσιων Υπάλληλων, ήταν συγγραφέας πολλών βιβλίων, πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση από τις γραμμές του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ) και εκτελέστηκε στις 27 Απριλίου του 1944 στην Καισαριανή ή με μια άλλη μαρτυρία τον σκότωσαν οι φασίστες στις φυλακές Χατζηκώστα.⁹ Επίσης με μια ακόμη μαρτυρία εκτελέστηκε από έλληνες «χωροφύλακες και τσολιάδες».¹⁰ Αυτός είναι ο δάσκαλος του σχολείου μας, ο οποίος καλείται να μεταδώσει το νέο πνεύμα του Σχολείου Εργασίας στα παιδιά. Μια παιδαγωγική που συνδυάζεται με τη μοντέρνα αρχιτεκτονική του αρχιτέκτονα του σχολείου μας Νικολάου Μητσάκη, η οποία αναφέρεται στην ηλιοφάνεια, τη μείωση της αυθεντίας του δασκάλου, στα παιχνίδια αυλής σ' όλο το κτίριο, και στον πρώτο όροφο και στην ταράτσα, και σε μια παιδαγωγική με μεγάλες αίθουσες των εξήντα τετραγωνικών με βεστιάρια και ημιυπαίθριους χώρους. Έναν αρχιτέκτονα που τον χάσαμε νωρίς, το 1941, μετά τον πόλεμο που κήρυξε η Ιταλία στην Ελλάδα το '40, καθώς γυρνούσε από το μέτωπο της Αλβανίας. Η δεκαετία του '30 κυρίως είναι η περίοδος συνεργασίας αρχιτεκτόνων και παιδαγωγών και η δυνατότητα να βρεθεί ένας τέτοιος δάσκαλος σ' ένα σχολείο μόλις θεμελιωμένο από την εκπαιδευτική μεταρ-

⁸ Γιάννης Κατσαντώνης, *Εκπαιδευτικοί και Εθνική αντίσταση*, Εκδόσεις Καρανάση, Αθήνα 1984, σελ. 109 - 110.

⁹ Χάρης Σακελλάριου, *Η παιδεία στην αντίσταση*, Εκδόσεις Φιλιππούτη, Αθήνα 1984, σελ. 100.

¹⁰ Δες Χάρης Αθανασιάδης, *Δάσκαλοι και Εκπαιδευτικός Δημοτικισμός*, Το περιοδικό *Αυγή* (1923 - 1925), προλογικό σημείωμα Αλέξης Δημαράς, Μεταίχιμο, Αθήνα 2001, σελ. 75.

ρύθμισή¹¹ του Γεωργίου Παπανδρέου, σήμανε μια διαφορετική αντίληψη για την ανάπτυξη της παιδικής ηλικίας, όπως είναι αυτή του Σχολείου Εργασίας. Αλλά ήταν και περίοδος αξιολόγησης των εκπαιδευτικών για τα κοινωνικά τους φρονήματα και την πολιτική τους δράση.¹²

Τα παιδιά στο σχολείο αναπαρίστανται στα κείμενα των αναγνωστικών του δημοτικού σχολείου, από την παιδική λογοτεχνία της περιόδου, μέσα από την παιδική εργασία και την υγιεινή της περιόδου και τέλος από μαρτυρίες, όπως της μαθήτριάς του σχολείου μας, τα χρόνια του '40, Φράνσης Σταθάτου.¹³ Ακόμα τα παιδιά δεν είναι συγγραφείς, παρά μόνο στην παιδαγωγική του Celesten Freinet και την μέθοδο του τυπογραφείου - την οποία δοκιμάζει ο Τζάννος Τσαγκιάς σε δύο σχολεία της Νέας Ιωνίας στην Αθήνα - και στην περίπτωση της παιδαγωγικής αντίληψης του ΕΑΜ για τις εκδόσεις του, συχνά με τον τίτλο «Τα αετόπουλα». Σήμερα, τόσα χρόνια μετά, κάνουμε και στο σχολείο μας τα παιδιά - συγγραφείς ή τα παιδιά - ποιητές, όπως πέρυσι κάναμε τα παιδιά - πουλιά, δοκιμάζοντας την ίδια μέθοδο για να εκδώσουμε ένα βιβλίο γι' αυτόν τον δάσκαλο, έναν ανάμεσα σε τόσους που πέρασαν από το διδακτήριο της οδού Κωλέττη, το σημερινό σχολείο με το όνομα «Ναπολέον Λαπαθιώτης», και εργάστηκαν για ένα καλύτερο κόσμο. Ένα σχολείο με το όνομα του ποιητή¹⁴ που χάσαμε στα χρόνια της γερμανικής κατοχής, στις 8 Ιανουαρίου του 1944, σε μια περίοδο που αυτή η κατοχή επαναλαμβάνεται με διαφορετικούς όρους, αυτή τη φορά οικονομικούς, παίρνοντας το όνομα της οικονομικής κρίσης.

Οι περσινές εκδόσεις¹⁵ είναι ένας πολύτιμος οδηγός για τεθούν ερωτήματα που αφορούν το παρελθόν. Τι σημαίνουν όλα αυτά τα στοιχεία για τα παιδιά; Τι σημαίνει ο θάνατος είτε του αρχιτέκτονα του σχολείου μας, είτε του ποιητή, είτε του δασκάλου; Τι ζητά η εποχή μας από τους

¹¹ Δες Αντρέας Γιακουμάτος, *Η αρχιτεκτονική και η κριτική*, Νεφέλη, Αθήνα 2001, σελ. 211 - 228.

¹² Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών στη χώρα μας καταργήθηκε το 1982. Δες αξιολογικά έγγραφα της περιόδου από το Αρχείο τους Κράτους στο Αθανάσιος Ι. Μιχελής, *Αξιολόγηση σχολείων και εκπαιδευτικών, Ιστορική καταγραφή από το μεσοπόλεμο ως τις ημέρες μας*, Λαμία 2013, σελ. 20 - 66.

¹³ Το βιβλίο της Φράνσης Σταθάτου μας συντρόφευε όλη τη χρονιά προκειμένου τα παιδιά να προσλάβουν το παρελθόν των παιδικών χρόνων της συγγραφέα, αλλά και να δουν με άλλα μάτια το σχολείο που έρχονται καθημερινά. Δες Φράνση Σταθάτου, *Μυστήρια, μαγικά και μάγια στη μεγάλη πόλη*, Ψυχογιός, Αθήνα 2012.

¹⁴ Το όνομα του σχολείου μας από το 2009 είναι «Ναπολέον Λαπαθιώτης», ωστόσο στο Σύλλογο Διδασκόντων, τότε που πλειοψήφησε το όνομα του ποιητή, η εναλλακτική πρόταση ήταν να ονομάσουμε το σχολείο μας «Παναγής Δημητράτος». Με την έκδοση αυτού του βιβλίου δείχνουμε την αγάπη μας για τον δάσκαλο με λίγα χρόνια διαφορά. Για ένα πορτραίτο του ποιητή δες το ημερολόγιο, Ναπολέον Λαπαθιώτης, *Του έρωτα πάλι το στενό...*, εισαγωγή - επιμέλεια Χριστίνα Ντουινιά, Μεταίχιμο, Αθήνα 2009.

¹⁵ Δες Λενέτα Στράνη (επιμέλεια), *Τα παιδιά - πουλιά των Εξαρχείων*, υπεύθυνος προγράμματος Χαράλαμπος Μπαλτάς, εικονογράφηση Ελισάβετ Παντελιάδου, Αθήνα 2013. Επίσης Αθηνά Καρανάση, Έλενα Μολασιώτη (επιμέλεια), *Ένα μαγικό καπέλο στα Εξάρχεια*, Αθήνα 2013.

ανθρώπους του πνεύματος; Αυτά τα αγωνιώδη ερωτήματα απαντήθηκαν σ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς από τα παιδιά, κάνοντάς τα να έχουν το θάρρος της γνώμης τους, το δικαίωμα της γνώμης (άρθρο 12 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού) και τη βιωματική σχέση με τα δικαιώματα της ελευθερίας (άρθρα 12-17), έτσι ώστε να ενδυναμωθούν συναισθηματικά και να γράψουν. Το τυπογραφείο, η μέθοδος του Celesten Freinet, χρησιμοποιήθηκε με βάση όλη την προηγούμενη εμπειρία της έκδοσης του σχολικού εντύπου «Οι φίλιες των παιδιών» (2008-2013), όπως επίσης και η τεχνική της βιβλιοθήκης. Αυτό το σχολικό έντυπο αποτελεί τη δημόσια σφαίρα του σχολείου μας τα τελευταία χρόνια και η έκδοσή του θεωρείται επιτυχημένη.¹⁶ Μέσα στη τάξη τα παιδιά οργάνωσαν τους χώρους αυτούς που μπορούσαν να γίνουν βιβλιοστάσια (θρανία - γωνιές) με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η απρόσκοπτη κυκλοφορία των βιβλίων και να ακολουθούν οι βιβλιοπαρουσιάσεις. Στη συνέχεια έζησαν τις σελίδες των βιβλίων στους χώρους της γειτονιάς μέσα από τη σύνδεση του χώρου με το χρόνο. Το Πάρκο Ναυαρίνου και το καφενείο Ναυαρίνου ήταν μια τέτοια εμπειρία. Η σχέση τους με την δανειστική βιβλιοθήκη στο Εργαστήρι Πολιτισμού του Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού, είναι μια ακόμη επαύξηση των ενδιαφερόντων τους για ανάγνωση. Η αγάπη των παιδιών για το βιβλίο ήταν και αγάπη για την έκδοση ενός δικού τους μέσα από την παιδαγωγική του γίνεσθαι – ποιητής. Και η επιλογή των τυπογραφικών στοιχείων¹⁷ του Τάκη Κατσουλίδη και της γραμματοσειράς που σχεδίασε ο ίδιος, της GFS Neohellenic (σχεδιασμός Τάκης Κατσουλίδης και Γιώργος Ματθιόπουλος), είναι μια ακόμη συνεισφορά σ' αυτή την έκδοση, καθώς επίσης η εμπειρία του τυπογραφείου της γειτονιάς μας «Σωτηρόπουλος» και η επίσκεψη στην Εθνική Βιβλιοθήκη με την υλοποίηση του προγράμματος για την τυπογραφία.

Τα αναγνωστικά του Παναγή Δημητράτου βρίσκονται στην βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων και στην Εθνική Βιβλιοθήκη. Από αυτά αντλήθηκαν μερικά κείμενα που περιέχονται στην έκδοση εδώ.¹⁸ Στη βιβλιο-

¹⁶ Χαράλαμπος Μπαλτάς, «Εγγραμματισμός, πολιτειότητα και δημόσια σφαίρα: το παράδειγμα του σχολικού εντύπου «Οι φίλιες των παιδιών» (2008 - 2011)», περιοδικό *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τχ. 165, Ιούνιος - Αύγουστος 2011, σελ. 27 - 55.

¹⁷ Δες Τάκη Κατσουλίδη, *Το Σχέδιο του Γράμματος, Η ελληνική γραφή*, Εκδοτική Ελλάδα, Αθήνα 2000, σελ. 104. Τα τυπογραφικά στοιχεία είναι ένα απαιτητικό και δύσκολο μέρος της συγγραφής των αναγνωστικών βιβλίων. Η γραμματοσειρά που επιλέχθηκε είναι των Τάκη Κατσουλίδη και Γιώργου Ματθιόπουλου, η Neohellenic (1993) για το κείμενο και η Bodoni (1992) και Bodoni Classic για τους τίτλους και τα ονόματα των συγγραφέων.

¹⁸ Τα αναγνωστικά του Παναγή Δημητράτου είναι *Παιδικά Αναγνώσματα, δ' τάξη*, (1932) και *Παιδικά Αναγνώσματα, στ' τάξη*, (1932) σε εικονογράφηση Βασίλη Γερμενή. Αξίζει να σημειώσουμε πως στον κατάλογο των αναγνωστικών της έκθεσης του MIET το 2010 που επιμελήθηκε ο Αλέξης Δημαράς, συμπεριλήφθηκε και ο Παναγής Δημητράτος για την εικονογράφηση του των βιβλίων του. Δες Αλέξης Δημαράς (επιμέλεια), *Καλλιτέχνες και Λογοτέχνες στα αναγνωστικά 1860 - 1960*, MIET, Αθήνα 2010.

θήκη του σχολείου μας με χαρά εντόπισα το βιβλίο του «Τα κλάσματα και τα βάσανά τους ή ένας τρόπος διδασκαλίας» (1937). Η σκέψη μου είναι να αποτελέσει αντικείμενο διδασκαλίας¹⁹ η μέθοδος που εισήγαγε τα κλάσματα στα παιδιά τη σχολική χρονιά 2014/2015. Ο τρόπος ανθολόγησης των κειμένων στο αναγνωστικό «Οι φίλιες των παιδιών» (2014), πεζών και ποιητικών, βασίζεται στη διαδρομή του χρόνου από τον Σεπτέμβριο στον Ιούνιο και στις εποχές. Τα κείμενα έχουν ως στόχο να αποτελέσουν μια αφορμή για τη γνωριμία των παιδιών με τους ποιητές, τους μουσικούς, τους συγγραφείς και τους παιδικούς λογοτέχνες της γειτονιάς των Εξαρχείων, οι οποίοι φέρουν σε επαφή τον αρχιτεκτονικό, τον λογοτεχνικό και τον ιστορικό χρόνο με την παιδική ηλικία. Η παιδαγωγική μέσα από την συνάντησή της με την αρχιτεκτονική και τη δημιουργία σχέσεων χώρου και χρόνου μπορεί να είναι κριτική παιδαγωγική και να δημιουργεί κριτική σκέψη. Επίσης οι ομάδες των παιδιών που κάνουν τη διαδρομή από την τάξη στην αυλή κι από εκεί στην κοινότητα μπορούν να είναι θεσμικές, να δημιουργούν όρους αυτοδιαχείρισης και δημοκρατίας, όρους για το γίνεσθαι – μικρός πολίτης, καθώς φέτος είναι και το πανευρωπαϊκό έτος πολιτειότητας [citizenship] των παιδιών. Η κριτική σ' αυτόν τον λειτουργικό αλφαριθμητικό προέρχεται συνήθως από την νέα κοινωνική αντίφαση, να εκφασίζεται η κοινωνία και να γίνεται το σχολείο πιο προοδευτικό. Αυτή η αντίφαση σημάδεψε το μεσοπόλεμο, αυτή η αντίφαση θα είναι αιτία ο δάσκαλος ως φιγούρα, τον οποίο βλέπουμε ως αποκορύφωμα στα αναγνωστικά βιβλία της Κυβέρνησης του Βουνού, να είναι σε ελεύθερη πτώση. Ένα πολιτικό και παιδαγωγικό πρόγραμμα εξόδου στη κοινότητα αντιτίθεται βέβαια και στις δύο αυθεντίες, του γονιού και του δασκάλου, ωστόσο η απελευθέρωση του παράγοντα των γονιών για τον έλεγχο της εκπαιδευτικής διαδικασίας τα τελευταία

¹⁹ Η διδασκαλία των κλασμάτων γίνεται στην ε' δημοτικού και ξεκινά στις 10 Ιανουαρίου και τελειώνει στις 20 Απριλίου του 1935 και δοκιμάστηκε ξανά από άλλον δάσκαλο την επόμενη χρονιά. Στο τέλος του βιβλίου ο Παναγής Δημητράτος κάνει παρατηρήσεις και βγάζει επιστημονικά συμπεράσματα σχετικά με την ελληνική και την γερμανική βιβλιογραφία. Έχει ενδιαφέρον πως ξεκινά να εισάγει τα παιδιά στα κλάσματα. Γράφει ο ίδιος: «Συζήτηση με τα παιδιά αν ψώνισαν καμιά φορά ύφασμα ή κορδέλα ή δαντέλα και πόσο πήραν. Να, είχαν ψωνίσει. Μερικά είχαν συνοδεύσει τη μητέρα τους στα μαγαζιά. Άλλα είχαν παρακολουθήσει το ψώνισμα από γυρολόγους, που είχαν έλθει στη πόρτα του σπιτιού τους. Στη λαϊκή αγορά το ίδιο. Και όλοι μετρούν με τον πήχη. Θυμούνται πόσο ήταν μεγάλος ο πήχης και το δείχνουν απλώνοντας το χέρι. Μερικά παιδιά ήξεραν πως ο πήχης είναι 64 πόντοι. Ένας μαθητής έβγαλε ένα μέτρο, το άνοιξε ως τους 64 πόντους και όλη η τάξη είδε το σωστό μάκρος του πήχη. Μια γραμμή στον πίνακα, σωστά μετρημένη, δείχνει τον πήχη. Τώρα καταλαβαίνουν πως το μέτρημα του υφάσματος, που κάνει κάποτε η μητέρα πάνω στο χέρι της, δεν είναι μέτρημα ακριβείας. Ο πήχης των πωλητών έχει πάνω και χαράκια. Πολλά παιδιά τα έχουν προσέξει και ξέρουν τι χρειάζονται. Δεν ψωνίζει κανείς πάντα ολόκληρους πήχεις ύφασμα. Τα παιδιά δίνουν πληροφορίες για τα ποσά του υφάσματος, που ψώνισαν με τις μητέρες τους. Κι ακούγονται όλες οι πιθανές περιπτώσεις: Πήχεις σωστοί και μισοί, τέταρτα και όγδοα (...). Δες Παναγή Δημητράτου, *Τα κλάσματα και τα βάσανά τους ή ένας τρόπος διδασκαλίας*, Παιδικός Κόσμος, Αθήνα 1937, σελ. 6 - 7.

χρόνια, έχει ως επίπτωση αυτό που ζούμε ημιτελώς στη χώρα μας και στις νεοφιλελεύθερες κοινωνίες είναι ήδη εμπεδωμένο: την απαξίωση της δουλειάς του δασκάλου.

Τα αναγνωστικά του δημοτικού σχολείου είχαν ως πρότυπο τη φιγούρα του δασκάλου, καθώς ο δάσκαλος είναι αυτός που δημιουργεί την ημερήσια διάταξη στα παιδιά.²⁰ Σήμερα, οι αντιπαραθέσεις των εκπαιδευτικών συστημάτων παγκόσμια απεργάζονται την πρωτοκαθεδρία των σκληρών επιστημών και την ουδετερότητα του έργου του. Η φιγούρα του δασκάλου σύντομα θα είναι σκιά, ως φιγούρα στο θέατρο σκιών, καταχωρημένη στη κιβωτό της ιστορίας της τέχνης. Ο δάσκαλος είναι πια μια έριδα μεταξύ της ταυτότητας και της απουσίας της.²¹ Η δυνατότητα να αντιταχούμε σ' αυτή τη πορεία των δυτικών κοινωνιών περνά μέσα από το σχολείο της κοινότητας,²² την κριτική στις αυθεντίες, τη δημιουργία νοήματος, τα δικαιώματα του παιδιού, το συμμετοχικό σχεδιασμό, την ερμηνευτική και τη φαινομενολογία της πρόσληψης του κόσμου και του μετασχηματισμού του. Τα δύσκολα χρόνια της οικονομικής κρίσης δεν είναι παρήγορα για την παιδική ηλικία. Τα κείμενα είναι παραμυθίες αλλά και τρομακτικά, καθώς αντανακλούν το αβέβαιο κλίμα της περιόδου.

Η φιγούρα του δασκάλου είναι μια τιτανομαχία με τον κάτω κόσμο, μια συνομιλία με τον κόσμο της σκιάς. Έτσι, στο τέλος του αναγνωστικού «Οι φίλιες των παιδιών» (2014), έχουμε ένα κείμενο ενός δασκάλου που η φιγούρα του είναι λησμονημένη και έφυγε από τη ζωή τα δύσκολα χρόνια του γερμανικού φασισμού, λίγο νωρίτερα από τον Έλληνα δάσκαλο Παναγή Δημητράτο. Είναι ο Πολωνός Janusz Korczak [Γιάνους Κόρτσακ], ο δάσκαλος που πέθανε μαζί με τα παιδιά του ορφανοτροφείου του στην Τρεμπλίνκα κι είχαμε το διεθνές έτος γι' αυτόν το 2012. Αυτά τα παιδιά

²⁰ Η πρόσφατη κυκλοφορία τόσων πολλών αναγνωστικών από την εφημερίδα «Το Βήμα» είναι μια καλή ευκαιρία να μιλήσουμε για το ολοκληρωμένο βιβλίο με αρχή, μέση και τέλος, τη γενιά του '30, την αντίσταση και τα οράματα της μεταπολίτευσης. Από το 2010 που έγινε και η έκθεση από το ΜΙΕΤ της Εθνικής Τράπεζας των αναγνωστικών του δημοτικού σχολείου σε επιμέλεια του πρόσφατα θανόντος Αλέξη Δημαρά, οι εκδόσεις που έγιναν για τον μεσοπόλεμο και τη μεταπολεμική κοινωνία από τις εφημερίδες εμπλούτισαν τον προβληματισμό. Φέτος, η έκδοση από την εφημερίδα «Καθημερινή» των ποιητών της χώρας μας ήταν μια νέα ευκαιρία για μας που δουλεύαμε αυτό το αναγνωστικό να έχουν τα παιδιά πρόσβαση στο ποιητικό λόγο. Η κρίση μετά το 2010 έφερε την ευκαιρία να συζητηθεί εκ νέου το παρελθόν και να αποκτηθεί μια νέα βιωματική σχέση μαζί του, πράγμα που επηρέασε και την έκδοση που κρατά ο αναγνώστης στα χέρια του.

²¹ Για μια συνηγορία υπέρ του έργου των δασκάλων δες το βιβλίο του George Steiner, *Τα μαθήματα των δασκάλων*, μετάφραση Σεραφείμ Βελέντζας, Scripta, Αθήνα 2011. Επίσης το βιβλίο του Ζακ Ρανσιέρ, *Ο αδαής δάσκαλος*, μετάφραση Δάφνη Μπρονάνου, Νήσος, Αθήνα 2008.

²² Χαράλαμπος Μπαλτάς, «Για ένα σχολείο της κοινότητας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση», εφημερίδα *Κυριακάτικη Αυγή*, περιοδικό *Παιδεία και Κοινωνία*, τχ. 85, 6/10/2013, σελ. 17 - 19.

δεν είχαν την ιδιότητα του πολίτη, αυτή που στερούνται και χιλιάδες παιδιά στη χώρα μας και κινδυνεύουν από τον αυξανόμενα εκφασισμό της ελληνικής κοινωνίας.²³ Το κείμενο, που μεταφράζει εδώ ο μαθητής του σχολείου μας Άντριαν Κλεπάδλο, είναι από το βιβλίο του *Οι νόμοι της ζωής* (1929), το οποίο όταν εκδόθηκε θεωρήθηκε ακατάλληλο για τα παιδιά και απαγορεύτηκε.²⁴ Θα μπορούσε να θεωρηθεί μια σημερινή «Αγωγή του Πολίτη», η οποία κι αυτή σήμερα δεν διδάσκεται, ακριβώς γιατί «η πολιτική πρέπει να μείνει έξω από το σχολείο». Αυτό που θα μπορούσε να θεωρηθεί από - κείμενο, ή ένα βρώμικο κείμενο, αυτό το «εκτός» της γραφής, αυτό το λογοκριμένο κείμενο, περιέχεται στο αναγνωστικό εδώ ως ελάχιστος φόρος τιμής σ' αυτόν τον δάσκαλο.

Και τα παιδιά του αναγνωστικού, ποια είναι σήμερα; Τα παιδιά τα σημερινά είναι νομάδες. Είναι αυτά της ταινίας του Θόδωρου Αγγελόπουλου, *Τοπίο στην ομίχλη* (1988), έναν άνθρωπο που χάσαμε πρόσφατα κι είχε το γραφείο του στη γειτονιά μας, στα Εξάρχεια. Είναι αυτά που ξεκινούν να βρουν τον πατέρα τους στη Γερμανία, είναι αυτά τα παιδιά που μεταναστεύουν²⁵ κι αυτά που αναδημιουργούν τον κόσμο, χωρίς απλά να χάνονται στην ομίχλη του. Είναι παιδιά που στερούνται την ιδιότητα του πολίτη, αλλά θέλουν να την έχουν και παιδιά που την έχουν και θέλουν συμμετοχικές διαδικασίες στη σχολική ζωή και στη ζωή στην κοινότητα. Είναι παιδιά που κάνουν διαδρομές μες στην πόλη και αγαπούν την αποσχολιοποίηση, είναι παιδιά που αγαπούν τα βιβλία και θέλουν έναν κόσμο ευτυχίας. Είναι παιδιά που μετατρέπονται από αόρατα σε ορατά κάθε φορά που συμμετέχουν με τις συλλογικές δράσεις τους στην αναδημιουργία της πόλης. Είναι παιδιά που φτιάχνουν πανό στο σχολείο και παιδιά που εναντιώνονται στον πόλεμο κατά της νεότητας. Είναι παιδιά που έχουν μάθει στο τρίπτυχο τάξη - αυλή - κοινότητα και θέλουν να κυκλοφορούν με μεγαλύτερη ροή στους χώρους του σχολείου. Είναι παιδιά που λατρεύουν τα παγκάκια, τα παιχνίδια αυλής, τη δημοκρατία κάτω από το κυπαρίσσι, τα φυτέματα, τις καρακάξες του σχολείου, τον μπερντέ του Καραγκιόζη, τους χάρτες, την υδρόγειο σφαίρα, το «λόφο» του σχολείου και τις πόρτες που ετοιμάζονται να ανοίξουν. Είναι τα παιδιά που μεταμόρφωσαν φέτος την πόρτα του σχολείου σε μια μολυβοθήκη, δείχνοντας πως αυτός ο κόσμος μπορεί ακόμη και σήμερα να διορθωθεί με μολύβια και γόμες.

Χαράλαμπος Μπαλτάς

²³ Για ένα σύγχρονο στοχασμό για την πολιτεότητα [citizenship] δες τον ιστότοπο του Αντιφασιστικού Μετώπου Παιδείας, www.antfep.com.

²⁴ Δες Μπεάτα Ζουλκιέβιτς, «Γιάνους Κόρτσακ: ο 'Γερο - Δόκτωρ'», περιοδικό *The books Journal*, τχ. 24, Οκτώβριος 2012, σελ. 76 - 80.

²⁵ Για το σενάριο της ταινίας του Θόδωρου Αγγελόπουλου δες Κωνσταντίνος Θέμελης, *Θόδωρος Αγγελόπουλος, Το παρελθόν ως ιστορία, το μέλλον ως φόρμα*, Ύψιλον, Αθήνα 1998, σελ. 134 - 135.

Επίλογος

Γιάνους Κόρτσακ Πλούσιος και Φτωχός

Υπάρχουν μάλιστα άνθρωποι, οι οποίοι σκέφτονται πως τα παιδιά δεν πρέπει να ξέρουν για τα λεφτά, μιας και δεν τα χρειάζονται. Θα μάθουν γι' αυτά όταν μεγαλώσουν, μιας και οι γονείς τούς τα αγοράζουν όλα, πολλά από τα οποία είναι άχρηστα και χαλάνε.

Συνήθως τα λεφτά δίνονται σπάνια σα βραβείο, όταν ο μπαμπάς ή η μαμά έχουν κέφια. Πολύ σπάνια οι γονείς υπολογίζουν τα λεφτά της εβδομάδας και λένε:

- Αγόρασε ότι θες!

Μόνο μια φορά ένας πατέρας έδωσε πενήντα λεπτά και είπε:

- Αν είσαι άτακτος ή πάρεις κακούς βαθμούς στο σχολείο, θα πάρεις πενήντα λεπτά για όλες τις ανάγκες σου. Θέλω να μάθεις να χειρίζεσαι τα λεφτά.

Ε, ναι, πρέπει να ξέρουμε και να δουλεύουμε, αλλά και να τα ξοδεύουμε τα χρήματα.

Ήξερα κάποιους που είχαν χρήματα και αμέσως τα ξόδευαν. Επίσης οι ίδιοι θα δανείζονταν και δεν θα σκέφτονταν να τα επιστρέψουν. Μερικές φορές ο μεγαλύτερος δεν σκέφτεται τόσο όσο ο μικρότερος. Εδώ και δέκα χρόνια δανείζομαι και τελικά, αν αποδειχτεί πως οι νέοι θέλουν να διαβάζουν επιστημονικά βιβλία, τότε θα γράψω ένα βιβλίο για το πώς κάποιος δανείζεται, πώς τα επιστρέφει, πώς ξοδεύει ή κάνει οικονομία για να πάρει κάτι που κοστίζει ακριβά. Για παράδειγμα πατίνια, ρολόι, ποδήλατο ή δώρο για τον πατέρα ή τη μητέρα.

Ήξερα ένα αγόρι που μάζευε μισό χρόνο λεφτά για μια μπάλα και πάλινα παπούτσια, όμως μετά έδωσε δώδεκα ζλότι (περίπου 3 ευρώ) στη μητέρα του που αρρώστησε.

Πολλές στεναχώριες έχουν οι φτωχοί στα σχολεία, μέχρι και τα σχολεία που είναι δωρεάν κοστίζουν πολύ.

Είναι λιγότερο αγχωτικό για το μαθητή όταν οι γονείς του παίρνουν στην αρχή της χρονιάς τα απαραίτητα, βιβλία, τετράδια, αθλητικά παπούτσια, σχολική τσάντα και κεφάλτοι πληρώνουν τη συμμετοχή τους στην τάξη.

Γιατί είναι στενόχωρο να ζητούν από τους γονείς τους, ενώ δεν έχουν. Επίσης μπορεί ο ένας να σκίσει ένα χαρτί τετραδίου χωρίς να το ξέρει κανείς. Δεν τον νοιάζει αν χάσει το μολύβι του, ενώ ο δεύτερος γράφει με μικρά γράμματα για να του φτάσει το τετράδιο.

Υπάρχουν μερικοί οι οποίοι έχουν δικό τους δωμάτιο ή έστω ένα τραπέζι με συρτάρια που έχουν κλειδί ή ένα ράφι. Μπορούν ήρεμα να κάνουν τα μαθήματά τους. Υπάρχουν κάποιοι που με κρύο χέρι δίπλα σε μισοσκότεινη λάμπα και σ' ένα τραπέζι που γέρνει, γράφουν άσχημα

γράμματα με στυλό, με λίγο μελάνι και με τσαλακωμένο χαρτί.

Δεν τρώνε όλοι οι μαθητές πρωινό πριν πάνε στο σχολείο, μπορεί όμως να μην πεινάνε γιατί έχουν συνηθίσει, αλλά αυτός που δεν έχει φάει πρωινό είναι νυσταγμένος, κουρασμένος και έχει πονοκέφαλο.

Κάποιες φορές ο ένας έχει τα πάντα και δεν θέλει να μαθαίνει, ενώ ο δεύτερος θέλει να μαθαίνει κι οι γονείς λένε, φτάνει, ήρθε η ώρα να δουλέψεις.

Σκεφτόμουν για πολύ καιρό ότι ο κάθε μαθητής θα ήθελε να είναι μεγαλύτερος. Μόλις τώρα συμπέρανα ότι όχι. Ή όταν υπάρχει περίπτωση να θέλουν να είναι μεγάλοι τα παιδιά, είναι γιατί θέλουν να παίρνουν μισθό για να βοηθούν τους γονείς, για να μην κουράζεται η μαμά.

Λένε:

«Εκμεταλλευόμενος, φτωχός, άπορος, αδύναμος να τα καταφέρει μόνος του, σε αντίθεση με τον δυνατό, τον πολύ πλούσιο και τον αρχηγό».

Υπάρχουν πολλά επίπεδα στο να έχεις πολλά ή να μην έχεις τίποτα. Αλλά μπορούμε κι αλλιώς να χωρίσουμε τους ανθρώπους, σ' αυτούς που έχουν αυτά που χρειάζονται και σ' εκείνους που ξοδεύουν παραπάνω απ' τον αναγκαίο μισθό.

Μπορεί ο ημερήσιος μισθός του πατέρα να είναι 2,5 ευρώ (10 ζλότι) και η οικογένεια να ζει ήρεμα, όμως μπορεί να μην είναι ευχαριστημένη. Διότι δίνουν 13,5 ευρώ (50 ζλότι) για τα παιδιά τους. Οι γονείς μπορεί να είναι φτωχοί, όμως είναι χαρούμενοι. Κι είναι αισιόδοξοι. Μπορεί να είναι νευρικοί, μουτρωμένοι και προβληματισμένοι.

Ένας παίρνει από τους γονείς του 5 λεπτά για μια καραμέλα και πολύ σπάνια πάει σε σινεμά και του δεύτερου μέχρι και 4 ζλότι του φαίνονται πολύ λίγα και σκέφτεται από πού να πάρει περισσότερα.

Μάλλον γι' αυτό, όχι πάντα, οι μεγάλοι θέλουν με κέφι να εξηγήσουν γιατί πιστεύουν πως είναι δύσκολο οι μικροί να καταλάβουν.

Κάνουν λάθος. Το παιδί θέλει να μάθει κι έχει το δικαίωμα να μάθει, γιατί η στενοχώρια των γονιών του το πονάει περισσότερο.

Έτσι κι αλλιώς στις φτωχές οικογένειες τα παιδιά ξέρουν γιατί τη μια φορά υπάρχει ολόκληρο μεσημεριανό και την άλλη φορά μόνο ψωμί με τσάι και λίγη ζάχαρη. Ξέρουν καλύτερα πόσο κάνει ένα καινούριο καπέλο. Ξέρουν καλύτερα ότι κι αν ο πατέρας παίρνει μικρότερο μισθό, ο μισθός είναι σίγουρος.

Έχει περισσότερη στεναχώρια ο πατέρας τη φορά που θα καταφέρει να πάρει μεγαλύτερο μισθό, γιατί μετά για πολύ καιρό δεν θα παίρνει τίποτα.

Η ανεργία είναι πολύ μεγάλη δυστυχία.

Δεν είναι όμορφο όταν κάποιος ξέρει το μάθημα κι ο δάσκαλος δεν φωνάζει το όνομά του, αλλά είναι χειρότερο όταν ξέρεις ότι θες να δουλέψεις κι εκείνη την ώρα βρίσκεται άλλος εργάτης κι εσύ κάθεσαι χωρίς δουλειά.

Τώρα θα δώσω ένα σημαντικό μάθημα ζωής: ευγενικό καλό αγόρι μην πίνεις βότκα. Μην πίνεις αυτό το δηλητήριο.

Διάβασα ότι ο σατανάς σκέφτηκε τη βότκα. Μάλλον ναι. Η βότκα δεν σου παίρνει μόνο τα λεφτά, τις περισσότερες φορές τα τελευταία που έχεις. Η βότκα θα σου παίρνει τις δυνάμεις και την υγεία κι εκτός απ' το ότι σκοτώνει τη νοημοσύνη στον άνθρωπο, σου παίρνει την τιμή, δηλητηριάζει τα παιδιά, απολύει τους ανθρώπους από τη δουλειά και κάνει κακό στη ψυχή.

Όταν ζεις για πολύ, βλέπεις πολλά τρομακτικά γεγονότα: ο άνθρωπος αφήνει μισόκλειστα τα μάτια για να μην κοιτάει γιατί καρδιοχτυπά και θα ήθελε να φύγει για να μην σκέφτεται τίποτα. Τρεις πολέμους είδα. Είδα ανθρώπους με τραύματα οι οποίοι δεν είχαν χέρι, τα στομάχια ήταν τρυπημένα, είδα εγκαύματα στο πρόσωπο και στο κεφάλι, στρατιώτες με πληγές, μεγάλους και παιδιά. Αλλά σας λέω ότι χειρότερο είναι να δεις έναν αλκοολικό να βαράει το αθώο παιδί, όταν το παιδί πάει στο μεθυσμένο πατέρα του και τον παρακαλάει:

- Μπαμπάκα, μπαμπάκα, έλα σπίτι.

Η βότκα κινιέται σα φίδι: αρχίζει από ένα σφηνάκι και μετά όλο και περισσότερο. Κάποιες φορές όχι από την βότκα, αλλά από τσιγάρα, ένα νέο αγόρι αρχίζει αυτή τη ζωή.

Κι εγώ καπνίζω. Μετανιώνω που το συνηθισα, τι να κάνω. Τους ανθρώπους δεν ντρέπομαι, γιατί σχεδόν όλοι καπνίζουν, αλλά αυτοί ντρέπονται τους εαυτούς τους διότι δεν μπορούν να σταματήσουν τη συνήθεια. Όμως δεν σταματούν να έχουν ελπίδα.

Το παιδί ντρέπεται για τον μεθυσμένο πατέρα, ενώ δεν φταίει αυτό το αθώο παιδάκι που κάθεσαι πεινασμένο στο σπίτι μες στη φτώχεια. Υπάρχουν φορές που τα παιδιά κάνουν πλάκα για τα δικά τους σχισμένα παπούτσια και τις χαλασμένες φούστες, ενώ στην καρδιά τους βρίσκεται στεναχώρια και παράπονο. Λέω ακόμα μια αλήθεια ζωής: Υπάρχουν αγόρια τα οποία βάζουν στοιχήματα για ασήμαντα πράγματα:

- Βάλε στοίχημα.

Πολλές στεναχώριες και απατεωνιές βγαίνουν στα στοιχήματα. Θα χάσει το παιδί και μετά δεν θα έχει να δώσει σ' αυτόν που κέρδισε. Παρατήρησα, πως όταν ένας νέος βάζει συχνά στοιχήματα, τότε, θα παίξει χαρτιά. Κι αν εθιστεί στα χαρτιά, τότε δεν κοιτάει αν έχει ή δεν έχει λεφτά, αν θα χάνει τα δικά του λεφτά ή κάποιου άλλου.

Εξαιτίας της βότκας και των χαρτιών οι περισσότεροι άνθρωποι μπαίνουν φυλακή.

Εξαιτίας της αρρώστιας οι περισσότεροι γονείς δεν μπορούν να δουλέψουν. Έτσι συνέχεια σκέφτονται τρόπους άμυνας από τις αρρώστιες.

Υπάρχουν μάλιστα εμβόλια για την ανεμοβλογιά, επίσης υπάρχουν φάρμακα και γιατροί για τις έκτατες ανάγκες.

Καιρό ζω στη γη και έχω δει πολλά.

Έχω δει φτωχούς που περνούσαν καλά με ότι είχανε και στο μέλλον έγιναν πλούσιοι, όμως το συχνότερο που έβλεπα ήταν πλούσιοι που έγιναν φτωχοί εξαιτίας της αρρώστιας.

«Μέχρι τότε που ο πατέρας δεν ήταν άρρωστος καλά περνούσαμε...».
«Όταν ο πατέρας αρρώστησε...».

Έτσι αρχίζουν τα λυπητερά λόγια των παιδιών.

Γι' αυτό ακριβώς υπάρχει αυτή η διαφορά ανάμεσα στον πλούσιο και τον φτωχό. Δεν υπάρχουν προμήθειες και μια αρρώστια, μια αποτυχία, κατευθείαν γονατίζει όλη την οικογένεια.

Επίσης γκρινιάζουν για την τράπεζα αρρώστου, ξέρω πως δεν είναι τόσο καλή, έτσι όπως είναι, είναι όμως χρήσιμη.

Η τράπεζα αρρώστου είναι το πιο έξυπνο που σκέφτηκε ο άνθρωπος, σημαντικότερο και από τα αεροπλάνα.

Ο υγιής άνθρωπος πληρώνει φόρο για να έχει γιατρό, φάρμακα και βοήθεια, όταν αρρωστήσει. Υγεία – το βασικότερο αγαθό της ζωής, ο άρρωστος είναι πλούσιος ή φτωχός; Λοιπόν σκέψου, τι θησαυρός είναι η υγεία γι' αυτόν τον φτωχό. Και χωρίς την τράπεζα αρρώστου έπρεπε να αρρωστήσει, όμως δεν είχε το δικαίωμα. Κι έτσι λοιπόν χανόταν, από μια μικρή αρρώστια, χωρίς βοήθεια, καθώς η αρρώστια γινόταν κατευθείαν θανατηφόρα. Οι νέοι νομίζουν πως είναι εύκολο να μην υπάρχουν φτωχοί, να μην υπάρχει αδικία ή στεναχώρια. Γιατί δεν τυπώνουν περισσότερα χαρτονομίσματα, τι είναι ο φόρος, τι κάνει ο υπουργός οικονομικών; Πώς ένα κράτος δανείζει το άλλο; Θα ήθελα κι εγώ να το εξηγήσω, όμως δεν ξέρω. Έτσι κι αλλιώς δεν είναι μεγάλη η χαρά, αν δεν γίνεται να κάνουμε τίποτα, διότι δεν εξαρτάται από μας.

Αλλά αυτό εξαρτάται από μας, στο σχολείο να συμπαθιόμαστε, να γνωριστούμε και να βοηθάμε ο ένας τον άλλο. Όμως δεν γνωρίζονται, ούτε συμπαθιούνται πολύ οι φτωχοί και οι πλούσιοι.

Οι φτωχοί θεωρούν πως όλοι οι πλούσιοι το παίζουν έξυπνοι, πως δεν έχουν καλή καρδιά και είναι φλώροι και πάνε με τη μόδα, κάνουν πως είναι ευαίσθητοι και σκέφτονται μόνο τα ευχάριστα. Και από την πλευρά των πλούσιων πιστεύουν πως οι φτωχοί ζηλεύουν, κουτσομπολεύουν και δεν έχουν τρόπους.

Εγώ ξέρω γιατί είναι έτσι.

Γιατί γρηγορότερα θα γνωριστεί σωστός και φτωχός με πλούσιο που είναι σωστός και χαρισματικός αλλά ακόμα γρηγορότερα θα συναντηθεί τίμιος πλούσιος με φτωχό γλείφτη. Ο πλούσιος ψάχνει φτωχούς για να ψωνιστεί και ο φτωχός ψάχνει πλούσιο για να πει κανένα παραμύθι. Και οι σωστοί δείχνουν τον πραγματικό τους εαυτό.

Ο σωστός και φτωχός σκέφτεται: Γιατί να μιλήσω μαζί του; Ακόμα μπορεί να σκεφτεί πως θέλω κέρασμα, θα νομίζει πως μου κάνει χάρη.

Φοβούνται μυστήριες κινήσεις, νευρικούς φίλους, ντρέπονται για τα άσχημα και παλιά ρούχα που φοράνε.

Ο σωστός και πλούσιος σκέφτεται: Μπορεί να είναι νευριασμένος με μένα επειδή τα έχω όλα, μπορεί να είναι μουτρωμένος, επειδή θα ήθελε να του δανείσω.

Αρκετές φορές όταν μιλάνε οι άνθρωποι λένε: «Αυτοί είναι έτσι».

Για παράδειγμα:

«Όλα τα αγόρια – άτακτα και βρομιάρηδες».

ή «Όλα τα κορίτσια – κλαψιάρες και ρουφιάνες».

Δεν είναι αλήθεια αυτό, πρέπει να γνωρίσεις τον καθένα ξεχωριστά και μετά να κρίνεις.

Δεν είναι σημαντικό μόνο αυτό που λέει ο άνθρωπος, αλλά αυτό που σκέφτεται, αυτό που νιώθει και γιατί είναι έτσι κι όχι αλλιώς.

Μόνο ο τεμπέλης άνθρωπος, αυτός που δεν σκέφτεται, λέει, «Όλοι είναι ίδιοι».

Εγώ ήμουν πλούσιος, όταν ήμουν μικρός και μετά έγινα φτωχός, γι' αυτό ξέρω κι αυτό κι εκείνο. Ξέρω πως γίνεται έτσι κι αλλιώς να είσαι σωστός και καλός και πως γίνεται να είσαι πλούσιος και πολύ δυστυχισμένος.

Πρέπει να γνωρίζει πολλά ο άνθρωπος, να σκέφτεται μόνος του και τότε συμβαίνει συχνά να μην ξέρει τα πάντα.

Janusz Korczak, Prawidła Życia, Pedagogika dla dzieci i młodzieży, [Οι νόμοι της ζωής, Οι νόμοι της ζωής, Παιδαγωγική για παιδιά κι εφήβους 1929], μετάφραση Αντριαν Κλεπάδλο, Wydawnictwo Pelikan, Warszawa 1988, σελ. 54-58.

*Mieczysław Smorczewski,
Ο Κόρτσак με τα παιδιά,
Νεκροταφείο Βαρσοβίας*

ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ *ΟΙ ΦΙΛΙΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ*
ΕΙΧΕ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Ο
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΠΑΛΤΑΣ. Η ΕΙΚΟΝΟ
ΓΡΑΦΗΣΗ, Η ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ
Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ
ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΤΗ ΛΙΖΑ ΠΑΝΤΕΛΙΑΔΟΥ
ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ Δ.
ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ ΟΕ, ΚΩΛΕΤΤΗ
25-27, ΤΗΛ. 2103804162, ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ
ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 2014, ΣΕ 200 ΑΝΤΙ
ΤΥΠΑ, ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΣΑΜΟΥΑ 85GR
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ 35^{ΟΥ} ΔΗΜΟ
ΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ΣΤΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ,
ΖΩΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙ
ΟΤΗΤΑΣ (ΖΕΠ) ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΥΛΟΠΟΙΗΘΗΚΕ
ΑΠΟ ΤΟ 35^Ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ, ΚΩΛΕΤΤΗ 34, ΑΘΗΝΑ.
mail@35dim-athin.att.sch.gr

ΑΡ. ΑΝΤΙΤΥΠΟΥ:

